CƠ QUAN TRUNG ƯƠNG CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM
TIẾNG NÓI CỦA ĐẢNG, NHÀ NƯỚC VÀ NHÂN DÂN VIỆT NAM

Nhân Dân hằng tháng

THANH NIÊN THỜI ĐẠI SỐ & HÀNH TRANG KIẾN TẠO

SỐ 339 07-2025

Nhân Dân hằng tháng

Tổng Biên tập
LÊ QUỐC MINH

Tổ chức xuất bản
NGUYỄN THU HÀ
PHAN THANH PHONG
LÊ TUẤN ANH
HOÀNG THÚY HÀ

Mỹ thuật
PHAN DUY THANH
Trình bày
MẠNH TRƯỜNG

Các đại biểu thanh niên Việt Nam tham gia Đại hội Hội LHTN Việt Nam lần thứ IX. ẢNH: TUẤN MINH

Dựng bìa: KHIẾU MINH

Tòa soạn:
71 Hàng Trống, Hà Nội.
Điện thoại:
024.3825.4231
Fax:
024.3825.5593
Email:
nhandanhangthang@gmail.com
Giấy phép xuất bản:
Số 70/GP-BTTTT ngày 10/1/2012
Bộ Thông tin và Truyền thông
Khuôn khổ:
22x28,5cm.
In tại Công ty in
Báo *Nhân Dân* Hà Nội, Đà Nẵng
và Bình Định.
Giá: 15.000 đồng

TRONG SỐ NÀY

CHÍNH TRỊ
02. Sinh ra từ làng, lớn lên cùng đất nước
04. Vận hành mô hình chính quyền địa phương hai cấp: Nỗ lực phục vụ người dân tốt hơn
06. Tháo gỡ điểm nghẽn thể chế cho kinh tế số
08. Ký ức không quên

10-17
TIÊU ĐIỂM
Thanh niên thời đại số & hành trang kiến tạo

KINH TẾ - XÃ HỘI
20. Biến nỗi lo thành cơ hội
22. Phép thử với các doanh nghiệp nhỏ

SỐNG ĐẸP
24. Sống là cho đâu chỉ nhận riêng mình

30-35
Quá tải bệnh viện tuyến Trung ương

NHÂN VẬT - ĐỐI THOẠI
36. *Giáo sư Nguyễn Đức Khương:* Tài năng Việt toàn cầu - sức mạnh và nguồn lực chiến lược cho phát triển bền vững

VĂN HÓA - NGHỆ THUẬT
38. Thời của nghệ sĩ toàn năng
40. *Nhà điêu khắc Phan Đình Tiến:* Cần thêm không gian sáng tạo cho tượng đài

44
Truyện ngắn:
Xa mãi cao nguyên

42. *Đỗ Bảo*: Mọi ca khúc đều là "thư tình" cho cuộc sống

VĂN HỌC
48. Gió vẫn cồn cào góc núi tìm nhau

CHUYỆN ĐỜI-CHUYỆN NGHỀ
50. Nguyễn Trọng Tạo - Anh là ai?

QUỐC TẾ
52. Thời khắc khó đoán định
54. Ấn Độ: Nông dân lao đao vì "bẫy nợ"
56. Thư viện trong chợ Uzbekistan

THỂ THAO
58. Tham vọng của Ninh Bình
59. Cẩn trọng tại vùng đất của muay Thái

62 **Ronaldo & kế hoạch siêu khổng lồ từ Saudi Arabia**

THỜI LUẬN

Sinh ra từ làng, lớn lên cùng đất nước

TRẦN QUANG

Đã hơn nửa tháng trôi qua, kể từ ngày 1/7. Như con tàu rời ga không tránh khỏi chộn rộn, rung lắc lúc đầu, guồng máy lãnh đạo từ cơ sở đến tỉnh, thành phố đã từng bước làm quen mô hình mới - chính quyền địa phương hai cấp.

Lãnh đạo Ủy ban nhân dân tỉnh Lâm Đồng (mới) trao các Quyết định bổ nhiệm Giám đốc và Phó Giám đốc Sở Giáo dục và Đào tạo. Ảnh | MAI VĂN BẢO

CHÚNG tôi hẹn hò nhau về quê sau ngày trọng đại ấy, ngày đánh dấu sự kiện "sắp xếp lại giang sơn". Quê tôi, huyện Bình Lục, tỉnh Hà Nam chiêm trũng một thời nay nhập vào Ninh Bình. Nhớ quê, nhớ tên làng, tên núi, tên sông. Nhớ những nhà khoa bảng, danh nhân văn hóa đất này, như Tam nguyên Yên Đổ Nguyễn Khuyến, nhà văn Nam Cao với *Đôi mắt, Giăng sáng, Chí Phèo*... bất hủ. Nhớ đến các sự kiện văn hóa lịch sử Trống Đồng Ngọc Lũ, Tiếng trống Bồ Đề. Cảm xúc ấy với những người tuổi đã ngả chiều thật khó phai mờ.

Nhưng nỗi buồn se sắt vơi hẳn khi chuyện trò với mấy bạn trẻ sinh ra và lớn lên thời internet về làng, cuối những năm 90 thế kỷ trước. Đấy là lớp người học "số" chính quy chứ không phải "bình dân học vụ số". Câu chuyện tự nhiên, hào hứng và dĩ nhiên xoay quanh cái ý xã to, tỉnh lớn, đi lên thế nào, xoay sở ra sao? Một anh kỹ sư nông nghiệp đang giữ chân Phó Chủ tịch UBND xã nói về cảm xúc của mình sau ngày lập lại tỉnh mới: "Lứa chúng em sinh ra từ làng, lớn lên cùng đất nước. Nhiều bạn học ở nước ngoài đi khắp bốn phương trời nay trở về quê sinh cơ lập nghiệp. Thưa các bác, may mắn nhất là, chúng em gặp đúng thời cơ chuyển đổi số quốc gia để góp sức".

Còn anh cán bộ ở một Viện Nghiên cứu khoa học Trung ương thì góp vào câu chuyện. Rằng cuộc cách mạng tinh giản bộ máy ở ta phải nói là long trời chuyển đất, quyết tâm rất cao, thời gian quá gấp, bởi đây là thời điểm tốt nhất khi chúng ta tổng kết 40 năm đổi mới, bước sang kỷ nguyên phát triển mới. Mới với chúng ta nhưng thế giới họ đã đi qua, đi trước từ lâu. Chẳng hạn, ông Javier Milei, Tổng thống Argentina từng bị chế giễu khi cầm... cưa máy đi tranh cử. Trước đông đảo cử tri, ông không ngại ngần khi tuyên bố sẽ dùng "cưa máy" để... cắt giảm bộ máy quá cồng kềnh đang tồn tại. Thế rồi, sau 17 tháng, quan chức và người dân Argentina không ai cười Tổng thống nữa. Trên đất nước của điệu nhảy Tango, một cuộc cải cách cấp tiến chưa từng có đã diễn ra. Đó là cuộc cách mạng thể chế sâu rộng, từ tinh giản biên chế, xóa bỏ hàng loạt quy định rườm rà, cho đến tái lập kỷ luật tài khóa. Sau 17 tháng cầm quyền và "cầm cưa" của Javier Milei đã khiến cho 48 nghìn biên chế chính phủ biến mất. Trong một thời gian ngắn, gần 50 nghìn việc làm công, tương đương 9,6% lực lượng lao động đã ra khỏi bộ máy nhà nước. Các công ty quốc doanh giảm 16,4% nhân sự, hợp đồng đặc biệt giảm 20%, lao động tự do cắt một nửa. Tính ra đã tiết kiệm khoảng 1,88 tỷ USD. Câu chuyện này xảy ra mới đây thôi, trong hai năm 2023-2024.

Hình ảnh chiếc cưa máy trong tay Tổng thống phần nào truyền cảm hứng đến chúng ta. Trước khi vào cuộc "đại phẫu hành chính", xóa bỏ điểm nghẽn, vấn đề mở rộng không gian phát triển đã được bàn thảo một cách rốt ráo, bài bản. Làm sao đây để khai thác tối đa tiềm năng, thế mạnh của mỗi vùng đất, sao cho mỗi địa phương có rừng, có biển, có đồng bằng trù phú, có các khu công nghiệp tập trung, nhất là các ngành công nghiệp có thể tham gia sâu vào chuỗi giá trị toàn cầu. 34 tỉnh, thành phố mới sẽ tạo ra một không gian mở, năng động, chuyên nghiệp và hiện đại. Nhìn rộng ra cả nước, không gian

ấy được kiến tạo dựa trên tầm nhìn dài hạn, hướng đến sự phát triển bền vững và khoa học, không chỉ là nhiệm vụ quản trị hành chính, mà còn là một cam kết chính trị. Tư duy chiến lược khi được vận hành bởi mô hình tổ chức chính quyền địa phương mới sẽ phục vụ tốt hơn, sâu sát dân hơn và hiệu quả hơn. Vì dân, vì nước không còn là khẩu hiệu chung chung mà biến thành hành động cụ thể, thực chất.

Đã hơn nửa tháng trôi qua. Như con tàu rời ga không tránh khỏi chộn rộn, rung lắc lúc đầu, guồng máy lãnh đạo từ cơ sở đến tỉnh, thành phố đã từng bước làm quen mô hình mới, cung cách mới. Sau khi sáp nhập, các tỉnh, thành phố đã có những hoạt động tích cực, khẩn trương, ổn định tổ chức-cán bộ, tập trung vào việc xây dựng bộ máy quản lý hiệu quả, kết nối hạ tầng, phát triển kinh tế-xã hội. Các sở, ngành liên quan tiến hành khảo sát, tham mưu với cấp trên sớm hoàn thiện hệ thống công nghệ thông tin, thiết bị, đường truyền, bảo đảm hoạt động thông suốt, không bị gián đoạn; sớm xây dựng cơ chế tài chính phù hợp cho cấp xã, phường, đặc khu, bởi cỗ máy muốn chạy thì phải có nhiên liệu, nguồn tài chính được ví như "nhiên liệu" đó.

Còn ở cấp xã, qua buổi ban đầu chưa nhớ hết tên nhau đã từng bước ổn định bộ máy, sắp xếp nơi làm việc hợp lý. Tập trung giải quyết ngay các lĩnh vực quản lý nhà nước, dịch vụ công và xây dựng chính quyền điện tử, từ việc thực hiện chức năng quản lý nhà nước về các lĩnh vực như kinh tế, tài chính, văn hóa, giáo dục, đến xây dựng, đất đai, môi trường, an ninh trật tự. Những khó khăn phổ biến ở cấp chính quyền gần dân nhất là khối lượng công việc phát sinh lớn, do có nhiều quy định còn quá mới cho nên không tránh khỏi tình trạng lúng túng trong chỉ đạo, điều hành và tổ chức thực hiện.

Vẫn còn đó bao nỗi tâm tư, bao niềm mong đợi. Ngay cả những người trong cuộc còn cảm thấy "mông lung". Không ai có thể trả lời được tất cả những băn khoăn ấy. Hãy cứ làm đi, vừa chạy vừa xếp hàng. Hãy gác cái tôi sang bên. Đoàn kết thống nhất, đoàn kết trong nội bộ Đảng, đoàn kết trong dân là chìa khóa vạn năng trong bước khởi hành này. Đoàn kết thì sẽ tạo nên sức mạnh muôn người như một, sẽ vơi đi những "bất bình", "ấm ức" như một lẽ tự nhiên trong tâm lý con người, nào là phải xin nghỉ việc sớm, mất chức, xuống chức; nào là vì sao tỉnh tôi, xã tôi "mất tên"; nào là trụ sở cơ quan mới lại không đặt chỗ chúng tôi, tới đây việc phân bổ ngân sách liệu có công bằng?

Tiếp xúc với nhiều cán bộ đứng đầu phường, xã, đặc khu, trong đó phần lớn trước đây là cán bộ cấp tỉnh, cấp huyện, có đồng chí học hàm học vị cao, nhưng nay vẫn còn lúng túng, chưa thích nghi với công việc ở làng xã, nhất là khi xử lý công việc mang tính chất điều phối hoặc chuyên môn sâu. Một số xã, phường thiếu nguồn lực con người, cơ sở vật chất để "gánh" thêm chức năng quản lý. Và hiện nay còn có sự chênh lệch giữa nông thôn và thành thị trong khả năng thực hiện mô hình chính quyền địa phương mới.

Mặc dù cấp huyện không còn nhưng một số đơn vị chuyên môn theo "ngành dọc" vẫn tồn tại, được tổ chức theo địa bàn, gây chồng chéo trong chỉ đạo và phối hợp. Điều này đòi hỏi phải tiếp tục hoàn thiện hành lang pháp lý, nhất là các thông tư, hướng dẫn dưới luật để bảo đảm vận hành thông suốt. Tiếp tục thí điểm có kiểm soát, đánh giá định kỳ, lấy ý kiến người dân để điều chỉnh hợp lý. Muốn chuyển đổi số thành công, việc đầu tiên và quan trọng nhất là phải đổi mới tư duy. Các địa phương đang tập trung xây dựng hệ thống thông tin quản lý tập trung, giúp nâng cao hiệu quả hoạt động của tổ chức, bớt đi những cuộc họp dông dài, giảm bệnh giấy tờ, xóa bỏ nếp cũ "chào mừng", "thưa gửi".

TƯƠNG lai là kết quả của những suy nghĩ và quyết định trong hiện tại. Nhiệm vụ mới đòi hỏi sự khẩn trương, kiên trì, linh hoạt và đồng bộ từ nhiều phía, từ Trung ương đến địa phương, từ cơ quan quản lý đến đội ngũ cán bộ ở cơ sở. Chìa khóa thành công của cuộc cải cách này như ý đồng chí Tổng Bí thư Tô Lâm đã nói: Đất nước là quê chung, là quê hương lớn của mỗi chúng ta. Hãy để mỗi ngày làm việc là một ngày kiến tạo. Cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa các cơ quan Trung ương và chính quyền địa phương để kịp thời tháo gỡ khó khăn. Sự đồng lòng của đội ngũ cán bộ, công chức và Nhân dân sẽ tạo nền tảng ổn định dựng xây căn nhà mới thoáng đẹp, hiện đại, bền vững hơn.

Nước-làng-nhà là ba thành tố thiêng liêng, bền chặt, vững vàng qua mấy nghìn năm lịch sử Việt Nam. Chân lý là cụ thể, cách mạng là sáng tạo. Thế hệ này chịu đau, vượt bão thì thế hệ sau được hưởng những điều tốt lành. Sinh ra từ làng, lớn lên cùng đất nước không phải là một phát hiện mới nhưng là một đòi hỏi mới. Các bạn trẻ hãy "lớn lên" nhanh hơn, nói gần và nghĩ xa, mạnh mẽ hơn trong một không gian rộng mở. Hãy trân trọng những giá trị, dù hôm nay còn nhỏ bé, song ngày mai sẽ trở nên vĩ đại.

Phường Ô Chợ Dừa (mới), thành phố Hà Nội tổ chức Chương trình nghệ thuật chào mừng sáp nhập địa giới hành chính và triển khai mô hình chính quyền địa phương 2 cấp.
Ảnh | MẠNH TRƯỜNG

VẬN HÀNH MÔ HÌNH CHÍNH QUYỀN ĐỊA PHƯƠNG HAI CẤP:

Nỗ lực phục vụ người dân tốt hơn

HOA BẢO

Từ ngày 1/7/2025, 34 tỉnh, thành phố sau sắp xếp, sáp nhập cùng mô hình chính quyền địa phương hai cấp chính thức được triển khai trên cả nước, mục tiêu cao nhất và xuyên suốt nhằm hướng tới nền hành chính quản trị hiện đại, sâu sát, gần dân, vì nhân dân phục vụ. Đây không đơn thuần là sự thay đổi để tinh gọn bộ máy, mà cả tư duy và phương thức vận hành.

Chủ tịch UBND tỉnh Lâm Đồng (mới) Hồ Văn Mười trao đổi với người dân khi đến làm thủ tục hành chính tại phường Xuân Trường - Đà Lạt.

MÔ HÌNH MỚI: GẦN DÂN, HIỆU QUẢ HƠN

Trong dòng chảy chung của công cuộc sáp nhập, tinh gọn tổ chức bộ máy trên cả nước, tỉnh Lâm Đồng (mới) được thành lập trên cơ sở sáp nhập ba tỉnh: Lâm Đồng, Bình Thuận, Đắk Nông. Với hơn 3,8 triệu dân và diện tích tự nhiên hơn 24.233 km^2, Lâm Đồng trở thành tỉnh lớn nhất cả nước, với 124 đơn vị hành chính cấp xã.

Khi vận hành mô hình chính quyền địa phương hai cấp, chính quyền tỉnh Lâm Đồng (mới) đã trực tiếp chỉ đạo, phân công nhiệm vụ và giám sát việc thực hiện đến tận cấp xã - cấp thực thi cuối cùng. Để mô hình mới hoạt động hiệu quả, công tác chuẩn bị được triển khai đồng bộ từ tổ chức bộ máy, nhân sự đến hạ tầng cơ sở. Nhờ quy trình tinh gọn, giảm tầng nấc trung gian, các công việc của từng bộ phận được thực hiện nhanh chóng, chính xác, giảm ách tắc. Vì vậy, dù khối lượng công việc rất lớn và chưa từng có tiền lệ, ngay từ những ngày đầu vận hành ổn định, thông suốt.

Tại đặc khu Phú Quý, ông Võ Văn Vâng đến Trung tâm Phục vụ hành chính công làm thủ tục về nhà đất bày tỏ hài lòng: "Chính quyền thật sự đổi mới, cán bộ thân thiện, làm việc chuyên nghiệp, thủ tục nhanh gọn". Nhiều người dân cũng đánh giá cao chuyển biến tích cực về quy trình làm việc và thái độ, tác phong phục vụ tại Trung tâm phục vụ hành chính công phường Xuân Trường - Đà Lạt. "Ngày trước, tôi phải đi hơn 10 km lên Trung tâm hành chính công thành phố Đà Lạt, bây giờ rất gần, thuận tiện hơn. Cán bộ tiếp đón niềm nở, hướng dẫn tận tình và giải quyết nhanh chóng", ông Phạm Văn Đạt chia sẻ. Khi kiểm tra thực tế, Chủ tịch UBND tỉnh Hồ Văn Mười thăm hỏi, trò chuyện với người dân, khẳng định những ngày đầu khó tránh khỏi điều chưa được như mong muốn, mong người dân chia sẻ và chỉ trong thời gian ngắn sẽ vận hành trơn tru. Đồng chí cũng yêu cầu phường Xuân Trường - Đà Lạt huy động toàn bộ nguồn lực, nhân lực, phương tiện, thường xuyên kiểm tra, nâng cấp hạ tầng kỹ thuật, bảo đảm hệ thống vận hành thông suốt, phục vụ nhân dân tốt nhất.

Với phương châm "địa phương quyết, địa phương làm, địa phương chịu trách nhiệm", tỉnh Lâm Đồng (mới) tích cực xây dựng các chương trình, kế hoạch bám sát chủ trương, định hướng chiến lược của Trung ương, xác định rõ nhiệm vụ, giải pháp, lộ trình thực hiện, chủ động đẩy nhanh tiến độ xây dựng quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế-xã hội, theo hướng khai thác hiệu quả lợi thế địa lý-sinh thái-văn hóa của cả ba vùng cao nguyên, trung du, duyên hải, tạo nên không gian phát triển mạnh mẽ và bền vững. Bí thư Tỉnh ủy Y Thanh Hà Niê Kđăm nhấn mạnh: "Tỉnh Lâm Đồng (mới) với địa bàn rộng hơn, không gian phát triển lớn hơn. Việc ban hành sớm các đề án liên quan là rất cần thiết, tạo cơ sở pháp lý để các cơ quan chuyên môn cấp tỉnh nhanh chóng đi vào hoạt động, không để đình trệ, đứt quãng công việc, không để ảnh hưởng đến hoạt động của cấp ủy, chính quyền, hoạt động của tổ chức, cá nhân trong và ngoài tỉnh".

Tại Hà Nội, 126 đơn vị hành chính cấp xã mới đã chính thức đi vào hoạt động. Trong đó, phường Yên Nghĩa (mới) được thành lập, UBND phường gồm 3 phòng chuyên môn và Trung tâm phục vụ hành chính công, các công việc hành chính được tập trung xử lý theo một đầu mối thống nhất, thay vì phân tán qua nhiều tầng nấc như trước. Chủ tịch UBND phường Lê Xuân Hoàn dẫn chứng, Phòng Văn hóa-xã hội trực tiếp giải quyết tất cả công việc liên quan đến lĩnh vực y tế, giáo dục, văn hóa, lao động, nội vụ...

Nếu trước đây mỗi quận, huyện có bộ phận một cửa và bộ phận một cửa phân tán tại UBND các xã, phường, thì hiện chỉ còn một đầu mối duy nhất ở cấp xã giải quyết toàn bộ thủ tục hành chính cho người dân. Từ ngày 1/7/2025, cấp xã tiếp nhận, giải quyết hàng trăm thủ tục hành chính, người

dân không cần phải đi nhiều nơi, chuyển sang nhiều cấp như trước. Phó Chánh Văn phòng Đảng ủy phường Yên Nghĩa (mới) Dương Ngọc Thỏa cảm nhận đây thật sự là mô hình gần dân, phục vụ tốt nhất cho người dân, đòi hỏi đội ngũ cán bộ, công chức phải tập trung cao độ để thực hiện tốt.

Vẫn còn nhiều việc cần làm, từ rà soát, hoàn thiện chức năng, nhiệm vụ, thẩm quyền của từng cấp, sắp xếp, kiện toàn đội ngũ cán bộ đến ứng dụng công nghệ và hỗ trợ chuyển đổi số..., nhưng với những ưu điểm nổi bật, mô hình mới đang từng bước hướng tới nền hành chính phục vụ - gần dân hơn, hiệu quả hơn.

THAY ĐỔI TƯ DUY, NÂNG CAO NĂNG LỰC CÁN BỘ

Để vận hành mô hình chính quyền địa phương mới hiệu quả, một trong những yếu tố then chốt là thay đổi tư duy và nâng cao năng lực của đội ngũ cán bộ. Trước đây, cán bộ cấp cơ sở thường đóng vai trò "người thi hành luật", nặng về kiểm soát, giải quyết giấy tờ và quản lý nhân khẩu... Giờ đây trong mô hình "chính quyền hành động", đội ngũ cán bộ phải chuyển đổi từ tư duy hành chính sang tư duy phục vụ, từ "làm đúng quy trình" sang "làm đến nơi đến chốn", giải quyết thấu đáo, làm cho dân tin, đồng thuận, ủng hộ.

Từng giữ chức vụ Phó Chủ tịch UBND phường Thành Công (cũ), nay là chuyên viên của điểm phục vụ hành chính công phường Giảng Võ mới (Hà Nội), để đảm đương được công việc, chị Nguyễn Thị Hồng nhanh chóng thích nghi, chuyển từ tư duy lãnh đạo sang thực thi, nỗ lực học hỏi. Chị chia sẻ: "Tôi cũng như mọi người nhanh chóng bắt nhịp với công việc mới, tự trau dồi, hoàn thiện để phục vụ tốt người dân, các tổ chức, doanh nghiệp trên địa bàn. Thay đổi này theo hướng tích cực nên tôi cố gắng hết mình". UBND phường xác định đội ngũ cán bộ phải đổi mới cách làm, lấy sự hài lòng của người dân làm thước đo hiệu quả. Khi nhiều người còn chưa quen địa điểm mới để thực hiện các thủ tục hành chính, ngoài địa điểm chính, phường đã linh hoạt, chủ động bố trí thêm hai điểm lưu động hỗ trợ.

Công chức Trung tâm phục vụ hành chính công xã Tà Hine, Lâm Đồng hướng dẫn người dân thực hiện thủ tục thay đổi thông tin trên giấy chứng nhận quyền sử dụng đất.

Điểm phục vụ hành chính công phường Giảng Võ (mới), Hà Nội.

Không dừng lại đơn thuần ở việc tiếp nhận - xử lý hồ sơ, mục tiêu lâu dài phường Giảng Võ (mới) hướng đến là từng bước hình thành thế hệ công dân số. Phó Chủ tịch UBND phường Lê Thị Thu Hà lưu ý cần chú ý đào tạo và tập huấn không chỉ với cán bộ, công chức mà với cả người dân. Từ chưa biết, người dân được cán bộ hỗ trợ, sau này sẽ tự chủ động thực hiện các thủ tục hành chính tại nhà mà không cần đến các điểm phục vụ hành chính công.

Bối cảnh mới đòi hỏi đội ngũ lãnh đạo nêu gương, năng động thích ứng, phát huy tinh thần trách nhiệm, khẳng định bản lĩnh, trí tuệ và tinh thần cống hiến vì lợi ích chung. Công tác quản lý, điều hành cũng phải đổi mới mạnh mẽ, theo tư duy phát triển từ chỗ hành chính hóa sang chủ động kiến tạo; từ cục bộ sang liên kết; từ ngắn hạn sang dài hạn. Trong thời gian tới công việc nhiều, có cái khó, cái mới, Bí thư Tỉnh ủy Lâm Đồng Y Thanh Hà Niê Kđăm đề nghị các đồng chí Tỉnh ủy viên phát huy trách nhiệm, tập trung vào công việc, bám sát cơ sở, vừa động viên cán bộ, công chức, viên chức, vừa quán xuyến, lãnh đạo, chỉ đạo tinh thần, thái độ phục vụ, trách nhiệm với nhân dân và thường xuyên nắm bắt, thông tin những vấn đề khó khăn, vướng mắc để hỗ trợ hướng dẫn, tháo gỡ cho cơ sở. Lãnh đạo tỉnh cam kết tiếp tục xây dựng một chính quyền kiến tạo, liêm chính, hiệu quả, đồng hành với người dân và doanh nghiệp, lắng nghe và phục vụ nhân dân, từng bước xây dựng tỉnh Lâm Đồng (mới) trở thành vùng đất đáng sống, nơi hội tụ văn hóa, bản sắc, sáng tạo và thịnh vượng.

GS, TS Phạm Hồng Tung, nguyên Viện trưởng Viện Việt Nam học và khoa học phát triển nhấn mạnh: "Mọi sự thay đổi, kể cả thay đổi tư duy cũng phải lượng hóa thành tiêu chí, như KPI cho từng địa phương, từng cơ quan, từng vùng lãnh thổ và cả quốc gia thì mới có sự đánh giá thực chất. Nó khác hẳn với hệ thống mà chúng ta đã có trước đây. Chỉ số của hệ thống mới là ích nước, lợi dân, mang lại cuộc sống ấm no, hạnh phúc cho nhân dân và góp phần vào sự phát triển của đất nước".

Những chuyển động tích cực ban đầu cho thấy, thành công không thể chỉ đến từ văn bản hay nghị quyết, mà phải đến từ sự đồng thuận trong dân, quyết liệt trong lãnh đạo và tận tâm trong thực thi nhiệm vụ.

CHÍNH SÁCH CUỘC SỐNG

Tháo gỡ điểm nghẽn thể chế cho kinh tế số

TS NGUYỄN SĨ DŨNG

Trong kỷ nguyên số, các chuỗi giá trị toàn cầu đang được tái định hình dựa trên dữ liệu, trí tuệ nhân tạo, nền tảng số và đổi mới sáng tạo. Trong bối cảnh đó, kinh tế số không chỉ là xu thế, mà đang trở thành động lực tăng trưởng mới của nhiều quốc gia. Việt Nam, với dân số trẻ, độ bao phủ internet cao và tinh thần khởi nghiệp mạnh mẽ, đang đứng trước cơ hội vàng để bứt phá. Tuy nhiên, cơ hội đó chỉ thành hiện thực khi chúng ta dám gỡ nghẽn thể chế - điểm nghẽn của mọi điểm nghẽn trong chính sách phát triển.

Tổng Bí thư Tô Lâm đã nhấn mạnh rằng trong 3 điểm nghẽn lớn nhất hiện nay là thể chế, hạ tầng và nhân lực thì thể chế là "điểm nghẽn" của "điểm nghẽn". Đối với kinh tế số, nhận định này lại càng mang tính chính xác và cấp thiết tối đa. Trong khi thế giới đang tăng tốc đầu tư cho hạ tầng dữ liệu, luật hóa quyền sở hữu tài sản số và thúc đẩy số hóa bộ máy nhà nước, thì Việt Nam vẫn còn bối rối giữa những quy định lỗi thời và tư duy quản lý còn mang nặng dấu vết thời kinh tế công nghiệp. Trong bối cảnh đó, việc gỡ nghẽn thể chế trở thành chìa khóa để khơi thông tiềm năng, huy động nguồn lực sáng tạo và đạt được mục tiêu tăng trưởng hai con số.

NHỮNG ĐIỂM NGHẼN CẢN TRỞ PHÁT TRIỂN

Kinh tế số không chỉ là sự ứng dụng công nghệ trong kinh doanh, mà là một hệ sinh thái hoàn toàn mới dựa trên dữ liệu, nền tảng số, trí tuệ nhân tạo và tốc độ đổi mới sáng tạo. Đặc trưng của nó là phi biên giới, phi vật chất và thay đổi khó lường. Trong thế giới đó, tài sản không còn nằm trên đất, nhà xưởng hay thiết bị, mà nằm trong dữ liệu, mã nguồn, thuật toán và đối tượng người dùng.

Chính vì vậy, kinh tế số đòi hỏi một hệ thể chế không chỉ mở mà còn linh hoạt, hợp tác, liên thông và đi trước thực tiễn. Pháp luật không thể chỉ đủ vai trò đi sau để điều chỉnh, mà phải dẫn dắt để tạo lối.

Các nền tảng mới như blockchain, AI, kinh tế chia sẻ, giao dịch trên không gian số, tài sản ảo... không thể để chờ đến khi có luật điều chỉnh đầy đủ. Cần một cơ chế "sandbox" linh hoạt để cho phép thử nghiệm, quan sát, rút kinh nghiệm và luật hóa theo tiến trình. Cùng với đó, cần luật hóa quyền sở hữu tài sản số, quyền sở hữu dữ liệu và quyền giao dịch. Khi không xác lập được cơ chế để dữ liệu trở thành tài sản và có thể trao đổi trên thị trường, thì kinh tế số không thể thật sự cất cánh.

Thực tế cho thấy, hệ thống pháp luật còn đi sau thực tiễn, thiếu tính dẫn dắt. Hàng loạt hiện tượng kinh tế số đang diễn ra nhưng vẫn chưa được điều chỉnh rõ ràng bởi luật. Doanh nghiệp vừa làm vừa dò luật, cơ quan quản lý vừa bối rối vừa thụ động.

Tư duy quản lý vẫn theo kiểu ngành dọc, hành chính hóa, chưa theo kịp logic mạng lưới và liên ngành của nền kinh tế số. Tình trạng manh mún, cát cứ dữ liệu và thiếu chia sẻ thông tin khiến nhiều chương trình về kinh tế số trở nên hình thức. Cùng với đó, thiếu cơ chế bảo vệ đổi mới sáng tạo và thiếu không gian thử nghiệm an toàn cho doanh nghiệp công nghệ khiến nhiều ý tưởng sáng tạo không thể thử nghiệm và buộc phải lựa chọn rời bỏ.

Bộ máy nhà nước chưa được số hóa đồng bộ. Khi Nhà nước chưa số hóa thực chất, không thể dẫn dắt xã hội và không thể chứng minh sự hiệu quả của chủ trương. Quyền sở hữu tài sản số và quyền dữ liệu cá nhân vẫn chưa được xác lập một cách đầy đủ. Khi tài sản số không được công nhận, thị trường số không thể hoạt động minh bạch, còn người dân thì không được bảo vệ khi dữ liệu cá nhân bị xâm phạm hoặc khai thác trái phép.

Doanh nghiệp công nghệ trong nước thường xuyên phải đối mặt với nguy cơ bị thanh, kiểm tra chồng chéo; thiếu hướng dẫn cụ thể từ cơ quan quản lý; và đối diện với rủi ro pháp lý ngay cả khi vận hành đúng tinh thần đổi mới. Đây cũng là một căn nguyên khiến không ít startup phải đăng ký ở nước ngoài, chuyển hoạt động ra khỏi Việt Nam, hoặc từ bỏ hoàn toàn ý tưởng kinh doanh.

Trong khi đó, tư duy "quản lý để kiểm soát" vẫn lấn át tư duy "quản trị để thúc đẩy phát triển". Nhiều chính sách khi ban hành vẫn đặt nặng yêu cầu siết chặt, quản lý rủi ro tuyệt đối, mà quên mất bản chất của kinh tế số là sáng tạo, thử nghiệm và cải tiến liên tục. Khi mọi sáng tạo đều phải "xin-cho", động lực đổi mới sẽ dần mai một.

Kinh tế số là lĩnh vực tích hợp - liên quan đến tài chính, công thương, thông tin truyền thông, giáo dục, khoa học công nghệ... nhưng hiện vẫn thiếu thể chế phối hợp liên ngành ở cấp Trung ương, chưa có một đầu mối đủ thẩm quyền và năng lực để điều phối chính sách tổng thể. Sự rời rạc trong hoạch định và thực thi đang làm chậm tiến trình chuyển đổi số toàn diện.

Nếu không nhanh chóng tháo gỡ, những điểm nghẽn thể chế trên sẽ cản trở tăng trưởng, làm chậm đà vươn lên của kinh tế Việt Nam trong kỷ nguyên số.

KHƠI THÔNG TIỀM NĂNG, TẠO ĐÀ CẤT CÁNH

Để khơi thông tiềm năng của kinh tế số và thật sự tạo ra bước nhảy vọt về tăng trưởng, Việt Nam cần một chương trình cải cách thể chế mang tính đột phá và hệ thống. Một số định hướng then chốt cần tập trung:

1. Ban hành khung pháp lý tổng thể về kinh tế số. Cần khẩn trương xây dựng và ban hành Luật Kinh tế số hoặc thiết kế một khung pháp lý toàn diện, bao trùm các lĩnh vực trụ cột như dữ liệu, tài sản số, trí tuệ nhân tạo, thương mại điện tử, nền tảng số, sandbox và quyền dữ liệu cá nhân. Khung pháp lý này cần linh hoạt, cập nhật nhanh và có cơ chế thí điểm để phản ứng với sự thay đổi công nghệ liên tục.

2. Công nhận và bảo vệ quyền tài sản số, quyền dữ liệu. Pháp luật cần thừa nhận dữ liệu là một loại tài sản có giá trị, được định danh, định giá và giao dịch hợp pháp. Cùng với đó, người dân phải được bảo vệ thực chất khỏi các hành vi xâm phạm dữ liệu cá nhân. Đây là nền tảng cho niềm tin số - yếu tố sống còn của một xã hội số.

3. Áp dụng cơ chế thử nghiệm chính sách (sandbox) rộng rãi. Mọi mô hình đổi mới cần không gian thử nghiệm được pháp luật bảo vệ. Cần triển khai sandbox trên diện rộng ở các lĩnh vực tiềm năng như fintech, edtech, healthtech, govtech và AI. Bên cạnh đó, cần xây dựng quy trình đánh giá, lượng hóa rủi ro để từ đó cập nhật luật kịp thời.

4. Số hóa bộ máy nhà nước và công khai dữ liệu công. Cần thực hiện chuyển đổi số thực chất trong hệ thống công quyền - không chỉ dừng ở việc số hóa thủ tục, mà phải cải cách quy trình, tích hợp hệ thống, liên thông dữ liệu và vận hành trên nền tảng thời gian thực. Chính phủ phải đi đầu trong sử dụng dữ liệu để hoạch định, ra quyết định và phục vụ người dân.

5. Thành lập Ủy ban Quốc gia về kinh tế số và chuyển đổi số. Cần có một cơ quan liên ngành đủ mạnh, có thẩm quyền cao để điều phối chính sách, thúc đẩy thực thi và xử lý các vướng mắc xuyên bộ, xuyên ngành. Ủy ban này cần hoạt động như một "bộ não số" chiến lược của Chính phủ.

6. Phát triển nhân lực thể chế số và đội ngũ công chức công nghệ. Không thể có thể chế kinh tế số nếu thiếu người xây dựng và vận hành nó. Cần nâng cao năng lực cho đội ngũ xây dựng chính sách; bổ sung chuyên gia công nghệ, luật sư công nghệ và cán bộ dữ liệu vào hệ thống quản lý nhà nước.

Trong cuộc đua toàn cầu ngày càng khốc liệt, không quốc gia nào có thể chậm chân mà vẫn giữ được cơ hội. Mỗi ngày trì hoãn cải cách thể chế cho kinh tế số là một ngày để mất thị phần sáng tạo, để rò rỉ chất xám, để tài sản số bị thao túng và người dân mất lòng tin vào khả năng kiến tạo tương lai.

Cơ hội phát triển kinh tế số nằm ngay trước mắt. Nhưng để nắm bắt được, chúng ta phải hành động - nhanh hơn, quyết liệt hơn và sáng tạo hơn, góp phần để đất nước vững vàng bước vào kỷ nguyên thịnh vượng với tốc độ tăng trưởng hai con số.

Đội ngũ kỹ sư trẻ của VNPT Technology nghiên cứu, phát triển sản phẩm và giải pháp công nghệ. **Ảnh | SƠN TÙNG**

Ký ức không quên

GIA KHÁNH

Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, ga xép Núi Gôi nằm trên tuyến đường sắt huyết mạch gắn liền với những chiến công oanh liệt, lòng dũng cảm, xả thân hy sinh bảo đảm thông suốt các chuyến tàu chở hàng hóa, vũ khí, đạn dược và những đoàn quân chi viện cho chiến trường miền nam.

SỰ HY SINH THẦM LẶNG

Thắp nhang tưởng nhớ đồng đội đã hy sinh trong ngày Địa điểm tưởng niệm Thanh niên xung phong ga Núi Gôi được xếp hạng Di tích lịch sử-văn hóa cấp tỉnh, những thanh niên xung phong (TNXP) Đại đội 895 (C895) rưng rưng xúc động. Đã gần 60 năm trôi qua, ký ức về trận chiến ác liệt năm xưa vẫn chưa phai mờ.

Cuối năm 1965, những chàng trai, cô gái tuổi đôi mươi "quê hương năm tấn" hăng hái xung phong lên đường làm nhiệm vụ khai thác đá, san lấp hố bom, cứu sập, đắp sửa đường, bốc xếp hàng hóa trên cung đường bộ, đường sắt từ Trình Xuyên, qua Gôi, Cát Đằng đến cầu Ninh Bình. Với khẩu hiệu hành động "Dù máu của C895 có đổ nhưng đường không tắc", "Sống bám đường, chết kiên cường dũng cảm", cả đại đội quyết tâm vượt qua mưa bom bão đạn bám trụ, lấy hầm trực chiến ven đường làm nơi ăn nghỉ, phối hợp với công nhân đường sắt sửa đường, bảo vệ hàng hóa, khắc phục hậu quả sau mỗi lần địch đánh phá, cùng đơn vị pháo cao xạ đánh trả máy bay địch, vô hiệu hóa hàng trăm quả bom nổ chậm, giúp các đoàn xe thông tuyến kịp thời. Các điểm nóng ác liệt ở khu vực cầu Tào, ga Đồng Giao, ga Đò Lèn, thị xã Ninh Bình, họ đều có mặt. Dẫu gian nan vất vả, nguy hiểm luôn rình rập, nhưng ai cũng lạc quan, yêu đời. Tình đồng đội keo sơn, mọi người gắn bó, thương yêu đùm bọc như người một nhà.

Là một trong những đầu mối tập trung vận chuyển hàng hóa dân sự, quân sự từ miền bắc chi viện cho chiến trường miền nam, ga Núi Gôi là trọng điểm oanh tạc của máy bay Mỹ. Nhiều lần bom thả trúng đường sắt, kho tàng, nhà cửa gây thiệt hại nặng nề. Khoảng 17 giờ chiều 20/8/1966, đoàn tàu quân sự 381 vừa tập kết xong mấy trăm tấn hàng chuẩn bị lăn bánh rời ga thì bất ngờ một tốp máy bay Mỹ ập tới bắn rốc két, thả hàng chục quả bom. Đoàn tàu trúng bom, toa bị đổ, toa bốc cháy dữ dội. Tiếng kẻng báo động dồn dập vang lên từ trên đỉnh núi, các TNXP hối hả băng qua cánh đồng chạy về phía nhà ga, nhanh chóng dàn đội hình dập lửa. Thấy TNXP Đặng Thị Nhung nằm gục cạnh đường ray, Đại đội trưởng Lê Nguyên Nhung hô lớn "Máu đã đổ. Các đồng chí hãy dũng cảm xông lên cứu hàng, cứu tàu, trả thù cho đồng đội". Mỗi người một việc cùng công nhân đường sắt, các lực lượng của địa phương múc nước chữa cháy, ngăn chặn không để cháy lan, phá cửa bốc dỡ hàng hóa ra khỏi các toa tàu. Những thanh niên dáng vóc nhỏ bé vác những bao gạo, hòm vũ khí, đạn dược nặng tới 60, 70 kg vẫn chạy băng băng.

Lễ đón nhận Bằng xếp hạng Di tích lịch sử-văn hóa cấp tỉnh Địa điểm tưởng niệm Thanh niên xung phong ga Núi Gôi.

Hơn một giờ sau, ngọn lửa được dập tắt và phần lớn hàng hóa được chuyển ra khu vực an toàn thì bỗng toa cuối cùng gần đầu máy phát nổ. Lửa cháy ngùn ngụt, mùi hóa chất bốc lên nồng nặc, khói độc phả ra làm ô nhiễm cả vùng, không khí càng ngột ngạt. Dù đã thấm mệt, mọi người lại dốc sức lao vào dập lửa, đưa những kiện hàng chưa bị vỡ ra ngoài. Một lát sau, trên sân ga và khu vực lân cận, số người nhiễm độc gục ngã tăng nhanh, nằm la liệt. Tiểu đội trưởng Nguyễn Thị Hồng Mùi lao tới hiện trường, ngược xuôi như con thoi dìu, cõng đồng đội, tất tả hô hấp nhân tạo, hà hơi tiếp sức những người bị ngạt, cứu sống 20 người. Sức cùng lực kiệt, chị bị nhiễm độc, ngã quỵ và anh dũng hy sinh. Nhiều cựu TNXP xúc động bộc bạch, Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân Nguyễn Thị Hồng Mùi là ân nhân cứu mạng, suốt đời chúng tôi không quên ơn.

Cựu TNXP Phạm Văn Noãn kể, đoàn tàu bốc cháy như rồng lửa, nhưng lòng căm thù giặc đã vượt qua cả nỗi sợ, mọi người dùng xà-beng, cuốc, xẻng đập phá cửa toa, cứu hàng. Không có đồ bảo hộ, các chai hóa chất vỡ ra, ngấm vào cơ thể, nhiều người lăn đùng ngất xỉu. Bà con thôn Phú Thứ cho uống nước lá cây, nước mía giải độc, những người nhiễm độc nặng nhanh chóng được đưa đi cấp cứu tại bệnh viện. Bí thư Đoàn thanh niên tuyến đường sắt Hà Ninh Đỗ Lệnh Minh về nghỉ phép lao ra ứng cứu, bị nhiễm độc không qua khỏi. Thương tâm là có người không biết, lên cơn khát, uống nhầm chai hóa chất đã qua đời. Sau trận chiến bi tráng ấy, 13 TNXP, 1 Bí thư chi đoàn ngành đường sắt hy sinh, hơn 250 người bị thương, nhiễm độc nặng.

Trường hợp ông Phùng Văn Hoa may mắn còn sống là kỳ tích. "Lúc đó, tôi còn khỏe, hăng hái cứu hàng, người ướt sũng mồ hôi, vai đầm đìa hóa chất. Hai hôm sau ngấm độc nặng, đồng đội tưởng không qua khỏi, định lo hậu sự thì phát hiện còn thở, đưa đi cứu chữa kịp thời, vài tháng sau mới dần bình phục. Hóa chất chảy vào tai nên ông nghe kém dần, nay tuổi cao, sức khỏe càng xuống dốc, hay bị bệnh hô hấp, khó thở", ông Hoa trải lòng. Ánh mắt xa xăm đượm buồn, Đại đội phó Đinh Nhật Lệ hồi tưởng, hôm đó được cấp trên điều động học lớp sơ cấp lý luận chính trị ở Hưng Yên. Khi trở về, đồng đội người còn, người mất, ông đau buồn xót xa. Chứng kiến cảnh tượng nhiều người nhiễm độc, thần kinh tê liệt trở nên ngẫn ngờ, cả ngày trèo cây hát, ra sân dội nước giữa trời nắng chang chang, tim ông như bị bóp nghẹt, nước mắt tuôn trào. Ông Lệ chăm sóc, động viên mọi người chịu khó uống thuốc, tĩnh dưỡng mau lành bệnh, hồi phục.

TƯỞNG NHỚ, TRI ÂN

Chiến tranh đã lùi xa, nhưng mất mát, đau thương, di chứng vẫn còn hiện hữu. Do bị nhiễm độc, nhiều người ốm đau dai dẳng, có người qua đời khi tuổi còn trẻ, bị vô sinh, có nữ TNXP sống trong cảnh đơn chiếc hay nương nhờ cửa Phật. Con cái họ cũng chịu thiệt thòi, không ít bé sinh ra bị dị tật, chết yểu, thiểu năng trí tuệ. Dẫu đời sống còn khó khăn, mọi người thường xuyên hỏi thăm, động viên nhau vượt qua bệnh tật, sống vui, sống khỏe lúc tuổi già. Chỉ đồng quà, tấm bánh đơn sơ mà ấm tình đồng đội.

Để tri ân, tưởng nhớ những tấm gương hy sinh anh dũng, không tiếc tuổi xuân và xương máu, chiến đấu quên mình vì độc lập tự do của dân tộc, Tổng công ty Đường sắt Việt Nam đã xây nhà bia tưởng niệm TNXP ga Núi Gôi ghi danh 14 liệt sĩ, trên mảnh ruộng sát đường tàu có toa xe bị ném bom. Sau một tháng san lấp, thi công, công trình đã hoàn thành và đến năm 2007 tiếp tục được trùng tu, tôn tạo khang trang, trở thành địa chỉ đỏ giáo dục truyền thống cách mạng, lòng yêu nước, đặc biệt với thế hệ trẻ. Năm 2013, Đại đội 895 TNXP vinh dự được Nhà nước phong tặng danh hiệu Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân.

Hằng năm, vào ngày "Giỗ trận", các đơn vị của Tổng công ty Đường sắt, đồng đội, thân nhân liệt sĩ tề tựu về khu tưởng niệm dâng hương tưởng nhớ tri ân. Đứng trước bia tưởng niệm, bà Bùi Thị Bở, em liệt sĩ Bùi Thị Nội xúc động bồi hồi nhớ kỷ niệm hồi còn nhỏ gặp chị gái lần cuối, được chị bế vào lòng bảo lần sau về mua quà cho em, nhưng lời hứa đã vĩnh viễn không trở thành hiện thực. Nhận được sự quan tâm chu đáo từ ngành đường sắt, các cấp lãnh đạo và chính quyền địa phương, chứng kiến Lễ đón nhận Bằng xếp hạng Di tích lịch sử-văn hóa cấp tỉnh long trọng, bà Bở và gia đình các liệt sĩ phấn khởi, tự hào. Còn với hơn 100 TNXP đã ở tuổi gần đất xa trời, tâm nguyện của họ là tròn 60 năm ngày "Giỗ trận", được tạo điều kiện về ga Núi Gôi tưởng niệm đồng đội đã hy sinh và thăm lại nơi in dấu chiến tích anh hùng một thời hoa lửa.

Trưởng ga Núi Gôi Vũ Đình Biên bộc bạch: "Tên tuổi của những TNXP không quản khó khăn, gian khổ, anh dũng hy sinh đã đi vào lịch sử, để lớp lớp con cháu ngưỡng vọng, tôn kính, tự hào. Chăm sóc cảnh quan, giữ gìn di tích là vinh dự, bổn phận và trách nhiệm của cán bộ, công nhân viên nhà ga và mong một ngày không xa, khuôn viên khu di tích được đầu tư mở rộng, tu bổ, nâng cấp thành Di tích lịch sử-văn hóa cấp quốc gia". Bí thư Đoàn Thanh niên Tổng công ty Đường sắt Việt Nam Nguyễn Đức Tiền nhấn mạnh, trận chiến năm xưa trở thành biểu tượng của ý chí kiên cường, bất khuất, là niềm tự hào và động lực để thanh niên đường sắt tiếp bước, nỗ lực cống hiến, xứng đáng với hy sinh thầm lặng, đóng góp lớn lao của thế hệ cha anh. Thấm nhuần đạo lý "Uống nước nhớ nguồn", lòng biết ơn, tri ân sâu sắc và tinh thần xung kích biến thành hành động với những hoạt động "đền ơn đáp nghĩa" thiết thực, tiên phong đảm nhận việc khó, góp sức để ngành đường sắt phát triển vững mạnh, chung tay xây dựng đất nước cường thịnh.

Hằng ngày, những đoàn tàu vẫn chạy ngang qua khu tưởng niệm ngay trong khuôn viên ga Núi Gôi. Tiếng còi tàu vang xa như nhắc nhớ về một thời oanh liệt không thể nào quên.

Hằng ngày, các đoàn tàu chạy ngang qua khu tưởng niệm Thanh niên xung phong ga Núi Gôi.

Hai cựu TNXP Phạm Văn Noãn và Phùng Văn Hoa kể lại lần cứu tàu, cứu hàng ngày 20/8/1966 tại sân ga Núi Gôi.

THANH NIÊN THỜI ĐẠI SỐ & HÀNH TRANG KIẾN TẠO

Sau gần 40 năm đổi mới, Việt Nam đã đạt nhiều thành tựu nổi bật trên nhiều lĩnh vực. Bước vào kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình, đất nước đứng trước cả cơ hội và thách thức, trong đó thanh niên chính là thế hệ giữ vai trò tiên phong cho đổi mới, sáng tạo và phát triển bền vững.

Thế giới đang chuyển mình với tốc độ chưa từng có bởi sự bùng nổ của trí tuệ nhân tạo, khoa học công nghệ và những đổi thay sâu rộng trong xã hội. Từ đó mang đến rất nhiều cơ hội, học sinh có thể tiếp cận tri thức toàn cầu chỉ với một cú click. Startup trẻ có thể khởi nghiệp từ TikTok, YouTube hay nền tảng thương mại điện tử. AI trở thành trợ thủ đắc lực trong nghiên cứu, thiết kế, sáng tác nghệ thuật... Nhưng mặt trái của nó cũng không hề nhỏ: Nghiện mạng xã hội, bắt nạt trực tuyến, thông tin giả (fake news) tràn lan, áp lực "sống ảo" khiến nhiều người trẻ đánh mất sự tự tin và kết nối thực...

Thực trạng này đặt ra câu hỏi: Liệu thế hệ trẻ có đủ tự tin làm chủ công nghệ, hay sẽ bị cuốn theo và phụ thuộc vào những làn sóng biến đổi không ngừng? Tiêu điểm "Thanh niên thời đại số và hành trang kiến tạo" sẽ phân tích những cơ hội mà công nghệ số mang lại, đồng thời cảnh báo về các thách thức tiềm ẩn, từ đó đề xuất những định hướng và giải pháp thiết thực để giới trẻ được trang bị đầy đủ hành trang, trở thành người kiến tạo vững vàng trong kỷ nguyên số.

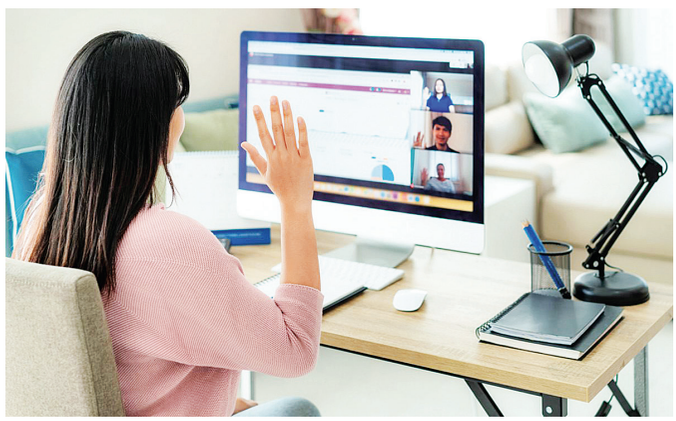
TỪ BẠN ĐỒNG HÀNH ĐẾN KHOẢNG TỐI VÔ HÌNH

MINH TRUNG

Từ những ngày đầu thời kỳ @ chập chững với kết nối dial-up năm 1997, bước qua giai đoạn bùng nổ điện thoại di động, cho đến khi internet trở thành "hơi thở" không thể thiếu, công nghệ đã đồng hành cùng hành trình phát triển của đất nước và trở thành một phần không thể thiếu trong đời sống, đặc biệt với thanh niên Việt Nam.

CƠ HỘI CHUYỂN MÌNH

Chính phủ đóng vai trò quan trọng trong việc tạo nền tảng và thúc đẩy chuyển đổi số của đất nước. Sự phát triển của mạng xã hội là một cột mốc quan trọng, từ các diễn đàn như Yahoo! 360° trong những năm 2000, Việt Nam đã chuyển sang các nền tảng hiện đại như Facebook, YouTube, TikTok... Đặc biệt, sự xuất hiện của trí tuệ nhân tạo (AI) đã mang lại những đột phá lớn và ảnh hưởng sâu rộng đến mọi lĩnh vực. Theo báo cáo toàn cảnh về thị trường Digital Việt Nam của We Are Social, tháng 2/2025 ghi nhận 79,8 triệu người dùng internet, chiếm 78,8% tổng dân số, tăng thêm 0,3% so với cùng kỳ năm ngoái. Trung bình mỗi người dành hơn 6 giờ/ngày "lên mạng". Tỷ lệ này cho thấy mức độ phổ biến cao của internet, đặc biệt ở các khu vực đô thị, nơi hơn 50% dân số có truy cập internet tốc độ cao. Đến nay, công nghệ không chỉ là công cụ, mà còn là bạn đồng hành không thể thiếu của đại đa số người dân.

Công nghệ xóa khoảng cách địa lý giúp học tập, kết nối toàn cầu. **Ảnh | EY**

Với khả năng tiếp cận nhanh chóng các xu hướng công nghệ mới, thanh niên chính là lực lượng tiên phong dẫn dắt đổi mới và sáng tạo. Trong bài viết *Tương lai cho thế hệ vươn mình*, Tổng Bí thư Tô Lâm nhấn mạnh: "Trong giai đoạn mới hiện nay, vai trò của lực lượng thanh niên càng trở nên quan trọng. Thanh niên là trụ cột để đưa đất nước vững bước vào kỷ nguyên mới, là nguồn lực chủ yếu để xây dựng và phát triển lực lượng sản xuất mới, đồng thời là đội ngũ tiên phong tham gia các lĩnh vực mới. Thanh niên là chủ nhân tương lai của đất nước, là nhân tố

quan trọng trong xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa, hệ giá trị gia đình và chuẩn mực con người Việt Nam".

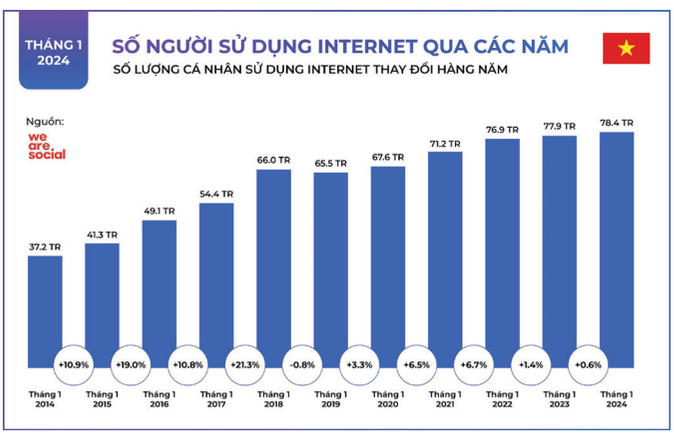
Theo số liệu của Cục Thống kê, năm 2024, nước ta có hơn 20 triệu thanh niên (độ tuổi từ 16-30), chiếm khoảng 19,8% dân số cả nước. Trong đó, có gần 10,2 triệu nam thanh niên; hơn 9,8 triệu nữ thanh niên; hơn 12 triệu thanh niên khu vực nông thôn, gần 8 triệu thanh niên khu vực thành thị. Và đây cũng là nhóm sử dụng internet tích cực nhất, báo cáo điều tra năm 2024 của Viện Nghiên cứu Thanh niên (Trung ương Đoàn) chỉ rõ các mục đích sử dụng chính bao gồm: Giải trí 75,4%; học tập và tìm kiếm thông tin 71%; giao tiếp và kết bạn 65,9%; cập nhật tin tức 63,5%. Sự phổ biến của các nền tảng internet đang thay đổi cách người trẻ tương tác và tiếp nhận thông tin. Không chỉ là công cụ giải trí, internet còn là nguồn tài nguyên giá trị cho giáo dục, phát triển cá nhân và kết nối xã hội.

Từ các công cụ hỗ trợ như ChatGPT, Gemini, Grok... đến các ứng dụng chỉnh sửa ảnh, video... đều được giới trẻ tận dụng để tăng năng suất và sáng tạo. Công nghệ đã phá vỡ rào cản địa lý, giới trẻ Việt có thể giao lưu, học hỏi, hợp tác với bạn bè, chuyên gia, doanh nhân trên khắp thế giới chỉ qua vài cú click chuột hoặc chạm màn hình. Nhiều cộng đồng trực tuyến theo sở thích, ngành nghề hình thành mạnh mẽ. Việc tiếp cận tri thức toàn cầu ngày càng dễ dàng nhờ các nền tảng học trực tuyến mở như MIT, Coursera, EdX, Khan Academy, Udemy... Khi kết hợp với AI để cá nhân hóa nội dung học, các nền tảng này trở thành lựa chọn phổ biến toàn cầu, mang đến hàng loạt khóa học chất lượng, miễn phí hoặc có phí, giúp người trẻ nâng cao kỹ năng mà không cần rời khỏi nhà.

Anh Nguyễn Hoàng Sơn (TP Hồ Chí Minh), lập trình viên lâu năm cho rằng, internet với khả năng kết nối nhanh và kho tri thức khổng lồ, đặc biệt qua AI, mang lại nhiều cơ hội học hỏi và nếu biết khai thác đúng cách, người trẻ có thể phát triển tư duy, sáng tạo và nâng cao năng lực bản thân. Với gia đình, anh Sơn luôn khuyến khích con cái sử dụng internet tích cực, thông qua Google, ChatGPT, phim tài liệu, video khoa học, hay các khóa học trực tuyến để phục vụ cho học tập và cuộc sống hằng ngày.

Cùng với đó, công nghệ là chất xúc tác mạnh mẽ cho tinh thần khởi nghiệp. Chi phí khởi nghiệp công nghệ giảm đáng kể nhờ điện toán đám mây và các công cụ miễn phí/giá rẻ. Mạng xã hội là kênh marketing và bán hàng hiệu quả, kết hợp với AI giúp tối ưu vận hành, phân tích thị trường, phát triển sản phẩm thông minh... Không ít dự án khởi đầu từ ý tưởng cá nhân nhưng gọi vốn thành công nhờ định hướng rõ ràng và khả năng thích ứng linh hoạt. Nhiều startup trẻ Việt Nam như EdTech, FinTech, AgriTech... đã gây tiếng vang nhờ tận dụng công nghệ giải quyết bài toán địa phương.

Đặc biệt là nền tảng số và AI, cũng mở ra không gian sáng tạo nội dung nghệ thuật phong phú, cho phép giới trẻ thể hiện cá tính và biến đam mê thành sự nghiệp. Nhiều nhà sáng tạo trên TikTok, YouTube... như Hoa Hanassi, Châu Bùi, Ông Anh thích nấu ăn, Trà Đặng... đã thu hút hàng triệu người theo dõi nhờ sản xuất các video độc đáo, đa dạng về nhiều lĩnh vực. Công nghệ đã và đang tạo ra một sân chơi bình đẳng, nơi bất kỳ ai cũng có thể tỏa sáng nếu biết tận dụng đúng cách. Điều này đặc biệt phù hợp với tinh thần năng động, thực tế và dám làm của Gen Z, Gen Y, những người tiên phong trong đổi mới sáng tạo.

Số người sử dụng internet qua các năm. **Nguồn: We are social**

MẶT TRÁI CỦA "HƠI THỞ SỐ"

Tuy nhiên, song hành cùng lợi ích là những nguy cơ đáng lo ngại khi mức độ phụ thuộc vào công nghệ có chiều hướng gia tăng. Năm 2014, Việt Nam có khoảng 37 triệu người dùng internet, tương đương với số người dùng mạng xã hội. Tuy nhiên, đến đầu năm 2025, lượng người dùng mạng xã hội đã vượt 76 triệu người, phần lớn là thanh thiếu niên và trẻ em (theo báo cáo Digital). Khảo sát cho thấy, 82% trẻ em 12-13 tuổi và 93% trẻ em 14-15 tuổi ở Việt Nam sử dụng internet hằng ngày. Thực trạng này đặt ra vấn đề cấp thiết về sự cân bằng giữa việc sử dụng công nghệ và tham gia các hoạt động thực tế trong đời sống.

Thời điểm sau dịch Covid-19, nhiều trẻ được đưa đến các bệnh viện trên cả nước vì rối loạn lo âu do dùng mạng quá mức; có trường hợp phải nhập viện tâm thần vì nghiện nội dung tiêu cực, thậm chí từng có ý định tự tử. Theo báo cáo của PubMed Center, 14% thanh, thiếu niên Việt đã từng bị bắt nạt trực tuyến (cyberbullying), trong khi tình trạng FOMO (sợ bỏ lỡ) và nghiện mạng xã hội, nghiện game... khiến nhiều người trẻ "sống ảo" đến mức tự cô lập bản thân khỏi mọi thứ chung quanh.

Theo PGS, TS Trần Thành Nam, Phó Hiệu trưởng Trường đại học Giáo dục (Đại học Quốc gia Hà Nội), chuyên gia tâm lý học, một thực trạng đáng lo ngại hiện nay là nhiều người trẻ có xu hướng tin tưởng tuyệt đối vào những phản hồi từ trí tuệ nhân tạo. Họ không nhận thức được rằng, AI cũng có thể sai lệch do dữ liệu đầu vào chưa đủ hoặc thuật toán chưa toàn diện. Đặc biệt, càng trẻ tuổi thì mức độ tin tưởng càng cao, dẫn đến việc thần thánh hóa AI như một "tiêu chuẩn vàng", khiến giới trẻ dễ rơi vào tư duy phụ thuộc, mất đi khả năng suy nghĩ độc lập và phản biện.

Ngoài ra, hiện tượng "thế hệ nằm dài" - những người trẻ chọn lối sống thụ động, tránh va chạm - đã xuất hiện ở nhiều quốc gia và đang manh nha tại Việt Nam. Họ cho rằng: "Không đi làm thì nghèo, nhưng đi làm thì vừa nghèo lại vừa kiệt sức". Với những thanh niên này, không đi làm chỉ gặp khó khăn tài chính, điều có thể khắc phục bằng tiết kiệm hoặc nhờ hỗ trợ từ gia đình. Nhưng đi làm, ngoài áp lực kinh tế, họ còn phải đối mặt

với căng thẳng, mệt mỏi và tổn thương tinh thần. "Một phần nguyên nhân xuất phát từ hiệu quả giáo dục thấp, công việc thiếu hấp dẫn, trong khi AI ngày càng thay thế con người, khiến nhiều bạn trẻ mất phương hướng và lý tưởng sống", ông Trần Thành Nam lý giải.

Không chỉ tâm lý, vấn đề bảo mật cá nhân, an ninh mạng cũng là mối nguy hàng đầu. Thanh niên vốn ham khám phá, tự tin lên mạng, nhưng lại chưa được trang bị kỹ năng chống tin giả (deepfake), bảo vệ dữ liệu cá nhân, dẫn đến nguy cơ bị tấn công mạng (lừa đảo trực tuyến, tấn công phishing, mã độc, đánh cắp danh tính...). Bên cạnh đó, tốc độ lan truyền thông tin chóng mặt khiến việc kiểm chứng trở nên khó khăn. Thông tin giả, tin giật gân, thuyết âm mưu tràn lan, dễ dàng làm lung lay niềm tin và định hướng của người trẻ chưa có đủ kinh nghiệm và kỹ năng phản biện. Thuật toán AI của mạng xã hội có thể tạo ra "buồng vang" (echo chambers), chỉ hiển thị thông tin phù hợp với quan điểm sẵn có, cực đoan hóa nhận thức và hạn chế góc nhìn đa chiều.

Một thực trạng đáng chú ý nữa là sự thay đổi trong giao tiếp của giới trẻ. Trong kỷ nguyên thông tin, tốc độ truyền đạt được ưu tiên hơn lễ độ và sự tinh tế, dẫn đến người trẻ thiếu kiểm soát cảm xúc và ngôn ngữ. Hệ quả là hiểu lầm, mâu thuẫn, "drama" và công kích cá nhân ngày càng phổ biến, góp phần gia tăng chia rẽ trên cộng đồng mạng. Một số chuyên gia nhận định, trong bối cảnh nhiều người trẻ đang phải gánh chịu áp lực tâm lý và tinh thần quá tải, những phản ứng tiêu cực trong giao tiếp càng dễ bùng phát, thiếu kiểm soát. Giao tiếp vì vậy không còn là cầu nối thấu hiểu, mà đôi khi lại trở thành mồi lửa châm ngòi cho xung đột.

Chỉ trong vòng vài thập kỷ ngắn ngủi, công nghệ tại Việt Nam đã có một hành trình chuyển mình mạnh mẽ, không chỉ thay đổi cơ sở hạ tầng mà còn biến đổi sâu sắc đời sống, tư duy và văn hóa. Bởi vậy, giữa làn sóng thay đổi không ngừng đó, giới trẻ cần tỉnh táo học cách nhận diện để không đánh mất mình.

RANH GIỚI GIỮA ÁNH SÁNG VÀ CẠM BẪY

HỒNG VIỆT

Đầu những năm 2000, khi internet ở Việt Nam vẫn còn tính cước theo phút, những gương mặt khởi nghiệp công nghệ ở Việt Nam trở nên vô cùng nổi bật. Thời điểm đó, nhắc tới thanh niên với công nghệ, người ta điểm mặt toàn những tên tuổi của ngành IT.

Hơn 20 năm sau, chuyển đổi số được biết đến theo nhiều cách đa dạng hơn. Một thế hệ không tạo ra phần mềm, nhưng tận dụng nó để xây dựng ảnh hưởng cá nhân, tạo ra sản phẩm đã "đăng đàn".

Ngô Thị Quỳnh Giao chọn cách đối mặt và sửa chữa sai lầm. Ảnh | WECHOICE

VỐN CỦA TUỔI TRẺ

Năm 2000, Nguyễn Hòa Bình, một sinh viên năm nhất Đại học Quốc gia Hà Nội, thành lập công ty phần mềm Peacesoft với lý do "tận dụng thời gian rảnh rỗi". Hành động táo bạo nhất của anh là gửi sản phẩm tới Hội đồng chấm giải Vifotec, dù chưa hiểu gì về quy trình hay quy định. Hội đồng "rất bực", Bình kể. Nhưng với anh, đó không phải là liều lĩnh vô căn cứ mà là kế hoạch nằm trong mục tiêu. Hơn 20 năm sau, thanh niên khởi nghiệp ngày nào đã vươn mình thành "cá mập" được nhiều người biết đến với tên: Shark Bình.

Hẳn nhiên, lúc ấy, cần phải có chuyên môn mới có thể tạo nên sự khác biệt. Để bắt đầu, các gương mặt khởi nghiệp đều đã lận lưng nhiều vốn kiến thức IT, nhẵn mặt trong các giải thưởng công nghệ. Như Nguyễn Hòa Bình là ba lần liên tiếp lọt vào vòng chung khảo Trí tuệ Việt Nam. Hay Vương Vũ Thắng, Chủ tịch HĐQT VCCorp hiện tại, cũng là một gương mặt IT nổi bật với giải Nhất Trí tuệ Việt Nam 2001.

Thế hệ của họ là những người xây dựng từ hạ tầng như phần mềm, nền tảng thanh toán, thương mại điện tử. Họ khởi nghiệp với công nghệ trong nghĩa đen đầy đủ, làm ra công nghệ, vận hành và đưa vào đời sống. Hai mươi năm sau, những gương mặt đó, cách này hay cách khác, đều đang ghi dấu ấn, ít nhất là tính tới thời điểm hiện tại.

Bây giờ, công nghệ không còn bó gọn ở những khái niệm chuyên môn, mà trở thành một công cụ cho nhiều nghề mới. Bên cạnh những gương mặt khởi nghiệp công nghệ sản xuất sản phẩm và dịch vụ số, người ta bắt đầu nhắc tới những gương mặt nổi lên từ nền tảng số. Ai cũng có thể "nổi tiếng" trên mạng xã hội, chỉ với vài video ngắn. Đó cũng là mảnh đất màu mỡ để tuổi trẻ thể hiện bản thân. Không cần quá am hiểu công nghệ, nhưng nắm vững thuật toán nền tảng mạng xã hội, nhanh nhạy với thị trường đã là đòn bẩy cho nhiều cái tên có chỗ đứng.

Khi dịch Covid-19 vẫn trong giai đoạn căng thẳng, Sùng Thị Hoa, gương mặt đại diện của Hợp tác xã (HTX) Cộng đồng Mường Khương (Lào Cai) vẫn miệt mài livestream. Cô gái Mông 9x biết tiếng Trung, có lợi thế ăn hình, những video giới thiệu nông sản địa phương dần gây sự chú ý. Dẫu dịch bệnh, HTX của cô vẫn có đơn hàng đều đặn. Năm 2022, doanh thu

từ livestream bán hàng trung bình hơn 100 triệu đồng/tháng. Nhưng cái lợi hơn là nhiều khách hàng biết đến cô và tìm đến để đặt các đơn hàng lớn. Thời điểm ấy, Bí thư Huyện ủy Mường Khương (cũ) nhận định: "Những gương mặt trẻ đứng ra giới thiệu sản phẩm, xây dựng kênh cá nhân online rất hiệu quả, doanh thu nông sản gấp đôi truyền thông". Và quả thật, những gương mặt trẻ của vùng đất nông nghiệp trù phú bậc nhất Lào Cai đều tận dụng các kênh online tiêu thụ nông sản hiệu quả hơn rất nhiều kênh truyền thống.

Ở khía cạnh khác, Ngô Thị Quỳnh Giao, được biết đến với cái tên "Giao Cùn", là một trong những gương mặt quen thuộc trên các nền tảng mạng xã hội với những video clip về lịch sử. Sinh năm 2000, Quỳnh Giao bén duyên với TikTok như bao người trẻ khác với mục đích ban đầu làm cho vui. Những video lịch sử văn hóa đầu tiên của cô mang màu sắc gần gũi, biểu cảm hài hước nhanh chóng thu hút hàng trăm nghìn lượt theo dõi.

Quỳnh Giao hay Sùng Thị Hoa là điển hình của thế hệ nổi lên trên nền tảng công nghệ. Những gương mặt khởi nghiệp từ livestream bán hàng, xây dựng thương hiệu cá nhân, khai thác các khóa học xây kênh… ngày càng đa dạng. Không khó để kể tên những người trẻ trở thành biểu tượng nhờ sáng tạo nội dung, từ những cái tên đình đám, các "chiến thần" livestream, các gương mặt đủ mọi khía cạnh xã hội. Họ bước ra ánh sáng bằng những video tưởng chừng đơn giản, nhưng chạm đúng vào nhu cầu thị giác và cảm xúc số đông. Công nghệ số cũng mang lại cơ hội thúc đẩy nhiều sản phẩm, mở ra hướng đi mới cho nhiều doanh nghiệp trẻ.

RANH GIỚI MƠ HỒ

Nhưng thành công ban đầu cũng đi kèm rủi ro. Nếu nói tới scandal công nghệ, không ít người chưa quên iCMS năm 2004. Cúp vàng Trí tuệ Việt Nam 2003 trao cho nhóm iCMS với sản phẩm Hệ thống khai thác và quản trị thông tin gây nhiều tranh cãi. Có nhiều bằng chứng cho thấy nhóm iCMS đã vi phạm bản quyền, sử dụng mã nguồn mà không xin phép tác giả. iCMS cũng không cung cấp đầy đủ thông tin về tài liệu tham khảo và mã nguồn mở đã sử dụng trong hồ sơ dự thi Trí tuệ Việt Nam. Tranh luận kéo dài tới hết cả năm 2004 và Ban tổ chức đã rút giải thưởng và cúp vàng của nhóm tác giả. Trong bối cảnh "tranh tối tranh sáng" của ngành công nghệ lúc đó, scandal này đã gây rúng động giới IT.

Hình tượng của Quang Linh Vlog và Hằng Du Mục sụp đổ khi bị khởi tố, bắt tạm giam về hành vi lừa dối khách hàng. Ảnh | TTGĐ

Sùng Thị Hoa giới thiệu sản phẩm của hợp tác xã. Ảnh | LPM

Còn bây giờ, việc một gương mặt bị bóc phốt hay những câu chuyện lừa đảo qua mạng không còn là chuyện hiếm. Sự bùng nổ của mạng xã hội và trí tuệ nhân tạo khiến người ta càng gây nhiều drama khó lường.

Sùng Thị Hoa cũng nói livestream mang lại lợi ích, nhưng cô cũng đối mặt với việc cần phải tỉnh táo. "Lên mạng để xây dựng thương hiệu thôi, chứ khách hàng vẫn cần làm việc trực tiếp", Hoa nói, cô không kỳ vọng nhiều vào những lượt thả tim hay lượng đơn ảo, cũng cố gắng tránh các tranh cãi và dần rút về livestream trong các nhóm khách hàng tiềm năng, thay vì chạy theo các mắt xem, lượng tim hay like như trước. "Lúc dịch Covid-19 từ 2 tim lên 100 tim là mừng, bây giờ live 10 tim nhưng đều là khách hàng ký hợp đồng thì cần hơn", Hoa chia sẻ ngắn gọn. Cô chỉ duy trì trang cá nhân với vài video như một cách giữ tương tác.

Tháng 6 vừa qua, Giao Cùn gặp drama đầu tiên, khi một cuốn sách cô giới thiệu và nhận tiền affiliate (tiếp thị liên kết) có nội dung không phù hợp. Clip lan truyền, dư luận phản ứng. Cô chủ động xin lỗi, gỡ video, hoàn tiền cho người mua sách qua link liên kết. "Hồi đầu mình làm chỉ vì thích thôi", Giao chia sẻ, "Nhưng càng về sau, khi thấy nhiều người xem, mình không thể làm hời hợt được nữa". Giao ra mắt một series "Nhìn lại lỗi lầm" và đến giờ, cô vẫn nhận chỉ trích giữa những lời động viên. Đó là thứ áp lực mà một influencer (cá nhân có ảnh hưởng trên mạng xã hội) phải chịu.

Hoa hay Giao, đều đang điều chỉnh để phù hợp trong bối cảnh hiện nay. Không phải lúc nào việc viral (nội dung phổ biến trên mạng) cũng đem lại những giá trị hay lợi ích lớn. Sáng tạo nội dung số mang đến vô vàn cơ hội cho người trẻ, nhưng cũng đặt họ vào những ranh giới. Đó có thể là bài toán kinh doanh như với Sùng Thị Hoa, hay lựa chọn bước tiếp ra sao như Giao Cùn. Trong thế giới ấy, ranh giới giữa truyền cảm hứng và trục lợi nhiều khi chỉ cách nhau một cú click. Không phải ai cũng đủ tỉnh táo để đạt được cân bằng.

Câu chuyện của Hằng Du Mục và Quang Linh Vlog là một bài học lớn. Họ đã từng là hình tượng đẹp, là những tấm gương trên mạng xã hội, cho đến khi mặt trái của những mặt hàng họ bán bị phơi bày. Đúng sai là câu chuyện pháp luật. Nhưng rõ ràng, làm người nổi tiếng trên mạng xã hội không dễ. Sự nổi tiếng kéo theo tiền bạc, danh vọng quá nhanh, dễ làm người ta mờ mắt với hào quang và mất bình tĩnh. Ngày 6/6 vừa qua, một loạt "các chiến thần livestream" đồng loạt im lặng. Trong khi ngày này năm ngoái là cuộc cạnh tranh của những phiên live trị giá

vài trăm tỷ đồng. Không ai trong số các "chiến thần" lên tiếng về lý do chính xác của sự im lặng ấy. Những phiên megalive cũng dè dặt hơn. Đặt trong bối cảnh nhiều gương mặt nổi tiếng đang đối mặt với các cơn bão câu hỏi về chất lượng sản phẩm, một loạt KOL bị cơ quan chức năng gọi tên, thì người ta đều hiểu, không có gì khuất tất có thể giấu được mãi.

Khi sự nổi tiếng được đo bằng lượng like-view, còn chuẩn mực bị thả trôi theo thuật toán, người trẻ dễ rơi vào vòng luẩn quẩn. Nhìn từ góc độ hướng nghiệp, đây không chỉ là câu chuyện dạy đạo đức mà là định vị cá nhân trong môi trường công nghệ. Bởi nhiều bạn trẻ lựa chọn làm streamer, YouTuber, TikToker... như một nghề thật sự. Nếu thiếu kỹ năng số và nền tảng giá trị rõ ràng, hành trình đó dễ chệch hướng. Bộ Giáo dục và Đào tạo cũng đã khuyến nghị các trường đưa nội dung giáo dục công dân số vào chương trình chính khóa, từ văn hóa ứng xử trên mạng đến kỹ năng xác thực thông tin và tự bảo vệ quyền riêng tư. Một số địa phương còn phối hợp với đoàn thể, tổ chức các buổi hướng nghiệp chuyên đề về sáng tạo nội dung số an toàn, tử tế.

Dù hành trình mỗi người một khác, điểm chung của thế hệ trẻ trong kỷ nguyên số là khao khát khẳng định bản thân. Công nghệ từ chỗ là công cụ dành riêng cho dân IT đã trở thành không gian mở để bất kỳ ai cũng có thể sáng tạo, thể hiện và kiếm sống. Nhưng đi kèm với đó là yêu cầu cao hơn về năng lực, đạo đức và bản lĩnh. Bởi vậy, việc định hình lại cách nhìn về sáng tạo số vừa là câu chuyện làm giàu, vừa là hành trình phát triển bản thân. Thành công bền vững không đến từ lượt view chóng vánh, mà từ sự tỉnh táo, học hỏi và trách nhiệm với cộng đồng mà mỗi người trẻ cần vun bồi trong suốt hành trình sáng tạo của mình.

CUỘC CHƠI MỚI CỦA THỊ TRƯỜNG LAO ĐỘNG 4.0

PHONG CHƯƠNG

Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư (4.0) đang viết lại hầu hết quy tắc chúng ta giao tiếp, giải trí đến học tập và làm việc. Trong dòng chảy mạnh mẽ đó, trí tuệ nhân tạo (AI) ngày càng chứng minh vai trò, góp phần định hình tương lai của lao động toàn cầu, trong đó có Việt Nam. Nhưng một câu hỏi đặt ra rằng: Liệu công nghệ 4.0 sẽ giúp chúng ta thông minh hơn hay rút ngắn khả năng học tập, tư duy nghề nghiệp, đẩy người trẻ "đi tắt đón đầu" mà bỏ lỡ nền tảng vững chắc?

Thời điểm hiện tại được coi là giai đoạn giao thoa quan trọng trước một thị trường lao động mới đầy biến động. Ở đó, rất cần sự tỉnh táo và bản lĩnh của người trẻ - lực lượng lao động quan trọng hàng đầu đưa đất nước bước vào kỷ nguyên vươn mình.

Làm việc ở khu vực thứ ba như quán cà-phê đang là xu thế mới của giới trẻ. Ảnh | THẾ ĐẠI

XU THẾ NGHỀ NGHIỆP HIỆN ĐẠI

Thị trường lao động 4.0 với sức ảnh hưởng ngày càng mạnh mẽ của công nghệ AI, bigdata, blockchain... đã thay đổi nhanh chóng xu thế nghề nghiệp trên nhiều lĩnh vực, tạo ra cả thuận lợi và nguy cơ rõ rệt. Về mặt thuận lợi, AI mở ra những lĩnh vực hoàn toàn sơ khai, tạo lập các vị trí công việc chưa từng có như kỹ sư nhắc lệnh (prompt engineer), chuyên gia đạo đức AI, chuyên viên phát triển AI... Trong các ngành nghề truyền thống, AI là công cụ giúp tăng hiệu suất, giải phóng con người khỏi các công việc lặp lại, cho phép tập trung vào những nhiệm vụ sáng tạo, chiến lược hơn. Ông Đinh Mạnh Cường, Chuyên viên tư vấn triển khai cấp cao, Công ty Hexagon ALI cho rằng: "AI chưa thể thay thế con người, nhưng nếu con người không biết cách sử dụng thì là một bất lợi trong cạnh tranh công việc. Ngược lại, làm chủ AI sẽ gia tăng năng suất, chất lượng".

Thế nhưng, nguy cơ cũng hiện hữu. Mặt trái của AI là khả năng thay thế những nghề không đòi hỏi tư duy phức tạp hay sự tương tác sâu sắc của con người như nhập liệu, dịch vụ khách hàng cơ bản... Thậm chí, những nghề mới như kỹ sư nhắc lệnh vừa ra đời do AI cũng có thể "chết yểu" khi khả năng nhận diện và đáp ứng mong muốn người dùng của chính AI ngày càng hoàn thiện. Báo cáo của Diễn đàn Kinh tế Thế giới (World Economic Forum) dự báo, AI sẽ tạo ra 97 triệu việc làm mới nhưng cũng thay thế 85 triệu việc làm vào năm 2025. TS Lê Đại Dương, nguyên giảng viên Đại học Bách khoa Hà Nội cho rằng: "Nếu người trẻ không chủ động cập nhật kỹ năng, họ có thể tụt hậu, thậm chí bị đào thải khỏi thị trường lao động. Nhưng việc phụ thuộc AI để làm thay việc tư duy, phân tích, có thể khiến người trẻ gặp sức ì lớn, chậm tiến bộ. Việc tự đọc, tự tìm hiểu tài liệu vẫn là phương pháp cơ bản để mỗi người động não, ghi nhớ và phát triển kiến thức thay vì lệ thuộc vào khả năng tìm kiếm, tổng hợp thông tin nhiều khi khó kiểm chứng, của AI".

Một vấn đề đặt ra trong thời đại 4.0 hiện nay còn ở sự hấp dẫn của thị trường lao động tự do (freelancer) và những công việc đòi hỏi kỹ năng số cơ bản đang khiến không ít thanh niên, nhất là sinh viên, bị cuốn hút bởi thu nhập nhanh chóng, bỏ qua giai đoạn đào tạo chuyên sâu. Công nghệ tạo ra xu hướng nghề nghiệp của giới trẻ rất đa dạng. Họ không thích làm việc ở văn phòng mà có thể chọn làm việc ở nhà, thậm chí xu hướng mới là "third-place" - khu vực thứ ba, thí dụ như là làm việc ở quán cafe - một không gian mở mà người trẻ được chào đón, chăm sóc. Ở đây, họ có thể làm freelancer, part-time theo dự án và xong dự án thì nghỉ, "ngủ đông". Đó là một dạng thất nghiệp ngắn hạn theo xu thế và thậm chí, tạo ra một lý thuyết mới: Thay vì unemployment - thất nghiệp thì gọi là Fun-employment - thất nghiệp vui vẻ...

Ngoài ra, người trẻ cũng có xu hướng nghỉ học để đi làm ngay khi chưa có kỹ năng đủ sâu, thiếu kiến thức nền tảng, thậm chí chọn nghề tay trái với thu nhập cao hơn nhưng thiếu cơ sở tương lai, sẽ là một cạm bẫy lớn. Đơn cử, nghề xe ôm công nghệ đã "rút ruột" rất nhiều sinh viên, thậm chí cử nhân... vào thị trường việc làm phổ thông này với mức thu nhập cao bước đầu. Trong khi đó, nếu theo đuổi một công việc chuyên ngành có sự tích lũy kiến thức và kinh nghiệm thì mức lương khởi điểm dù thấp nhưng sẽ tăng dần theo giá trị cống hiến, tiến bộ, người lao động sẽ có tương lai hơn rất nhiều. Theo các chuyên gia, nguy cơ với giới trẻ hiện nay là đã ra khỏi thị trường lao động thì không có cơ hội, năng lực cập nhật các tri thức mới và cuối cùng là thất nghiệp.

"LẠC LỐI" VỚI TRÍ TUỆ NHÂN TẠO

Những đứt gãy trong thị trường việc làm thời công nghệ số phát triển mạnh mẽ đang khiến chuỗi cung ứng nguồn nhân lực của đất nước bị ảnh hưởng. Lao động Việt Nam, nhất là người trẻ, cần định hướng rõ ràng trong học tập và một chiến lược bền vững trong xu hướng nghề nghiệp mới. Tương lai gần, cá nhân hóa giáo dục sẽ trở thành xu thế khi các trường học, trung tâm giáo dục tích hợp AI mạnh mẽ để thiết kế lộ trình học riêng biệt cho từng cá nhân. Kéo theo đó, người trẻ tương tác hiệu quả với AI, biết cách đặt câu hỏi, kiểm chứng thông tin và tận dụng AI làm công cụ hỗ trợ học và nghiên cứu. Các hệ thống học tập dựa trên AI hiện nay đã minh chứng khả năng phân tích điểm mạnh, điểm yếu của từng học viên để đưa ra lộ trình phù hợp, tối ưu hiệu quả học tập. AI cũng giúp việc tra cứu, dịch thuật, tóm tắt tài liệu trở nên dễ dàng. Ông Đinh Mạnh Cường cho biết: "Từ sự giúp đỡ của AI, năng suất công việc được nâng cao, nhất là khi bạn phối hợp kiến thức tổng hợp của AI với kinh nghiệm thực tế của người đi trước, các vấn đề sẽ được xử lý nhanh và hiệu quả".

Tuy nhiên, AI là xu thế nhưng sẽ không thể thay thế con người. TS Lê Đại Dương nhấn mạnh: Bản chất của AI là phân tích, tổng hợp dữ liệu từ những kiến thức có sẵn, do đó không có khả năng sáng tạo. Chưa kể, chất lượng tổng hợp dữ liệu sẽ bị ràng buộc bởi số đông kết quả AI thu thập chính xác hay không. Trong "bể" kiến thức đó, nếu không có sự truyền thụ và định hướng của thầy, cô giáo cũng như kiến thức nền tảng qua quá trình tự tiếp thu để kiểm chứng thông tin thì người học rất dễ "lạc lối". Hiện nay, đã xuất hiện nhiều khóa học online chạy theo xu hướng, kết hợp với sự hỗ trợ của AI, dễ khiến người học có tâm lý "học nhanh, biết ít", đưa ra lựa chọn vội vã trong việc dừng học tập chuyên sâu và đi làm...

Trong bối cảnh hiện nay, kỹ năng mềm như giao tiếp, làm việc nhóm, tư duy phản biện và sáng tạo của lao động trẻ vẫn đóng vai trò quan trọng, AI khó có thể thay thế. Đồng thời, kỹ năng số và khả năng thích ứng với công nghệ (AI Literacy) không chỉ dừng lại ở việc biết sử dụng công cụ, mà còn phải hiểu nguyên lý, tiềm năng và hạn chế của AI. Về bản chất, nhân lực trẻ cần hiểu rõ cách các công ty hiện nay nhìn nhận "trend" AI ra sao để có thể tăng cơ hội tuyển dụng. Ông Bùi Quang Duy, Giám đốc điều hành của Công ty FLINTERS Vietnam cho biết: "Chúng tôi hiểu tầm quan trọng của AI nhưng trước mắt, công ty chỉ cung cấp công cụ AI cho nhân viên, sau đó đánh giá bằng các tiêu chí cụ thể như hiệu quả công việc khi họ dùng AI hỗ trợ. Từ đó sẽ tổng hợp lại và đưa ra chiến lược đúng nhất với đặc thù công ty. Chúng tôi quan tâm hơn cả là hiệu quả công việc và doanh thu tạo ra từ việc áp dụng AI chứ không phải lao vào áp dụng. Do đó, để tuyển dụng con người, quan trọng nhất vẫn là tư duy và năng lực".

Hiện nay, người trẻ vẫn có đủ cơ hội việc làm vì trong lý thuyết tuyển dụng, các công ty phân định rõ đòi hỏi nhân lực theo từng thời điểm, từng giai đoạn và tương ứng mức lương chi trả. Do đó, những vị trí cho người trẻ sẽ luôn phát sinh. Tuy nhiên, vấn đề quan trọng hơn cả là ngành giáo dục cần làm tốt công tác định hướng nghề nghiệp từ bậc phổ thông, đáp ứng đúng nhu cầu, mong muốn thật sự của học sinh.

Theo PGS, TS Trần Thành Nam, hướng nghiệp cho giới trẻ bây giờ có nhiều thú vị. Thí dụ như trước đây, education là giáo dục và entertainment là giải trí, giáo dục và giải trí dường như không gắn kết với nhau. Nhưng bây giờ, đối với giới trẻ phải là "edu-tainment", có nghĩa là giáo dục cần phải là một hành trình trải nghiệm về mặt giải trí để người trẻ thấy được sự hấp dẫn. Hiểu đúng về nhu cầu tương lai, người trẻ mới tìm học ngành nghề phù hợp, theo đuổi công việc chuyên ngành và phát triển đúng cách, từ đó mới đủ sức đáp ứng nhu cầu đa dạng, vốn thay đổi chóng mặt của thị trường lao động trong bối cảnh công nghệ số hiện nay.

Công ty CP dịch vụ Giao hàng Nhanh (TP Hồ Chí Minh) có đa phần là người trẻ ở nhiều tỉnh, thành làm việc. Ảnh | THÔNG HẢI

LÀM CHỦ TRƯỚC DÒNG CHẢY CÔNG NGHỆ SỐ

LINH PHAN

Trước những thay đổi hằng giờ của công nghệ và dòng chảy xu hướng trên môi trường internet, người trẻ cần tự trang bị và được hỗ trợ, đồng hành thế nào để không bị động, tụt hậu so với sự phát triển của công nghệ. Cùng *Nhân Dân hằng tháng* thảo luận với các chuyên gia để làm rõ vấn đề trên.

PGS, TS TRẦN THÀNH NAM, PHÓ HIỆU TRƯỞNG TRƯỜNG ĐẠI HỌC GIÁO DỤC (ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI):

Tự động hóa càng phát triển, càng cần những gì "con người" nhất

Về chính sách, chúng ta đã có nhiều đề án bảo vệ thanh, thiếu niên trên không gian mạng, đã xây dựng khung năng lực số cho học sinh, sinh viên trong hệ thống giáo dục quốc dân... nhằm giúp các bạn trẻ không chỉ sử dụng thiết bị công nghệ, mà còn có thể tận dụng các thành tựu khoa học-công nghệ để học tập, định hướng nghề nghiệp một cách an toàn. Mới đây, phong trào "Bình dân học vụ số" cũng đã tạo nền tảng góp phần nâng cao năng lực số, thay đổi văn hóa hành xử trên môi trường internet cho toàn dân.

Trong gia đình, các bậc phụ huynh muốn dạy dỗ, bảo vệ con em thì trước hết phải tự cập nhật kiến thức, kỹ năng số. Hiện nay, một số quốc gia trên thế giới đã áp dụng việc phổ biến những "bản kế hoạch, thời gian biểu" về tiếp xúc, sử dụng công nghệ theo dạng khuyến cáo cho các gia đình. Nếu chúng ta có thể triển khai giải pháp này, sẽ không còn tình trạng đời sống các gia đình bị đảo lộn giờ giấc, thói quen sinh hoạt chỉ vì con em nghỉ hè không tới trường.

Bên cạnh đó, cả gia đình và nhà trường đều cần thay đổi tư duy, triết lý giáo dục trong bối cảnh công nghệ AI phát triển như vũ bão hiện nay. Bởi nếu chúng ta cứ mãi chạy theo thành tích và giữ thói quen học nội dung thì chắc chắn các bạn trẻ sẽ "cầu cứu" AI để có được câu trả lời "khó sai" nhất. Thay vào đó, chúng ta nên chuyển hướng sang kích thích trí tò mò, khuyến khích sự tìm tòi, đào sâu trong tư duy.

Đồng thời, xác định được mục tiêu cần hướng tới là sự sáng tạo nhưng vẫn gắn với văn hóa, bản sắc, nói cách khác là những gì "con người" nhất. Bởi trong tương lai gần, nếu giáo dục chỉ nghĩ tới câu chuyện "bằng này, cấp kia" thì AI sẽ làm được, thậm chí làm rất tốt. Thế giới càng hiện đại, càng tự động, con người càng phải đào sâu suy nghĩ, đề cao những giá trị cốt lõi, mà muốn được như vậy thì cần thấu hiểu bản thân và trân trọng cảm xúc. Nếu chỉ giỏi sử dụng AI mà bỏ quên những thứ mang tính "con người", mỗi cá nhân sẽ trở nên "mù cảm xúc", bị động, thiếu nhạy bén, không hiểu người khác đang suy nghĩ, tư duy và cuối cùng là mất luôn khả năng giao tiếp.

TRƯỞNG BAN TUYÊN GIÁO TRUNG ƯƠNG ĐOÀN NGUYỄN THÁI AN:

Công nghệ chỉ hiệu quả khi sử dụng đúng lúc, đúng cách, đúng chỗ

Theo các báo cáo mới đây, Việt Nam hiện có khoảng 110 triệu tài khoản mạng xã hội trong nước và 203 triệu tài khoản mạng xã hội xuyên biên giới. Các bạn trẻ ngày càng được tiếp cận và chịu tác động của công nghệ sớm, đặc biệt là trong vài năm trở lại đây, kể từ khi công nghệ trí tuệ nhân tạo và một số công cụ tương tự ra đời. Sự phát triển nhanh chóng này đã tạo nên những hình thức lao động có thu nhập mới, làm thay đổi định hướng ngành nghề trong giới trẻ.

Bên cạnh những mảng sáng tích cực như bổ sung tiện ích, cung cấp thông tin rất lớn về học tập, việc làm, vui chơi giải trí..., các bạn trẻ đang có xu hướng phụ thuộc công nghệ khá rõ. Điều đáng ngại là, các nền tảng mạng xã hội được ưa chuộng hiện nay phần lớn không đặt máy chủ trong nước, do đó ít lệ thuộc vào luật pháp Việt Nam, thông tin truyền tải đôi lúc có những điều không phù hợp thuần phong mỹ tục của dân tộc, đường lối, chủ trương của Đảng, Nhà nước. Có một số bộ phim xuyên tạc sự thật, gây hiểu sai lịch sử, có dấu hiệu cổ vũ bạo lực, lối sống không lành mạnh... nhưng vẫn thẩm thấu, tiếp cận giới trẻ không quá khó khăn.

Trước bối cảnh trên, tổ chức Đoàn Thanh niên xác định môi trường internet là nơi giáo dục, tuyên truyền hiệu quả, định hướng cho các bạn trẻ sử dụng công nghệ đúng cách, đúng lúc và đúng chỗ. Từ năm 2020, Trung ương Đoàn đã tập trung xây dựng, phát triển và ra mắt ứng dụng "Thanh niên Việt Nam". Đến thời điểm hiện tại, ứng dụng đã có hơn 11 triệu tài khoản đăng ký sử dụng, trở thành kênh tương tác thuần Việt, công cụ quản lý đoàn viên hiệu quả, cung cấp thông tin chính thống, hoạt động giải trí lành mạnh qua nhiều cuộc thi, chương trình, dự án khác nhau.

Trong dịp Kỷ niệm 50 năm Ngày Giải phóng miền nam, thống nhất đất nước vừa qua, Trung ương Đoàn đã tổ chức hiệu quả chiến dịch truyền thông "Hòa bình đẹp lắm" với hơn 3,6 tỷ lượt xem, tương tác trên hai nền tảng mạng xã hội Facebook và TikTok; xây dựng, trình Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình "Giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống

văn hóa cho thanh niên, thiếu niên, nhi đồng trên không gian mạng giai đoạn 2022-2030". Trong Chiến dịch "Thanh niên tình nguyện hè" năm nay, các đội hình "Bình dân học vụ số" với nòng cốt là thanh niên, sinh viên tình nguyện đã triển khai sôi nổi, kèm theo đó là việc đưa vào sử dụng công cụ "AI của Đoàn" phục vụ cán bộ Đoàn, đoàn viên, thanh niên trên khắp các mặt trận lao động, học tập, tình nguyện...

Công cụ số không bao giờ có thể thay thế được hoạt động thực tế. Bởi qua thực tiễn, con người nói chung, thanh niên nói riêng mới có thể rút ra kinh nghiệm và trưởng thành.

CHUYÊN GIA AN NINH MẠNG NGÔ MINH HIẾU (HIẾU PC), GIÁM ĐỐC DỰ ÁN "CHỐNG LỪA ĐẢO":

Đừng để bị "công nghệ hóa" tư duy

Chúng ta đang sống trong một thời đại mà công nghệ trở thành một phần không thể thiếu trong cuộc sống hằng ngày. Từ học tập, làm việc, giao tiếp cho đến giải trí..., mọi thứ chỉ cần một chiếc điện thoại thông minh là có thể xử lý gọn gàng. Nhưng cũng chính vì thế, rất nhiều bạn trẻ từ học sinh, sinh viên đến cả những em nhỏ đã tự tập cho mình phản xạ không tốt khi gặp vấn đề: thay vì suy nghĩ thì lại... "tra Google", "hỏi AI" hoặc "nhờ app giải hộ".

Là người từng có quá khứ va chạm rất sâu với cả hai mặt sáng-tối của internet, tôi có cơ hội nhìn rõ rằng: Công nghệ không bao giờ là vấn đề, mà cách chúng ta sử dụng công nghệ mới chính là vấn đề. Thí dụ, khi sử dụng công nghệ AI để giải một bài toán, chúng ta sẽ không bao giờ hiểu được vì sao lại có kết quả như vậy. Dần dần, chúng ta sẽ mất khả năng suy luận từng bước, mất luôn cả sự tự tin khi đối diện vấn đề. Công nghệ cuối cùng lại trở thành chủ thể dẫn dắt, trong khi lẽ ra nó chỉ nên làm trợ lý cho con người.

Thực tế, không thể gán hoàn toàn trách nhiệm cho các bạn trẻ khi để bản thân rơi vào tình trạng lười tư duy, phụ thuộc công nghệ. Bởi công nghệ được sinh ra là để giúp cuộc sống thuận tiện hơn. Nhưng cần nhớ rằng, cái giá phải trả của sự tiện lợi chính là sự mai một của tư duy phản biện, khả năng tự học, tự đưa ra quyết định, thậm chí mất đi khả năng tự đối thoại với chính mình.

Trong bối cảnh "Bình dân học vụ số" - nơi ai ai cũng cần có kỹ năng số cơ bản, thì vấn đề không chỉ gói gọn trong việc biết sử dụng công nghệ, mà phải là sử dụng đúng lúc, đúng cách. Trước khi "tra Google", hãy thử suy nghĩ tại sao điều này lại xảy ra, có những giả thuyết nào...; khi "nhờ vả" AI, hãy hướng đến việc kiểm tra kết quả thay vì tìm lời giải đáp khi chưa tư duy.

Thế giới thực tại dạy cho chúng ta rất nhiều kỹ năng mềm mà internet không thể truyền tải như cảm xúc, quan sát, khả năng thấu cảm. Thay vì lướt các clip trên mạng xã hội, hãy thử làm một clip chia sẻ kiến thức mình có. Thay vì chơi game, hãy thử học cách làm một mini game. Đồng thời, hãy học cách quản lý thiết bị, bảo mật tài khoản, phân biệt thông tin thật-giả.

Đừng để mọi thứ trong cuộc đời bạn gắn liền với chiếc điện thoại!

PHÓ BÍ THƯ THÀNH ĐOÀN HÀ NỘI, GIÁM ĐỐC CUNG THANH NIÊN HÀ NỘI TRẦN QUANG HƯNG:

Tạo cơ chế bền vững để đồng hành với startup trẻ

Khởi nghiệp không phải là con đường dễ dàng, không chỉ với riêng thanh niên mà còn với mọi lứa tuổi. Là người đang tham gia khởi nghiệp đổi mới sáng tạo trong hệ thống sinh viên, tôi nhận thấy những khó khăn, thử thách mà hành trình này mang lại, từ đó đòi hỏi sự kiên trì, bản lĩnh, khả năng thích nghi linh hoạt và tinh thần học hỏi không ngừng. Một trong những kinh nghiệm quan trọng là bắt đầu từ vấn đề thực tiễn, từ nhu cầu cụ thể của thị trường, thay vì chạy theo xu hướng.

Thế hệ thanh niên hôm nay đang ở giai đoạn quan trọng nhất của quá trình trưởng thành - nơi tư duy, nhân sinh quan và năng lực hành động dần được hình thành và định hình. Chính vì vậy, môi trường sống, học tập và làm việc của họ không chỉ là không gian vật lý, mà còn là nền tảng tinh thần, nơi họ được nuôi dưỡng, thử nghiệm, va chạm với thực tế và học cách tự phát triển bản thân.

Trong thời đại số, thanh niên cần một hành trình được đồng hành bài bản - từ hình thành tư duy, phát triển năng lực đến thử sức với thực tiễn. Giữa làn sóng chuyển đổi sâu rộng của thời đại, một thế hệ người trẻ Việt đang định hình mình không chỉ là những cá nhân lập nghiệp, mà là những người kiến tạo tương lai cho đất nước. Họ không chờ đợi cơ hội đến, mà chủ động tìm kiếm, kiến thiết và thử nghiệm những con đường mới để giải quyết các vấn đề lớn của xã hội.

Để hỗ trợ thanh niên làm chủ công nghệ và xa hơn nữa là dấn thân khởi nghiệp đổi mới sáng tạo, cần những giải pháp đa tầng đủ rộng để truyền cảm hứng và đủ sâu để đồng hành phát triển bền vững. Với phần lớn các nhà khởi nghiệp, nhất là lực lượng startup trẻ tuổi, việc thiếu vốn, khó tiếp cận thị trường và yếu năng lực vận hành là việc khó tránh khỏi.

Vì vậy, môi trường khởi nghiệp công nghệ đổi mới sáng tạo dành cho người trẻ cần được kiến tạo như một điểm chạm phát triển, để họ không cảm thấy đây là "cuộc chơi" đơn độc. Đằng sau sự trưởng thành của mỗi startup không chỉ cần ý chí cá nhân, mà còn là sự đồng hành từ một hệ sinh thái kết nối được các cấu phần hiện đang rời rạc gồm giáo dục, công nghệ, tài chính, thị trường và chính sách. Đòi hỏi từ thực tiễn là cần một cơ chế tổng thể và toàn diện hơn, có khả năng huy động nguồn lực liên ngành, gắn kết các chủ thể nhà nước-tư nhân-cộng đồng, cùng kiến tạo một hệ sinh thái khởi nghiệp có chiều sâu và khả năng tự bồi đắp. Chỉ khi đó, các ý tưởng sáng tạo mới có thể hiện thực hóa và bền vững.

LUẬT ĐẤU THẦU 2025:

"Cởi trói" cho công nghệ Make in Vietnam

KIM OANH

Quốc hội vừa thông qua Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Đấu thầu, có hiệu lực thi hành từ 1/7/2025, chính thức tạo ra hành lang pháp lý mới nhằm khơi thông những điểm nghẽn lâu nay với các gói thầu công nghệ cao. Lần đầu tiên, các sản phẩm nghiên cứu, sản xuất tại Việt Nam có cơ hội cạnh tranh công bằng, được ưu tiên lựa chọn, thay vì lép vế trước công nghệ ngoại nhập.

ƯU TIÊN SẢN PHẨM MAKE IN VIETNAM

Một trong những điểm mới được cộng đồng doanh nghiệp công nghệ đánh giá rất cao là Luật Đấu thầu 2025 ưu tiên các sản phẩm do doanh nghiệp Việt Nam tự nghiên cứu, phát triển, làm chủ công nghệ. Đây không còn là khẩu hiệu, mà là tiêu chí có thể được quy định ngay trong hồ sơ mời thầu.

Ông Phạm Minh Thắng, Tổng Giám đốc Công ty Cổ phần Công nghệ - Viễn thông ELCOM, một trong những doanh nghiệp hàng đầu về giải pháp, sản phẩm giao thông thông minh chia sẻ: Trước đây, nhiều dự án ITS (giao thông thông minh) ở Việt Nam buộc phải mua thiết bị, phần mềm từ nước ngoài với giá rất cao, mà lại không làm chủ được công nghệ. Ông dẫn chứng: "Khoảng 10 năm trước, gói ITS trên cao tốc Hà Nội-Hải Phòng, TP Hồ Chí Minh-Long Thành-Dầu Giây phải nhập từ Hàn Quốc, Nhật Bản là những hệ thống rất tốt và chất lượng ở thời điểm đó. Nếu bây giờ triển khai cùng loại gói đó doanh nghiệp trong nước đã tự thiết kế và sản xuất hoàn toàn với chất lượng và tính năng không những vượt trội mà giá thành còn rẻ hơn. Đặc biệt, với khả năng làm chủ hoàn toàn các công nghệ mới nhất và năng lực đồng hành tốt của các doanh nghiệp trong nước trong suốt quá trình sử dụng sau này (kể cả sau bảo hành nhiều năm) thì tính hiệu quả về sử dụng, về đầu tư hoàn toàn được nhìn thấy rõ cho chủ đầu tư yên tâm".

Đó cũng chính là giá trị của những sản phẩm Make in Vietnam đang ngày càng khẳng định chỗ đứng. Điển hình là mô hình thu phí tự động không dừng đa làn tự do không barrie đầu vào (free-flow) - lần đầu tiên được áp dụng ở Việt Nam tại cao tốc Nha Trang-Cam Lâm thuộc hệ sinh thái ELCOM ITS. Công nghệ này giúp loại bỏ hoàn toàn vách ngăn, cabin, barie, vừa tiết kiệm diện tích, nhân lực, vừa cho phép xe chạy tới 120 km/giờ mà hệ thống vẫn kịp quét thẻ và trừ phí chính xác, thay vì phải giảm tốc xuống còn 60 km/giờ như trước. Bên cạnh đó, ELCOM còn phát triển hệ thống eWIM kiểm soát tải trọng tự động, có khả năng xử lý 100% xe quá tải suốt 24/7 với độ chính xác có thể xử phạt được trực tiếp theo các quy định hiện hành của Việt Nam.

Toàn bộ hệ sinh thái ITS của ELCOM được nghiên cứu và phát triển hoàn toàn bởi chất xám của người Việt, đáp ứng các tiêu chuẩn trong nước và quốc tế, nhằm giải quyết các bài toán giao thông đặc thù của Việt Nam. Sản phẩm này vừa đoạt Cúp Vàng Sản phẩm Công nghệ số Make in Vietnam, không chỉ giúp tối ưu chi phí, phù hợp điều kiện trong nước mà quan trọng hơn, giúp Việt Nam thoát khỏi sự lệ thuộc vào công nghệ nước ngoài.

Nhiều chuyên gia đánh giá, Luật mới không hô hào khẩu hiệu "ủng hộ doanh nghiệp Việt", mà đi vào cơ chế thực thi cụ thể. Các chủ đầu tư được phép đưa ra tiêu chí kỹ thuật sâu, phù hợp với từng lĩnh vực đặc thù như giao thông thông minh, trí tuệ nhân tạo, an ninh mạng... để lựa chọn đúng nhà thầu thật sự có năng lực. Đồng thời, Luật cũng bắt buộc nhà thầu phải chứng minh năng lực ngoài hiện trường, chứ không chỉ bằng hồ sơ lý thuyết.

Luật sư Nguyễn Anh Tuấn, Giám đốc Công ty luật Đại Nam đánh giá một trong những thay đổi quan trọng nhất của Luật Đấu thầu sửa đổi lần này là việc cho phép đánh giá năng lực nhà thầu không chỉ qua hồ sơ kỹ thuật, mà bằng chính khả năng chạy thử, nghiệm thu, kiểm định sản phẩm trong điều kiện thực tế - điều mà luật cũ chưa tạo điều kiện rõ ràng. Theo đó, đối với các gói thầu có yếu tố công nghệ cao, chủ đầu tư được quyền yêu cầu nhà thầu thực hiện chạy thử thiết bị, chứng minh độ ổn định, độ chính xác, tốc độ xử lý và độ tương thích với hệ thống hiện có. Việc này nhằm bảo vệ chủ đầu tư khỏi rủi ro mua phải công nghệ "trên giấy" để rồi sau khi đi vào vận hành mới biết bị "hớ" - vốn là tình trạng phổ biến trước đây.

Thay vì chỉ phê duyệt qua tài liệu PowerPoint và lời hứa "công nghệ đột phá", giờ đây các thiết bị như camera giao thông, phần mềm điều hành thông minh... buộc phải vận hành, ghi nhận dữ liệu thật, kiểm chứng sai số, độ trễ và tính ổn định trước khi được chấp nhận. Một thay đổi nhỏ về mặt kỹ thuật, nhưng tạo ra thay đổi lớn về chất lượng.

TƯ DUY KIẾN TẠO: TRAO QUYỀN, HỖ TRỢ VÀ KIỂM SOÁT

Luật Đấu thầu 2025 bổ sung hàng loạt quy định mang tính đột phá, đặc biệt trong lĩnh vực công nghệ cao - lĩnh vực từng bị xem là "chơi sân khách" đối với doanh nghiệp Việt Nam. Điểm nổi bật nhất của Luật lần này là lần đầu tiên đưa ra định nghĩa

Mô hình thu phí tự động không dừng đa làn tự do không barie đầu vào (free-flow) lần đầu tiên được áp dụng ở Việt Nam tại cao tốc Nha Trang-Cam Lâm do đội ngũ kỹ sư người Việt của ELCOM thiết kế, sản xuất.

pháp lý rõ ràng về gói thầu công nghệ cao, thay vì chỉ viện dẫn chung Luật Công nghệ cao 2008. Gói thầu công nghệ cao được xác định phải có hàm lượng nghiên cứu - phát triển lớn, chưa phổ biến rộng rãi trên thị trường, có tính đổi mới sáng tạo và có khả năng tác động mạnh mẽ đến năng suất, an ninh, quốc phòng hoặc chuyển đổi số quốc gia.

Điều này không chỉ thay đổi khái niệm, mà mở ra cơ chế mới: Cho phép chỉ định thầu hoặc đấu thầu hạn chế với các gói thầu công nghệ cao khi chứng minh được tính độc quyền công nghệ, tính cấp bách hoặc yêu cầu bảo mật. Ông Trần Quang Tuyến, Phó Tổng Giám đốc Công ty Vạn Cường, cho rằng: "Đây thật sự là bước chuyển về tư duy: Trao quyền cho chủ đầu tư tự quyết sâu hơn, nhưng cũng buộc họ phải chịu trách nhiệm trực tiếp về chất lượng và hiệu quả dự án. Chủ đầu tư sẽ không bị "đóng khung", không còn tình trạng sợ sai, e ngại bị quy kết thông thầu, dẫn tới không dám lựa chọn những nhà thầu thật sự phù hợp".

Một điểm đổi mới rất đáng chú ý của Luật Đấu thầu 2025 là lần đầu tiên cho phép tính toán giá trị tổng thể của sản phẩm công nghệ, thay vì chỉ nhìn vào giá trúng thầu thấp nhất. Quy định này đặc biệt quan trọng với các thiết bị phải vận hành lâu dài, đòi hỏi độ bền, độ ổn định và khả năng nâng cấp, để tránh tình trạng "rẻ mà hóa đắt".

Theo ông Phạm Minh Thắng, Luật Đấu thầu mới bắt buộc cách làm hiện nay phải khác trước, không thể chỉ nhập công nghệ nước ngoài về lắp ghép để đi đấu thầu. Việc trúng thầu chỉ là khởi đầu, quan trọng là triển khai hiệu quả trong thực tế và đồng hành (hỗ trợ vận hành, xử lý sự cố, chỉnh sửa phần mềm...). Thiết bị giá thấp có khi trong thời gian bảo hành đã hỏng, chất lượng sử dụng thấp thì vẫn đắt hơn loại giá cao hơn mà dùng ổn định sau bảo hành nhiều năm. Phải tính hiệu quả đầu tư, giá trị lâu dài mà người dân được hưởng. Khi đấu thầu, cần có tư duy chọn công nghệ chất lượng cao để bước tiếp lên những chuẩn mực mới, chọn giải pháp tốt để có nền tảng vươn lên cao hơn nữa.

Tổng Bí thư Tô Lâm cũng từng cảnh báo về hệ lụy của tư duy đấu thầu chỉ chăm chăm giá rẻ: Khoa học mà đấu thầu giá rẻ chỉ đem về công nghệ lạc hậu. Nếu chỉ chạy theo giá thấp mà bỏ qua chất lượng và khả năng làm chủ công nghệ, Việt Nam có nguy cơ tụt hậu và trở thành "bãi rác công nghệ. Đó cũng là lời nhắc nhở mạnh mẽ rằng, tiêu chí lựa chọn nhà thầu cần gắn liền với tinh thần của Nghị quyết 57 NQ/TW về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia.

Luật mới cũng mở ra hướng tiếp cận "đầu bài mở," trao cho chủ đầu tư quyền cho phép nhà thầu đề xuất các giải pháp sáng tạo, thậm chí tổ chức trình diễn thực tế như cách "chạy thử xe". Điều này không chỉ giúp lựa chọn đúng công nghệ, phù hợp nhất với điều kiện thực tiễn, mà còn tạo cơ hội để nhà thầu chứng minh năng lực thật sự, vượt qua những rào cản về thủ tục và hồ sơ giấy tờ.

Theo bà Vũ Quỳnh Lê, Phó Cục trưởng Quản lý Đấu thầu (Bộ Tài chính), luật mới chuyển từ cơ chế tiền kiểm sang hậu kiểm, tạo điều kiện để các chủ thể tự chủ hơn. Các hình thức chỉ định thầu, đấu thầu hạn chế được mở rộng cho những trường hợp đặc thù như công nghệ cao, nhưng vẫn phải đi kèm với giám sát hậu kiểm, tránh bị lạm dụng.

Đại biểu Quốc hội Nguyễn Ngọc Sơn cũng đánh giá cao bước chuyển này. Theo ông, Luật đã "bổ sung nhiều chính sách ưu đãi và ưu tiên cho doanh nghiệp khoa học công nghệ", như miễn yêu cầu chứng minh năng lực tài chính với doanh nghiệp đổi mới sáng tạo, khởi nghiệp, trung tâm công nghệ cao. Việc này giúp tháo gỡ rào cản cho các doanh nghiệp trẻ nhưng có tiềm năng lớn về công nghệ - một bước cần thiết để thúc đẩy hệ sinh thái đổi mới sáng tạo Việt Nam phát triển mạnh mẽ và bền vững.

Biến nỗi lo thành cơ hội

NGUYỄN NGỌC

Đối mặt với chi phí gia tăng, áp lực tuân thủ và những thay đổi nhanh chóng về chính sách, nhiều doanh nghiệp nhỏ tưởng như bị đẩy vào thế khó. Thế nhưng, theo các chuyên gia, "làm đúng luật" không chỉ là xu thế không thể đảo ngược, mà còn là cánh cửa mở ra cơ hội phát triển bài bản, minh bạch và bền vững trong nền kinh tế đang ngày càng yêu cầu tính chuyên nghiệp cao.

Xây dựng một môi trường kinh doanh minh bạch, công bằng và chuyên nghiệp là mục tiêu xuyên suốt trong quá trình hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Tuy nhiên, khi nhiều chính sách quản lý - đặc biệt là Nghị định 70/2025 của Chính phủ yêu cầu hộ kinh doanh từ ngày 1/6 phải sử dụng hóa đơn điện tử và thiết bị tính tiền kết nối cơ quan thuế - bắt đầu đi vào thực thi, hàng trăm nghìn doanh nghiệp nhỏ và siêu nhỏ đang phải đối mặt với những thách thức lớn từ chi phí tuân thủ, năng lực vận hành đến tâm lý lo ngại bị "siết".

LO LẮNG VÀ E NGẠI

Trên thực tế, khi các doanh nghiệp lớn đã quen với việc tuân thủ chuẩn mực, báo cáo tài chính, thuế, hóa đơn điện tử... thì khu vực kinh doanh nhỏ lại đối diện với nhiều nỗi lo như thiếu hiểu biết, không đủ điều kiện kỹ thuật, sợ bị truy thu, lo lắng bị thanh tra và áp lực chi phí tuân thủ. Đây là lo lắng có thật, đã và đang khiến nhiều hộ kinh doanh cá thể lúng túng trong việc quyết định "lên đời doanh nghiệp" hay tiếp tục làm theo cách cũ.

Theo ông Phan Đức Hiếu, Ủy viên là đại biểu Quốc hội hoạt động chuyên trách tại Ủy ban Kinh tế và Tài chính của Quốc hội, việc "làm đúng luật" với doanh nghiệp nhỏ không hề đơn giản. Nhiều quy định tưởng chừng bình thường với doanh nghiệp lớn, lại có thể trở thành gánh nặng với các đơn vị siêu nhỏ. Chi phí cho hóa đơn điện tử, phần mềm kế toán, kế toán viên, nộp thuế đầy đủ... có thể chiếm phần lớn trong doanh thu hoặc lợi nhuận vốn đã eo hẹp.

Một rào cản khác là mức độ hiểu biết và năng lực vận hành của các hộ kinh doanh còn hạn chế. Nhiều hộ kinh doanh nhỏ, thậm chí chỉ buôn bán nhỏ lẻ hoặc làm nghề thủ công tại nhà, chưa từng nghĩ tới chuyện kê khai thuế hay lập báo cáo tài chính, việc bắt buộc lập hóa đơn, kê khai sổ sách là điều không tưởng nếu không có sự hỗ trợ cụ thể. Thậm chí, một số người còn e ngại bị truy cứu nghĩa vụ thuế trong quá khứ, nghĩa là phải chứng minh tính hợp pháp của hoạt động kinh doanh trong những năm trước. Việc thiếu kiến thức, kỹ năng quản trị và cả tâm lý e ngại chính sách khiến nhiều hộ kinh doanh chưa sẵn sàng chính thức hóa.

Còn theo ông Đậu Anh Tuấn, Phó Tổng Thư ký kiêm Trưởng ban Pháp chế Liên đoàn Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (VCCI), các chính sách hiện hành đang có xu hướng ngày càng chặt chẽ hơn, đặc biệt trong các lĩnh vực như thuế, an toàn thực phẩm, phòng cháy chữa cháy... Đây là xu thế tất yếu, nhằm bảo đảm quyền lợi người tiêu dùng và nâng chuẩn kinh doanh.

Tuy nhiên, với doanh nghiệp nhỏ, đặc biệt là hộ kinh doanh cá thể, việc tuân thủ các quy định này đặt ra áp lực rất lớn về chi phí, thời gian và năng lực thực hiện. Để triển khai hóa đơn điện tử, nhiều hộ kinh doanh phải đầu tư máy tính, học sử dụng phần mềm, thay đổi toàn bộ thói quen bán hàng. Khoản thuế nộp cũng cao hơn do minh bạch hơn. Tâm lý chung là lo ngại, thậm chí phản ứng.

XU HƯỚNG KHÔNG THỂ ĐẢO NGƯỢC

Dù những lo lắng là hợp lý, nhưng việc chính thức hóa hoạt động kinh doanh là xu hướng không thể đảo ngược. Đây không chỉ là vấn đề quản lý nhà nước, mà còn là lợi ích của chính doanh nghiệp. Chị Nguyễn Thị Minh, chủ một cơ sở bán đồ khô ở chợ Tân Định (TP Hồ Chí Minh) chia sẻ rằng, sau hơn 10 năm kinh doanh dưới hình thức hộ cá thể, chị đã chính thức chuyển đổi thành doanh nghiệp nhỏ vào tháng 3/2025. Ban đầu, chị rất e ngại vì không quen với việc kê khai thuế, phần mềm hóa đơn điện tử và chi phí thuê kế toán. Tuy nhiên, nhờ được Trung tâm Hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa tại địa phương hỗ trợ tận tình, chị đã làm quen dần và chỉ sau 2 tháng đã tự tin vận hành mô hình mới. "Tôi bất ngờ vì các nhà hàng, siêu thị bắt đầu liên hệ đặt hàng nhiều hơn. Họ yêu cầu có hóa đơn, hợp đồng và tôi có thể đáp ứng. Sau một năm chuyển đổi, doanh thu tăng 40%, mở thêm một kho hàng và đang xây dựng thương hiệu riêng", chị Minh chia sẻ.

Không chỉ riêng chị Minh, nhiều hộ kinh doanh đang bắt đầu nhìn thấy cơ hội trong "cuộc chơi mới". Theo số liệu Bộ Tài chính, số hộ kinh doanh chuyển đổi lên doanh nghiệp của tháng 6 năm nay đạt mức cao hơn 118% so với cùng kỳ năm trước, tăng hơn 60% so với tháng trước và gấp 2,4 lần so với mức trung bình trong 2-3 năm gần đây, cho thấy tâm lý "lên doanh nghiệp" đang dần hình thành.

Theo TS Nguyễn Quốc Việt, chuyên gia chính sách công Trường đại học Kinh tế (Đại học Quốc gia Hà Nội), chuyển từ hộ kinh doanh sang doanh nghiệp giúp hợp pháp hóa, mở ra cơ hội vay vốn, mở rộng quy mô và tăng độ tin cậy với đối tác. Nhiều doanh nghiệp nhỏ sau khi chính thức hóa đã thấy rõ lợi thế như khách hàng tin tưởng hơn, dễ mở rộng kênh bán và tiếp cận chính sách. Trước đây nhiều hộ kinh doanh tránh các nghĩa vụ, từ thuế đến kê khai dẫn đến cạnh tranh không công

bằng. Nay khi tất cả phải minh bạch, tuân thủ luật, những người kinh doanh bài bản sẽ không còn bị lép vế trước các hộ hoạt động phi chính thức, không minh bạch.

Không chỉ vậy, việc tuân thủ pháp luật giúp doanh nghiệp tránh được rủi ro bị xử phạt, tạo nền tảng vững chắc để tham gia chuỗi cung ứng chính thức và từng bước vươn ra thị trường quốc tế. Đây là yếu tố nền tảng cho sự phát triển bền vững, lâu dài. Các cơ quan quản lý cũng cần một hệ thống doanh nghiệp minh bạch để xây dựng chính sách đúng đối tượng, tránh thất thu thuế và hạn chế kinh doanh trên "sân sau". Nhìn từ bên trong hay bên ngoài, chính thức hóa kinh doanh nhỏ vẫn là con đường đúng.

CẦN CHÍNH SÁCH PHÙ HỢP ĐỂ THỰC THI HIỆU QUẢ

Biến nỗi lo thành cơ hội - điều đó chỉ thành sự thật nếu các chính sách được thiết kế linh hoạt, lộ trình hợp lý và hệ thống hỗ trợ đủ mạnh. Theo ông Phan Đức Hiếu, một trong những vấn đề cốt lõi hiện nay là khung pháp lý đang được xây dựng theo tư duy "một cỡ áp cho tất cả", vô hình trung tạo áp lực rất lớn lên các doanh nghiệp nhỏ và siêu nhỏ. Do đó, cần thiết kế chính sách pháp luật có tính phân loại, phù hợp với quy mô doanh nghiệp, trong đó các doanh nghiệp nhỏ và siêu nhỏ nên được hưởng cơ chế giảm yêu cầu về hồ sơ, điều kiện hoặc các bước thủ tục hành chính phù hợp năng lực thực hiện. Bên cạnh việc rà soát lại hệ thống quy định hiện hành, đặc biệt lưu ý đến yếu tố "độ dễ tuân thủ" - tức là doanh nghiệp nhỏ không chỉ cần luật phù hợp mà còn cần luật dễ hiểu, dễ làm, dễ thực hiện.

Ở góc độ thực thi pháp luật, ông Đậu Anh Tuấn cho rằng nếu các chính sách mới được ban hành và yêu cầu thực hiện ngay lập tức, doanh nghiệp nhỏ sẽ rơi vào thế bị động, lo sợ, thậm chí tạm ngừng kinh doanh vì không thể theo kịp. Vì vậy, việc thực hiện chính sách cần kết hợp cả "lực đẩy" (bắt buộc phải làm) và "lực kéo" (hỗ trợ để muốn làm) như miễn phí phần mềm kế toán, hóa đơn điện tử; cung cấp các khóa đào tạo ngắn ngày; và tư vấn kịp thời từ cơ quan chức năng. Nhà nước cần chủ động tiếp cận, giải thích và hỗ trợ, thay vì chỉ chờ doanh nghiệp tự tìm hiểu. Khi cảm nhận được sự đồng hành, doanh nghiệp nhỏ sẽ có thêm động lực và niềm tin để bước vào sân chơi chính thức.

Bên cạnh hỗ trợ kỹ thuật, TS Nguyễn Quốc Việt cho rằng Nhà nước cần tiến xa hơn trong việc minh bạch hóa môi trường kinh doanh, loại bỏ các yếu tố "xin-cho", giảm chi phí ngầm và quan trọng nhất là bảo đảm sự thống nhất giữa quy định trên giấy và thực thi thực tế. Nếu chi phí tuân thủ quá cao so với quy mô hoạt động thì nhiều doanh nghiệp nhỏ sẽ không thể tồn tại, chưa nói đến phát triển. Do đó, việc rà soát và giảm thiểu chi phí tuân thủ luật pháp là ưu tiên chiến lược, để mọi chính sách hỗ trợ có thể phát huy hiệu quả. Khi doanh nghiệp cảm thấy luật dễ hiểu, môi trường minh bạch và không có rào cản "ẩn", sẽ sẵn sàng đầu tư, mở rộng quy mô và phát triển theo hướng chính thức.

Rõ ràng, "làm đúng luật" không chỉ là yêu cầu quản lý, mà còn là chìa khóa để doanh nghiệp nhỏ từng bước chuyên nghiệp hóa, mở rộng thị trường và nâng cao năng lực cạnh tranh. Tuy nhiên, con đường ấy sẽ không thể đi một mình. Những chính sách pháp luật dù đúng đắn đến đâu cũng cần được hiện thực hóa bằng lộ trình hợp lý, công cụ hỗ trợ cụ thể và sự đồng hành thực chất từ phía Nhà nước.

Vẽ trang trí trên sản phẩm tại Công ty cổ phần gốm Chu Đậu (Hải Phòng). **Ảnh | KHIẾU MINH**

Phép thử với các doanh nghiệp nhỏ

THÙY LINH

Không còn là khẩu hiệu hay chọn lựa, "làm đúng luật" đang trở thành điều kiện bắt buộc trong môi trường kinh doanh ngày càng minh bạch. Nhưng trong cuộc chơi mới ấy, nhiều doanh nghiệp nhỏ đang loay hoay giữa áp lực tuân thủ và nỗi lo bị đào thải. Vậy họ còn cơ hội nào để thích nghi và tồn tại?

Theo báo cáo kinh tế-xã hội quý II và 6 tháng đầu năm 2025 do Cục Thống kê (Bộ Tài chính) công bố, trong nửa đầu năm nay, có hơn 152.700 doanh nghiệp được thành lập mới hoặc hoạt động trở lại, tăng 26,5% so với cùng kỳ. Tuy vậy, số lượng doanh nghiệp rút lui vẫn ở mức đáng kể. Cụ thể, hơn 80.800 doanh nghiệp tạm ngừng kinh doanh có thời hạn (tăng 13,3%), hơn 34.000 đơn vị tạm ngừng hoạt động chờ giải thể (tăng 18,3%) và hơn 12.300 doanh nghiệp đã hoàn tất thủ tục giải thể (tăng 23,3%).

NHIỀU RÀO CẢN VÀ THÁCH THỨC

Trong 6 tháng đầu năm 2025, bình quân mỗi tháng có khoảng 21.200 doanh nghiệp rút lui khỏi thị trường, trong khi số lượng doanh nghiệp thành lập mới và quay lại hoạt động đạt trung bình khoảng 25.500 doanh nghiệp. Sự chênh lệch không lớn giữa hai nhóm này phản ánh trạng thái giằng co, lượng doanh nghiệp mới gia nhập nền kinh tế chỉ vừa đủ bù đắp cho số rút lui.

Đáng lưu ý, số doanh nghiệp rút lui ở các hình thức khác nhau vẫn ghi nhận mức tăng so với cùng kỳ năm trước, cho thấy khối doanh nghiệp nhỏ và siêu nhỏ vẫn đang gặp nhiều trở ngại trong việc duy trì hoạt động kinh doanh. Đây là một tín hiệu cảnh báo về "sức khỏe" của khu vực doanh nghiệp vốn đóng vai trò quan trọng trong tạo việc làm và thúc đẩy tăng trưởng kinh tế địa phương.

Ông Mạc Quốc Anh, Phó Chủ tịch kiêm Tổng Thư ký Hiệp hội Doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV) thành phố Hà Nội (HANOISME), lý giải rằng các doanh nghiệp đang "kiệt sức" do áp lực lớn từ sự gia tăng chi phí đầu vào, với giá thuê mặt bằng, nguyên vật liệu, vận chuyển, điện, nước tăng từ 10-20%. Các doanh nghiệp nhỏ, vốn có biên lợi nhuận thấp, không thể điều chỉnh giá bán tương ứng, dẫn đến tình trạng lỗ kéo dài và khó khăn tài chính.

Bên cạnh đó, việc tiếp cận vốn vay là một rào cản lớn, khi hơn 60% DNNVV gặp khó khăn vì yêu cầu tài sản bảo đảm khắt khe và thủ tục phức tạp. Lãi suất cao và tỷ lệ giải ngân thấp của các chương trình tín dụng ưu đãi cũng khiến doanh nghiệp khó huy động vốn. Thêm vào đó, sức mua và đơn hàng sụt giảm nghiêm trọng. Cuối cùng, việc chuyển đổi số cũng gặp trở ngại lớn, khi các DNNVV thiếu nguồn lực tài chính và nhân lực để ứng dụng công nghệ số, trong khi phải đối mặt với sự cạnh tranh khốc liệt từ các doanh nghiệp FDI và thương mại điện tử xuyên biên giới.

Các hộ kinh doanh cá thể chuyển đổi sang doanh nghiệp giúp mở rộng quy mô và tăng độ tin cậy với đối tác. Ảnh | ANH QUÂN

Luật sư Thu Hà (Đoàn Luật sư Hà Nội) cho biết thêm, một trong những rào cản lớn hiện nay là các DNNVV vẫn gặp khó khăn trong việc tiếp cận hệ thống pháp luật. Bên cạnh đó, nhiều doanh nghiệp chưa chú trọng phòng ngừa rủi ro pháp lý và chưa nhận thức đầy đủ về tầm quan trọng của việc áp dụng các quy định pháp luật để bảo vệ quyền lợi hợp pháp của mình.

Ngoài ra, các chương trình hỗ trợ pháp lý liên ngành cho doanh nghiệp vẫn chưa đạt được hiệu quả như kỳ vọng. Đặc biệt, các DNNVV thường chưa quan tâm đúng mức đến vấn đề pháp lý trong hoạt động kinh doanh, phần lớn vẫn hoạt động theo thói quen và dựa vào sự quen biết.

Theo ông Lê Minh An, người sáng lập một startup F&B tại TP Hồ Chí Minh, sau khi buộc phải rút lui khỏi thị trường, ông không thấy cơ hội khởi động lại doanh nghiệp. Sức mua giảm rõ rệt và khách hàng ngày càng thận trọng hơn trong chi tiêu, cho thấy nhu cầu thị trường đang bị siết chặt. Bên cạnh đó, rào cản từ hệ thống pháp lý và yêu cầu tuân thủ ngày càng nghiêm ngặt.

Các startup thiếu nền tảng vận hành bài bản khó có thể trụ vững với các chuẩn mực mới. Các biện pháp linh hoạt từng giúp doanh nghiệp xoay xở nay không còn hiệu quả, khiến nhiều đơn vị phải dừng cuộc chơi. Ông đưa ra thí dụ, nhiều doanh nghiệp chỉ khai báo một phần lao động đóng bảo hiểm xã hội, hoặc sử dụng hóa đơn viết tay cho giao dịch. Trong bối cảnh hiện nay, các doanh nghiệp muốn hoạt động đều phải tuân thủ đầy đủ quy định và chịu sự giám sát từ các cơ quan quản lý.

XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG KINH DOANH MINH BẠCH

Những chia sẻ của ông An phản ánh một thực trạng đáng chú ý là nền kinh tế đang trong quá trình tái cấu trúc mạnh mẽ, với yêu cầu cao về tính chính danh, tuân thủ và hiệu quả. Tuy nhiên, không phải doanh nghiệp nào cũng đủ khả năng chuyển đổi để thích nghi. Một số ý kiến cho rằng, quá nhiều quy định chặt chẽ đang khiến doanh nghiệp nhỏ bị động và rút lui. Tuy vậy, nếu nhìn nhận kỹ, các quy định về an toàn lao động, bảo hiểm xã hội, thuế thu nhập doanh nghiệp, hóa đơn điện tử, và công bố thông tin... đã tồn tại từ lâu và thường xuyên được gia hạn.

Theo đại biểu Quốc hội Phan Đức Hiếu, từ đầu năm 2024, Quốc hội đã thúc đẩy cải cách pháp luật mạnh mẽ với hơn 30 luật và nghị quyết được ban hành hoặc lấy ý kiến trong ba kỳ họp gần đây. Tuy nhiên, các doanh nghiệp Việt Nam thường thiếu kinh nghiệm, đặc biệt trong các lĩnh vực mới hoặc yêu cầu tiêu chuẩn quốc tế. Nếu không có cơ chế phù hợp để thử sức, doanh nghiệp trong nước sẽ mãi "đứng ngoài sân chơi".

Thí dụ, một số dự án lớn ở Hải Phòng thường được giao cho doanh nghiệp nước ngoài hoặc có kinh nghiệm quốc tế. Vậy khi nào doanh nghiệp Việt mới có cơ hội trưởng thành? Do đó, các quy định mới là tạo ra một môi trường kinh doanh minh bạch, thuận lợi và bình đẳng hơn nhưng cũng kèm theo đó là áp lực cạnh tranh.

Ông Hiếu cho rằng, những doanh nghiệp trẻ, sáng tạo và am hiểu công nghệ dù tài chính còn yếu sẽ có cơ hội tham gia thị trường. Các doanh nghiệp hiện tại sẽ phải cải thiện quản trị, hiệu quả và khả năng phục vụ khách hàng để không bị tụt lại phía sau.

Từ góc nhìn của doanh nghiệp, ông Lại Đức Dũng, Chủ tịch HĐQT Công ty CP Thực phẩm VISAFO chia sẻ, mặc dù áp lực từ các quy định mới là điều không thể phủ nhận, nhưng chính sự thay đổi thật sự là yếu tố quyết định để doanh nghiệp có thể tồn tại và phát triển. Chỉ trong một môi trường kinh doanh cạnh tranh lành mạnh và công bằng, doanh nghiệp nhỏ mới có cơ hội nâng cao chất lượng và những đơn vị thật sự sáng tạo, đổi mới sẽ có thể vươn lên và duy trì vị thế của mình trên thị trường.

Tuy nhiên, quá trình chuyển đổi này không thể diễn ra một cách nhanh chóng. Ông Dũng cho rằng, các doanh nghiệp nhỏ hiện nay thường gặp phải những điểm yếu cố hữu về nhân lực, công nghệ, vốn và tư duy quản trị. Nếu thiếu sự hỗ trợ thiết thực, nhóm doanh nghiệp này dễ dàng rơi vào vòng luẩn quẩn: "không đủ chuẩn - bị loại - thiếu cơ hội phát triển". Điều này không chỉ làm giảm khả năng cạnh tranh mà còn gây khó khăn trong việc thích ứng với sự thay đổi của thị trường và yêu cầu từ các quy định mới.

Tại một hội thảo về DNNVV, ông Nguyễn Duy Hưng, Phó Chủ tịch Hiệp hội Xuất Nhập khẩu Đồng Nai, chia sẻ rằng, doanh nghiệp không còn mong muốn nhận những hỗ trợ đơn giản như trước, mà thay vào đó là những hướng dẫn chi tiết và sâu sắc hơn. Các doanh nghiệp luôn tìm kiếm một môi trường kinh doanh minh bạch, công bằng và muốn hoạt động một cách đúng đắn, hiệu quả.

Trong quá trình triển khai các chương trình hỗ trợ, cần tập trung vào những vấn đề pháp lý quan trọng, ảnh hưởng trực tiếp đến doanh nghiệp như luật đất đai, tín dụng, thuế, chuyển đổi xanh... Đồng thời, cần có đội ngũ tư vấn pháp lý tại các khu vực để hỗ trợ doanh nghiệp, bảo đảm tính khả thi và hiệu quả của các chương trình.

Tựu trung lại, cuộc chơi mới mang tên "làm đúng luật" không chỉ là phép thử về tư cách pháp nhân, mà là bước chuyển quan trọng của nền kinh tế Việt Nam trong tiến trình minh bạch hóa và hội nhập sâu rộng. Trong bối cảnh đó, doanh nghiệp cần xác định chính sự tuân thủ mới mở ra cơ hội tiếp cận vốn, khách hàng, chuỗi cung ứng và các ưu đãi chính sách một cách chính danh. Để làm được điều này, doanh nghiệp cần "dám" bước qua cánh cửa đang mở bằng một tư thế mới.

Khu vực ủ chợp của Công ty TNHH Thực phẩm & TMDV Lê Gia (Thanh Hóa).
Ảnh | KHIẾU MINH

Sống là cho đâu chỉ nhận riêng mình

MINH TÂM

Với tấm lòng bao dung, nhân hậu, sư thầy Thích Đàm Ngoan, trụ trì chùa Hồi Long (Thanh Hóa) đã viết nên một câu chuyện đẹp về lòng nhân ái cứu giúp những đứa trẻ bất hạnh, bị bỏ rơi, hướng tới tương lai tươi sáng.

Sư Thích Đàm Ngoan và các bé ở Trung tâm Từ thiện xã hội chùa Hồi Long.

TẤM LÒNG TỪ BI, NHÂN ÁI

Cuối giờ chiều, đám trẻ đang vui chơi ở sân chùa, thấy bóng dáng sư Ngoan từ cổng, ào chạy, vây quanh sư phụ xin được ngủ tối cùng. Chúng ríu rít "Con yêu sư phụ". Thầy Ngoan âu yếm xoa đầu từng đứa. Buổi tối, 15 bé nằm chung quanh, cả đêm thầy Ngoan tất bật trông nom, chăm bẵm, mệt nhưng tràn ngập niềm vui. Có hôm thầy Ngoan vừa đi truyền hóa chất điều trị ung thư từ viện về, người mệt, bé Bình An và Tuệ Đăng dù rất muốn ôm nhưng biết ý, chỉ đứng cạnh nắm tay hỏi thăm, động viên sư phụ chóng khỏe, không sà vào lòng như mọi khi. Sư Ngoan mỉm cười mà khóe mắt rưng rưng.

Thường xuyên đi lễ chùa, có duyên với cửa Phật, cô gái quê Hậu Lộc đến với con đường tu hành, lấy pháp danh Thích Đàm Ngoan. Khi về trụ trì chùa Hồi Long, lúc rảnh rỗi, thầy đến trường mầm non cho kẹo bánh, chơi đùa cùng các bé. Ánh mắt tươi vui, nụ cười hồn nhiên của đám trẻ xóa tan mọi ưu phiền, tâm hồn trở nên thư thái. Rồi những lần đi từ thiện các nơi, thầy Ngoan gặp nhiều đứa trẻ mồ côi, nhà nghèo, khát khao con chữ và đồng cảm, tặng quà động viên, hỗ trợ tiền đóng học, mua xe đạp điện, máy tính…

Cuối năm 2018, Trung tâm Từ thiện xã hội chùa Hồi Long được thành lập và được Ngân hàng Vietinbank tài trợ xây dựng. Bé gái đầu tiên tên Bình An được sư Ngoan nhận nuôi khi còn nằm trong lồng ấp chỉ nặng 1,4 cân. Là người xuất gia, không có kinh nghiệm chăm trẻ sơ sinh, buổi đầu rất cực. Thầy phải học cách nuôi bộ, pha sữa, cho uống đúng cữ, tắm, cho ăn dặm… Bé Bảo An lúc bị bỏ ở sân chùa mới 3 tuổi, bẩn thỉu, gày còm, rách rưới, không biết nói, tận tay thầy kiên trì chăm nom, dạy bảo, giờ đã 9 tuổi, nhanh nhẹn, chăm ngoan. Số trẻ tăng dần, có bé bị bỏ rơi trên người còn dính nguyên cuống rốn, đứa ốm đau quặt quẹo, đứa bị HIV, bị dị tật…

Mỗi bé là một cảnh đời đầy nước mắt được sư Ngoan mở rộng vòng tay nhân ái chở che, nuôi dưỡng và dạy dỗ chu đáo chẳng khác con ruột. Nhà chùa giờ không chỉ có tiếng chuông ngân xa và mùi trầm lan tỏa, mà còn có tiếng khóc cười non nớt, làn da thơm mùi sữa, trái tim bé bỏng được sưởi ấm bằng tình yêu thương vô bờ.

Một gia đình nuôi dạy một, hai con đã vất vả, trung tâm hiện có hơn 30 trẻ, đứa ẵm ngửa, đứa đang tuổi ăn tuổi lớn, đứa trong độ tuổi dậy thì gian truân bội phần. Sư Ngoan như người mẹ hiền, cùng các bảo mẫu lo toan từ viên thuốc, cái bỉm, hộp sữa… đến chuyện no cơm ấm áo, học hành, dành tất cả những gì tốt đẹp nhất cho các con. Có đêm khuya về muộn, thầy cũng tranh thủ ghé thăm, thấy chúng ngủ say mới yên tâm. Hằng ngày kèm cặp, dạy bảo, thỉnh thoảng, thầy cho chúng đi chơi siêu thị, tắm bể bơi. Các bé dưới 6 tuổi học tại nhóm trẻ mầm non ngay tại chùa, lên cấp một, cấp hai tốn kém hơn, đóng tiền ăn, tiền bán trú, đi lại. Dịch sởi năm ngoái, nhiều bé bị lây chéo, cùng nằm viện cấp cứu, tiền viện phí hàng chục triệu, mệt nhọc nhưng thầy Ngoan chẳng nề hà.

Đằng sau những phút giây trùng xuống vì áp lực lo toan, bệnh tật là ý chí mạnh mẽ, vững vàng trước mọi khó khăn, thử thách. Thầy luôn lạc quan, chăm chỉ làm việc không chút ngơi nghỉ. Chứng kiến trẻ khôn lớn từng ngày, chăm ngoan, hiếu thảo, trong lòng thầy trào dâng niềm hạnh phúc, mong chúng khỏe mạnh, bình an, học hành tiến bộ, trở thành người có ích.

Nỗi lo phần nào vơi bớt bởi những tấm lòng thơm thảo đồng hành sẻ chia trên hành trình nhân ái. Nhiều đoàn ủng hộ tiền, tặng quà, khi thùng sữa, cân gạo, gói bỉm, túi đồ chơi, lúc cho cả quạt, điều hòa. Mỗi món quà là một chút yêu thương

góp nhặt để nuôi dưỡng những mầm non khuyết thiếu đủ đầy hơn trong tâm hồn.

Sống là cho đâu chỉ nhận riêng mình, thầy làm phúc, tích đức chẳng mảy may tính toán, không mong chờ báo đáp. Các gia đình đến xin nhận lại con, thầy hoan hỉ tạo mọi điều kiện, không gây khó dễ. Họ khổ tâm, cùng quẫn mới bỏ con, thầy không nỡ trách. Có nữ sinh lỡ dại mang bầu, bạn trai chối bỏ trách nhiệm, đem con tới chùa, sau này ân hận khai thật với bố mẹ, nhắn tin với sư Ngoan. Sau những ngày tháng buồn đau là kết cục có hậu, đôi trẻ đi đăng ký kết hôn và giữ lời hứa với thầy nuôi con tử tế, bù đắp lại những tháng ngày thiếu vắng tình mẫu tử. Một người mẹ tìm gặp thầy trình bày hoàn cảnh, xin phép ở lại chăm con vì chưa có điều kiện đem về nuôi. Biết chuyện, thầy không trách giận, giữ kín thông tin để mẹ con gần nhau.

Cảm kích tấm lòng từ bi, thiện lành của nhà sư tâm đức, sau khi tốt nghiệp đại học Luật, Trần Ngọc Tân tình nguyện làm trợ lý pháp lý cho sư Ngoan, bảo đảm thủ tục nhận nuôi, trả lại con chặt chẽ, đúng quy định pháp luật. "Làm việc ở nơi khác có thể thu nhập cao hơn, nhưng ở chùa em thấy cuộc sống ý nghĩa, lại học hỏi được cách sống hướng thiện, đối nhân xử thế của thầy", Tân trải lòng.

Bố mất sớm, gia cảnh túng thiếu, chị cả Phạm Thị Thanh định dừng học để các em có cơ hội. Biết chuyện, thầy Ngoan khích lệ, hỗ trợ tiền ăn học, liên hệ xin học bổng của một công ty, Thanh tự tin, quyết tâm theo học Đại học Sư phạm Vinh, nỗ lực cố gắng, tốt nghiệp loại giỏi. Hôm nhà trường tặng giấy khen nữ sinh viên tiêu biểu, thầy Ngoan dự buổi lễ, nghẹn ngào xúc động. Nghỉ hè, Thanh dạy tiếng Anh, bù đắp thiệt thòi cho những đứa trẻ kém may mắn. Nhà gần chùa, Lê Phạm Minh Quân thường tới lễ Phật. Mẹ chẳng có đủ mấy chục triệu cho tiền mổ cận thị để vào Học viện Cảnh sát học, Quân ngỏ lời mong sư Ngoan giúp đỡ. Mỗi lần về quê, Quân sang chùa đỡ đần thầy bảo ban các bé điều hay lẽ phải, động viên học giỏi để vượt lên nghịch cảnh, tốt cho bản thân và có điều kiện giúp đỡ mọi người. Đó cũng là cách đền đáp công ơn dưỡng dục của thầy. Những lần cùng thầy Ngoan đi phát quà từ thiện cho Quân bài học quý giá về lòng nhân ái, san sẻ, yêu thương nồng ấm tình người. Lúc cấp bách, thầy Ngoan sẵn sàng mua chịu hàng để đi từ thiện, cứu trợ bão lụt, không quản ngại đường sá xa xôi đến phát tận tay cho bà con. Hồi dịch Covid-19, thầy trực tiếp gom hàng, thuê 15 xe container chở hàng cứu trợ từ Thanh Hóa vào các tỉnh miền nam, nào nước mắm, gạo, dầu ăn, bí xanh, khoai rồi ngược ra với hàng trăm tấn hoa quả giải cứu.

ĐAM MÊ NGHIÊN CỨU, LỢI LẠC CHÚNG SINH

Việc Phật sự, chăm trẻ bận rộn, thầy Ngoan vẫn dành thời gian chuyên tâm nghiên cứu sáng chế các sản phẩm từ thảo dược thiên nhiên. Kiến thức tích lũy hồi theo học y dược nhiều năm trước, đọc sách, tìm hiểu thông tin trên mạng, học hỏi thêm các chuyên gia đầu ngành, đúc kết từ kinh nghiệm dân gian, thầy Ngoan mày mò nghiên cứu công thức làm tinh dầu, hương, dầu gội, xả, nước rửa bát. Con đường chông gai, nhọc nhằn, nhiều lần thử nghiệm phải đổ bỏ nguyên liệu, tốn kém nhưng thầy không bỏ cuộc. Mỗi nén hương được làm thủ công tỉ mỉ, không chứa hóa chất, thơm thuần khiết, nguyên liệu làm dầu gội thảo dược 100% tự nhiên, được sơ chế, pha chế, ngâm ủ, lên men kỹ lưỡng để giữ trọn dưỡng chất quý, cho tóc chắc, khỏe, mềm mượt; nước rửa chén được công nhận sản phẩm OCOP ba sao cấp huyện.

Ban đầu sản phẩm để phục vụ trẻ tại trung tâm, tặng Phật tử. Các bé ngày một lớn, chi phí càng tốn kém, không thể chỉ trông chờ vào tấm lòng thiện nguyện của các nhà hảo tâm, thầy Ngoan quyết định bán sản phẩm để có điều kiện chăm nuôi các bé đầy đủ hơn. Buổi đầu các giáo viên, phụ nữ địa phương mua ủng hộ, nhiều người khen, phản hồi tích cực về công dụng sản phẩm, thầy Ngoan tự tin quảng cáo trên facebook, trang fanpage để nhiều người biết đến. Anh Trương Nam Anh - starup hỗ trợ thầy Ngoan bán hàng trên mạng cho biết, sản phẩm dầu gội dược liệu tự nhiên chùa Hồi Long sử dụng phương pháp lên men truyền thống, là thế mạnh cạnh tranh trên thị trường. Có lần ra Hà Nội khám bệnh, mọi người ở bệnh viện nhận ra "sư cô bán dầu gội", thầy rất vui.

Sản phẩm được ưa chuộng, tiêu thụ càng nhiều, doanh thu tăng, nhưng với bản tính cầu toàn, thầy Ngoan luôn lắng nghe phản hồi để điều chỉnh, hoàn thiện, nâng cao chất lượng. Không ít đối tác liên hệ muốn sản xuất thương mại với chi phí, giá thành rẻ hơn nhưng thầy không đồng ý, lo họ không làm thật, nhất là trong bối cảnh hàng giả, hàng nhái trà trộn lẫn hàng thật. Thầy Ngoan xác định rõ sản phẩm mình trực tiếp làm mới đem bán, bởi mục đích không đơn thuần là lợi nhuận mà mang lại giá trị hữu dụng, an toàn, thật sự tốt cho sức khỏe. Có Phật tử băn khoăn hỏi "Thầy đã xuất gia, lánh xa bụi trần, sao không tập trung ăn chay niệm Phật mà sản xuất, kinh doanh, dễ bị điều tiếng". Sư Ngoan từ tốn giải thích: "Sống thiện là sống có ích, mình giúp đỡ được càng nhiều người càng tốt để tích đức. Đức Phật dạy tùy thuận chúng sinh nhi vi lợi ích, có hai phương pháp để giáo hóa, là thân giáo và khẩu giáo. Tôi chọn thân giáo, tự lao động chân chính bằng trí tuệ, sức lực của mình, không vi phạm đạo đức, pháp luật, không sai luật Phật, đem lợi lạc cho mọi người và có thêm nguồn kinh phí nuôi dưỡng các bé".

Sư Ngoan trong một lần đi từ thiện ở vùng cao.

TUYỂN SINH VÀO LỚP 10:

Nhiều thay đổi, áp lực cạnh tranh không giảm

THU TRANG

Kỳ thi vào lớp 10 năm nay cho thấy nỗ lực cải cách: Từ đề thi nhân văn, phân luồng mở rộng đến quy chế tuyển sinh điều chỉnh. Nhưng cánh cổng trường công vẫn chật, không ít thí sinh điểm cao vẫn trượt, chọn trường theo học càng bó hẹp, chênh vênh. Giữa chủ trương đổi mới và thực tế thi cử, giữa chính sách và nhận thức xã hội vẫn còn những khoảng cách chưa thể san bằng. Những gì chưa trọn vẹn sau kỳ thi này hy vọng sẽ nhanh chóng trở thành mục tiêu cho những cải tiến kế tiếp.

DƯ ÂM TỪ KỲ THI

Một kỳ thi kết thúc, nhưng dư âm thì chưa khép lại. Trong niềm vui đỗ đạt xen lẫn tiếc nuối, nhiều câu hỏi vẫn lẩn khuất, không chỉ hướng về kết quả thi mà còn về những chuyển động sâu xa hơn của giáo dục.

Dễ nhận thấy, sự thay đổi rõ nhất nằm ở cách ra đề, đặc biệt là môn ngữ văn. Đề thi không còn là thước đo ghi nhớ mà trở thành lời mời gọi học sinh nghĩ-viết và thể hiện chính mình. Hà Nội chọn bài thơ cũ "Hạnh phúc" của Giang Nam để mở ra một cuộc trò chuyện mới mẻ về cảm xúc, lý tưởng và bản lĩnh sống. TP Hồ Chí Minh chọn hành trình trưởng thành làm điểm tựa để học sinh đối thoại với chính mình. Còn Đà Nẵng đưa thơ Lưu Quang Vũ vào đề thi như một người bạn đồng hành, lặng lẽ thắp sáng những băn khoăn, mơ hồ tuổi mới lớn.

Theo nhận định từ các giáo viên, đề văn năm nay "mở", "thật" và "chạm". Chạm vào cảm xúc. Chạm vào suy nghĩ riêng. Chạm vào những mối quan tâm rất người của lứa tuổi mười lăm. Cô giáo Nguyễn Thị Vân Hồng, Hiệu trưởng Trường THCS Chương Dương (Hà Nội) chia sẻ: "Đề Văn không còn khuôn mẫu nhưng cũng không làm học sinh bị sốc. Nó cho phép các em nghĩ và viết theo cách của riêng mình- một chuyển động đáng quý".

Tương tự, đề Toán và Ngoại ngữ tại nhiều địa phương cũng giảm áp lực, tăng phân hóa, tạo điều kiện để thí sinh thể hiện năng lực thay vì học tủ. Tuy nhiên, đề mở không đồng nghĩa với áp lực giảm. Tình trạng "điểm cao vẫn trượt" tiếp tục tái diễn, chủ yếu do lựa chọn nguyện vọng chưa phù hợp.

Riêng Hà Nội chỉ khoảng 64% học sinh có suất vào công lập, hơn 35 nghìn em phải chọn ngã rẽ khác: Trường tư, giáo dục thường xuyên, trường nghề… Một số trường nội thành như Việt Đức, Phan Đình Phùng, Lê Quý Đôn có điểm chuẩn lên tới 25-26/30, trung bình mỗi môn từ 8,5 điểm.

Phổ điểm năm nay cho thấy sự phân hóa rõ nét: Toán chủ yếu ở mức 7-8, Văn dao động quanh trung bình khá. Ông Trần Thế Cương, Giám đốc Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội cho biết: "Đề thi dễ tiếp cận, phổ điểm tăng nhẹ, nhưng áp lực cạnh tranh không giảm, nhất là ở nhóm trường tốp đầu".

Lãnh đạo Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội động viên thí sinh tại một điểm thi vào lớp 10 năm học 2025-2026.

Việc chọn nguyện vọng trở thành bài toán hóc búa với nhiều gia đình. Có học sinh đạt 25,25 điểm vẫn trượt nguyện vọng 1, không phải do thiếu năng lực mà do hệ thống đăng ký chưa linh hoạt. Phụ huynh Phạm Vũ Khánh (Yên Hòa, Hà Nội) cho biết: "Chúng tôi phải tính từng điểm lẻ. Đặt đâu cũng lo. Một đằng tiếc, một đằng sợ trượt. Cảm giác như đi trên dây".

Bức tranh điểm chuẩn cho thấy sự chênh lệch đáng kể: Khu vực nội thành có trường lấy tới 25,5 điểm trong khi nhiều trường ngoại thành chỉ lấy 10 điểm, chênh lệch 15 điểm. Dù Hà Nội đã chia thành 12 khu vực tuyển sinh và cho phép đăng ký 1 nguyện vọng ngoài khu vực để "mở đường lùi", nhưng đa số học sinh vẫn tập trung chọn trường công lập gần nhà, dẫn đến tình trạng "quá tải" tại trung tâm và thiếu học sinh ở các trường ngoại thành.

Tại TP Hồ Chí Minh điểm chuẩn tuyển sinh vào lớp 10 cũng dao động trong khoảng 10,5-24,5 điểm; Đà Nẵng có phổ điểm

Thí sinh xem sơ đồ phòng thi trước giờ làm bài trong kỳ tuyển sinh vào lớp 10.

Thí sinh xếp hàng vào phòng thi.

dễ thở hơn nhưng sự cách biệt giữa các trường top trên và còn lại cũng rất rõ rệt. Điểm chuẩn phản ánh không chỉ năng lực học sinh mà cả khoảng cách cơ hội giữa thành thị và nông thôn, giữa các vùng tuyển sinh. Ông Đoàn Minh Châu, Hiệu trưởng trường THPT Xuân Phương (Hà Nội) nhận định: "Không nhân hệ số giúp điểm xét tuyển mang tính thực chất hơn, nhưng cũng bộc lộ rõ khoảng cách giữa các khu vực".

Sau mỗi kỳ thi, bài toán chọn trường tiếp tục khiến nhiều phụ huynh trăn trở: Chọn vì phù hợp hay vì danh tiếng? Chọn nguyện vọng thật hay chiến lược? Và quan trọng hơn cả, sau kỳ thi đi đâu về đâu mới là câu hỏi khiến nhiều học sinh và phụ huynh day dứt nhất.

TRĂN TRỞ CHỌN TRƯỜNG

Từ năm học này, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã bỏ "chỉ tiêu cứng" 70/30 giữa học sinh vào THPT và phân luồng sau THCS. Các địa phương được trao quyền linh hoạt chủ động trong điều chỉnh. Đây là một bước tiến về chính sách, nhưng trên thực tế xã hội lại chưa chuyển động tương xứng. Trong suy nghĩ của phần lớn phụ huynh và học sinh, trường công vẫn là "đích đến an toàn", là thước đo của thành công. TS Hoàng Ngọc Vinh, nguyên Vụ trưởng Giáo dục chuyên nghiệp (Bộ Giáo dục và Đào tạo) từng nhận xét: "Chúng ta nói nhiều về phân luồng, nhưng sự linh hoạt trên giấy vẫn chưa chuyển hóa thành thay đổi trong nhận thức. Chưa có một chiến lược truyền thông đủ mạnh. Học nghề hay học giáo dục thường xuyên vẫn bị gắn với mặc cảm học kém".

Bởi vậy, trong lựa chọn sau kỳ thi, nhiều gia đình dù không vào được trường công vẫn ngần ngại với trường nghề hay giáo dục thường xuyên. Trường tư thục vì thế trở thành phương án thay thế phổ biến, nhưng cũng không dễ tiếp cận. Ở phân khúc chất lượng cao, nhiều trường tư đang từng bước lật ngược định kiến, tạo nên những chuẩn đầu vào đáng kể: Trường THPT Lương Thế Vinh lấy tới 24,5 điểm, Marie Curie Mỹ Đình ở mức 23 điểm, tương đương nhiều trường công lập top đầu Hà Nội. Các trường như FPT, Archimeded, Ngôi sao Hoàng Mai… đều ghi nhận mức chuẩn từ 22 điểm trở lên.

Từ nơi từng bị xem là "mở cửa" cho tất cả trường tư thục đang dần trở thành "đấu trường" tuyển chọn nghiêm túc. Nhưng song hành với chất lượng là chi phí - một bài toán không phải gia đình nào cũng giải được. Ở chiều ngược lại, trường nghề và giáo dục thường xuyên vẫn mang dáng dấp "con đường phụ", nơi nhiều học sinh chỉ tìm đến khi đã hết lựa chọn. Nhưng đôi khi, chính ở nơi tưởng là điểm dừng tạm, lại khởi đầu một hành trình rực rỡ. Câu chuyện của Bùi Hà Anh là một minh chứng. Xuất phát từ Trung tâm Giáo dục nghề nghiệp- Giáo dục thường xuyên huyện Chương Mỹ (cũ), Hà Nội - từng đứng trước những hồ nghi và định kiến - Hà Anh đã nỗ lực không ngừng và trở thành thủ khoa khối C00 của trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia Hà Nội) năm 2024 với 28,5 điểm, đồng thời nhận học bổng danh giá Lê Văn Hưu. "Chúng ta có thể thành công, bất kể xuất phát điểm ở đâu", Hà Anh chia sẻ.

Đó không phải một tuyên ngôn mà là một sự thật được viết bằng nỗ lực, bản lĩnh và niềm tin vào chính mình. Bởi phân luồng không nhằm phân loại cao thấp, mà để mở ra những lối đi phù hợp với từng năng lực. Nhưng để điều đó thành hiện thực, ngoài chính sách, giáo dục Việt Nam cần một hệ sinh thái tư vấn hướng nghiệp sâu sát, một chiến lược truyền thông bền bỉ và trên hết là sự thay đổi trong quan niệm về thành công từ mỗi gia đình.

CẦN CƠ CHẾ ĐIỀU TIẾT HỢP LÝ HƠN

Áp lực thi cử hiện nay không nằm ở độ khó của đề, mà ở sự thiếu chắc chắn trong khâu chọn nguyện vọng. Nhiều học sinh nỗ lực học tập, đạt 25 điểm cho ba môn thi, vẫn không thể giành suất vào trường công. Phụ huynh mất ngủ vì điểm chuẩn vượt xa mọi tính toán. Giáo viên bất ngờ khi học sinh giỏi nhất lớp bị loại, chỉ vì sắp xếp nguyện vọng chưa hợp lý.

Điểm chuẩn, vì thế, không đơn thuần là con số, mà phản ánh một cơ chế điều tiết đang bộc lộ nhiều hạn chế. Việc hỗ trợ thí sinh trong đăng ký, chọn lựa và tiếp cận thông tin còn yếu. 12 khu vực tuyển sinh của Hà Nội được kỳ vọng giảm tải, nhưng thực tế lại trở thành rào cản với nhiều gia đình không đủ điều kiện di chuyển hoặc thiếu thông tin để lựa chọn phù hợp.

Vấn đề không nằm ở đề thi hay phổ điểm, mà ở cách thức chọn nguyện vọng vốn vẫn rất cảm tính, thiếu dữ liệu tham chiếu và công cụ hỗ trợ phù hợp. Cần sớm chuẩn hóa phương thức công bố điểm chuẩn, bảo đảm nhất quán trong quy chế, hạn chế tình trạng "điểm cao vẫn trượt" do "lệch sóng" nguyện vọng.

Song song với đó, mạng lưới trường tư thục, cơ sở giáo dục nghề nghiệp - giáo dục thường xuyên cần được đầu tư đúng mức, trở thành lựa chọn chính đáng chứ không chỉ là giải pháp cuối cùng. Bởi một kỳ thi ba môn trong hai ngày chưa thể đại diện cho toàn bộ năng lực của một học sinh. Mỗi em là tổng hòa của thành tích học tập, trải nghiệm thực tiễn, kỹ năng xã hội và sự trưởng thành về tư duy, nhân cách… Những yếu tố ấy cần được nhìn nhận đầy đủ và đánh giá công bằng hơn.

Sau kỳ thi, điều khiến nhiều người trăn trở không chỉ là điểm số, mà là những bất cập trong toàn bộ quy trình tuyển sinh - từ chính sách đến tổ chức và định hướng lựa chọn. Những vấn đề này cần nhìn nhận thấu đáo để từ đó xây dựng một lộ trình thi cử phù hợp hơn với năng lực, điều kiện và tương lai của từng học sinh.

Drone được sử dụng hiệu quả trong nông nghiệp. Ảnh: Agridrone

Tạo đà phát triển drone dân dụng

MINH TIỆP

Bắt đầu xuất hiện tại Việt Nam từ những năm 2010, ban đầu thiết bị máy bay không người lái (drone) chủ yếu là những chiếc flycam phục vụ sở thích cá nhân và quay phim. Nhưng chỉ trong một thập kỷ, thị trường drone nội địa đã phát triển mạnh mẽ với sự tham gia của nhiều doanh nghiệp trong và ngoài nước. Tuy nhiên, drone nội địa vẫn khá đắt đỏ so với "hàng ngoại" và chưa thể vươn mình ra quốc tế.

KINH NGHIỆM TỪ THẾ GIỚI

Theo số liệu từ *statista.com* và báo cáo của QY Research, thị trường drone Việt Nam có tốc độ tăng trưởng kép hằng năm (CAGR) vào khoảng 13,1%. Thị trường dự kiến sẽ đạt doanh số 63,8 triệu USD vào năm 2024 và có thể tăng lên 193,2 triệu USD vào năm 2032. Với tiềm năng tăng trưởng lớn, thị trường drone tại Việt Nam đang mang lại nhiều cơ hội kinh doanh cho các doanh nghiệp. Hiện tại, các doanh nghiệp Việt Nam cũng đã bắt đầu sản xuất drone nội địa như Agridrone Việt Nam hay MiSmart... Tuy nhiên, phần lớn drone tại Việt Nam vẫn được nhập khẩu từ nước ngoài. Theo số liệu của Cục Hải quan, nhập khẩu drone từ Trung Quốc (chủ yếu từ công ty DJI) tăng 25-30% trong giai đoạn 2020-2023, ước đạt 30-40 triệu USD/năm. Chỉ riêng từ tháng 2/2023 đến 1/2024, Việt Nam đã nhập 14.531 lô hàng drone (tăng 242% so với cùng kỳ năm trước) chủ yếu từ Trung Quốc và Mỹ.

Bắt đầu nghiên cứu và phát triển drone quân sự từ những năm 1960, Mỹ tiên phong, là cái nôi của công nghệ drone hiện đại, với nền tảng vững chắc từ quân sự đến dân sự. Hiện tại, Mỹ vẫn dẫn đầu về đổi mới công nghệ, đặc biệt trong AI, swarm (drone bày đàn) và ứng dụng đa ngành. Giới chuyên gia đánh giá, trong tương lai Mỹ sẽ tiếp tục định hình ngành công nghiệp drone toàn cầu, từ an ninh quốc phòng đến giao thông thông minh. Với Trung Quốc, từ khi mở rộng công nghệ drone sang lĩnh vực dân sự, nước này đã vươn lên dẫn đầu toàn cầu về công nghệ drone. Hiện tại, công ty DJI của Trung Quốc đang chiếm hơn 70% thị phần toàn cầu. Trung Quốc có được vị thế như vậy nhờ sự kết hợp giữa đầu tư công nghệ, hỗ trợ mạnh mẽ từ chính phủ và có hệ sinh thái sản xuất rộng lớn.

Theo Tiến sĩ Hồ Trọng Việt, CEO Công ty Deily Opt, từng đảm trách vị trí CTO của Tập đoàn TCGroup, để phát triển công nghệ drone, Việt Nam cần kết hợp "tư duy đổi mới của Mỹ" trong đó tập trung vào công nghệ cao, hợp tác đa ngành và "cách tiếp cận hệ thống của Trung Quốc", có được sự hỗ trợ mạnh mẽ từ Nhà nước, sản xuất quy mô lớn. Cụ thể, Việt Nam cần có một chính sách tập trung, ưu tiên đầu tư R&D, hợp tác giữa Nhà nước-doanh nghiệp-viện nghiên cứu... Đồng thời, phát triển hệ sinh thái công nghệ và đổi mới như xây dựng trung tâm công nghệ, hỗ trợ các công ty khởi nghiệp drone và tạo lợi thế cạnh tranh bằng việc liên kết các công ty công nghệ với doanh nghiệp

drone, tập trung đầu tư vào các công nghệ cốt lõi như AI, swarm và pin năng lượng cao.

Tiếp theo, cần mở rộng đào tạo nhân lực và nghiên cứu khoa học như phát triển giáo dục STEM: mở rộng chương trình đào tạo kỹ thuật drone tại các trường đại học, các viện nghiên cứu... Mở rộng việc hợp tác quốc tế để học tập công nghệ từ nước ngoài. Cuối cùng, yếu tố thiết yếu để phát triển công nghệ drone bền vững là cần hoàn thiện hành lang pháp lý cho việc phát triển và sử dụng drone. Điều này giúp mở rộng ứng dụng drone sang nhiều lĩnh vực, giải quyết những nhu cầu thực tiễn như sử dụng drone phục vụ nông nghiệp, giám sát môi trường, cứu hộ, giao hàng...

Máy bay không người lái trong lĩnh vực chụp ảnh và quay phim ngày càng đa dạng. Ảnh | Linkienrc

XÂY DỰNG HÀNH LANG PHÁP LÝ THUẬN LỢI

Việc có một hành lang pháp lý cụ thể, hiệu quả sẽ giải quyết được nhiều thách thức và rủi ro như mở rộng thị trường, quản lý không phận, bảo vệ quyền riêng tư, các lo ngại về an ninh, môi trường... Theo Thạc sĩ Bùi Minh Tuấn, giảng viên Trường đại học Luật (Đại học Quốc gia Hà Nội), Chủ tịch Vườn ươm Khởi nghiệp Doanh nhân trẻ, hiện tại, Bộ Quốc phòng đang dự thảo Nghị định quy định về quản lý tàu bay không người lái và phương tiện bay khác để lấy ý kiến đóng góp của các cơ quan, tổ chức, cá nhân. Đây chính là cơ sở pháp lý để kiểm soát drone, với một hệ thống pháp lý đa tầng, kết hợp giữa quy định hàng không, bảo mật dữ liệu, quyền riêng tư và quản lý không gian, ưu tiên an ninh quốc gia và an toàn hàng không.

Trước đây, Nghị định số 36/2008/NĐ-CP và Nghị định số 79/2011/NĐ-CP (sửa đổi, bổ sung) đã tạo cơ sở pháp lý cho việc cấp phép, tổ chức quản lý các hoạt động bay đối với tàu bay không người lái, phương tiện bay siêu nhẹ... cơ bản đáp ứng được nhu cầu sử dụng loại phương tiện bay này trong các lĩnh vực đời sống xã hội. Tuy nhiên đến nay, các hoạt động liên quan đến tàu bay không người lái, phương tiện bay siêu nhẹ đã có nhiều thay đổi, phát sinh nhiều quan hệ mới cần bổ sung, điều chỉnh.

Theo đó, các quy định cần linh hoạt hơn để khuyến khích ứng dụng công nghệ drone trong nhiều lĩnh vực. Ông Bùi Minh Tuấn cho biết, hiện vẫn đang tồn tại một số rào cản cần giải quyết để đẩy mạnh phát triển công nghệ drone tại Việt Nam. Trong đó, một số yếu tố có thể giải quyết ngay như giản lược quy trình đăng ký và cấp phép bay, nới lỏng quy định về kỹ thuật như giới hạn độ cao và yêu cầu về thiết bị tích hợp (GPS, thiết bị truyền phát)...

Ngoài ra, các quy định cũ còn tồn tại một số bất cập như: Việt Nam chưa có tiêu chuẩn kỹ thuật riêng cho drone, dẫn đến việc phải tuân thủ tiêu chuẩn nước ngoài, tốn kém thời gian và chi phí; thiếu khung pháp lý cho ứng dụng mới về drone giao hàng: chưa có quy định cụ thể cho việc vận chuyển hàng hóa bằng drone; với drone nông nghiệp: dù được khuyến khích, việc áp dụng đại trà vấp phải rào cản về giấy phép bay và bảo hiểm trách nhiệm; thiếu cơ chế thử nghiệm: chưa có "vùng thử nghiệm" (sandbox) cho drone, khiến doanh nghiệp khó triển khai dự án mà không vi phạm pháp luật...

Để giải quyết những vấn đề này, ông Tuấn khuyến nghị các nhà quản lý nên đơn giản hóa thủ tục sử dụng drone: áp dụng nền tảng trực tuyến để đăng ký và cấp phép bay nhanh chóng. Đồng thời, mở rộng vùng bay thử nghiệm bằng cách thiết lập các khu vực thử nghiệm đặc biệt tại các vùng nông thôn hay biển đảo để thử nghiệm drone giao hàng, nông nghiệp... Tiếp theo là xây dựng tiêu chuẩn quốc gia về kỹ thuật riêng cho drone phù hợp với điều kiện địa lý và nhu cầu tại Việt Nam.

Song song với những vấn đề trên, thuế nhập khẩu linh kiện cao (10-20%) và việc chưa có một khung pháp lý cụ thể, chưa có mô hình hợp tác đầu tư công (PPP) chính thức dành riêng cho công nghệ drone cũng là những yếu tố cần nhanh chóng xem xét giải quyết.

ĐẨY MẠNH HỢP TÁC ĐẦU TƯ CÔNG

Đến nay, Việt Nam vẫn chưa có mô hình PPP chính thức và quy mô dành riêng cho công nghệ drone. Tuy nhiên, đã xuất hiện một số dự án hợp tác giữa Nhà nước và doanh nghiệp tư nhân, mang tính thí điểm hoặc phi tập trung. Có thể kể đến như dự án drone phun thuốc trừ sâu cho cánh đồng lúa của Công ty AgriDrone Việt Nam với các địa phương như Đồng Tháp, An Giang. Về R&D có hợp tác giữa Tập đoàn Viettel và doanh nghiệp như dự án drone giao hàng Viettel Delivery thử nghiệm tại vùng núi phía bắc. Có thể thấy, đã có những bước đầu trong hợp tác công-tư về drone, nhưng chủ yếu ở dạng thử nghiệm hoặc hợp tác phi chính thức. Để thúc đẩy PPP, cần phải giải quyết các thách thức là thiếu khung pháp lý cho PPP công nghệ cao: hiện tại vẫn chưa có quy định cụ thể về chia sẻ lợi nhuận, rủi ro, hay sở hữu trí tuệ trong hợp tác công-tư; hạn chế về nguồn vốn: ngân sách nhà nước dành cho R&D drone còn thấp, doanh nghiệp tư nhân chưa mạnh dạn đầu tư; rào cản kỹ thuật và nhân lực: thiếu chuyên gia công nghệ UAV và hạ tầng thử nghiệm.

Trong hợp tác PPP cần xây dựng khung pháp lý rõ ràng, tăng cường đầu tư và tập trung vào các ứng dụng thực tiễn để thu hút sự tham gia của cả hai phía: xây dựng cơ chế đặc thù, trong đó cần ban hành những ưu đãi như chính sách, thuế, chia sẻ rủi ro và hỗ trợ vốn cho dự án drone... Tập trung vào các lĩnh vực cần ưu tiên như hợp tác trong nông nghiệp, logistics vùng sâu và phòng chống thiên tai... Để thực hiện điều này có thể học hỏi các mô hình từ nước ngoài để thiết kế PPP cho phù hợp.

Cuối cùng, Việt Nam có thể "đi tắt đón đầu" bằng cách "kết hợp công nghệ tiên tiến" (AI, swarm) với "giải pháp địa phương hóa", tập trung vào các ứng dụng thực tiễn. Đồng thời, cần xây dựng "hệ sinh thái hỗ trợ" từ chính sách, nhân lực, đến hạ tầng để đưa drone Việt Nam bay xa ra quốc tế.

QUÁ TẢI BỆNH VIỆN TUYẾN TRUNG ƯƠNG

Tình trạng quá tải bệnh viện tuyến Trung ương không chỉ là cảnh chen chúc nơi hành lang, mà còn bộc lộ những bất cập sâu xa trong hệ thống y tế. Loạt 3 bài về chủ đề này sẽ nhìn thẳng vào thực trạng, phân tích những nguyên nhân gốc rễ từ sự yếu kém của tuyến dưới đến tâm lý vượt tuyến của người dân và tìm lời giải cho bài toán đã tồn tại suốt nhiều thập kỷ. Không chỉ phản ánh bức tranh hiện thực, loạt bài còn mong muốn góp thêm góc nhìn để hướng tới một hệ thống y tế bền vững, nhân văn và gần dân hơn.

Vòng xoáy chưa có lối ra

PHÙNG NGUYÊN

Hàng nghìn người xếp hàng từ 4 giờ sáng tại Bệnh viện K để chờ xạ trị, máy móc phải vận hành tới 23/24 giờ mỗi ngày mà vẫn không xuể. Các Bệnh viện K, Bạch Mai, Nhi Trung ương ken đặc bệnh nhân, bác sĩ làm việc rất vất vả, nhiều ca bệnh nhẹ cũng đổ dồn lên tuyến trên.

MÒN MỎI, MỆT NHỌC CHỜ ĐỢI

Gần 4 giờ sáng, ngày 3/7/2025, hàng người trước phòng máy xạ trị của Bệnh viện K cơ sở Tân Triều đã dài dằng dặc chờ đợi. Nhưng chờ đến lượt mình có khi mặt trời lúc đó đã sắp lặn. Sau ngày 1/7, chính sách bảo hiểm y tế có nhiều thay đổi theo hướng mở rộng quyền lợi cho người bệnh. Đặc biệt, một số trường hợp tự đi khám, chữa bệnh trái tuyến sẽ được hưởng tới 100% mức hưởng bảo hiểm y tế. Quyền lợi này chủ yếu dành cho những người phải điều trị các bệnh hiểm nghèo, bệnh hiếm gặp, hoặc cần phẫu thuật, kỹ thuật cao tại các cơ sở y tế tuyến cơ bản hoặc chuyên sâu, theo danh mục Bộ Y tế ban hành. Chính vì thế, Bệnh viện K - nơi điều trị bệnh nhân ung thư lại càng đông hơn.

Tôi có mặt trong hàng người ấy. Nhìn phía trước, phía sau toàn những gương mặt xanh xao, vàng vọt, mệt mỏi, những tiếng thở dài, ngáp dài, có người như muốn ngã quỵ, nhưng không ai dám rời khỏi hàng. Chị Nguyễn Thị Huệ xã Đại Đồng, tỉnh Nghệ An tóc đã rụng vì chạy hóa chất, đứng trước tôi, tâm sự: "Tôi biết tuyến cuối luôn quá tải, nhưng với bệnh hiểm nghèo và thuộc nhóm được phép vượt tuyến, tôi đã chọn điều trị ở tuyến Trung ương. Dù biết hành trình điều trị sẽ dài và tốn kém, nhưng trình độ bác sĩ, thiết bị và khả năng can thiệp chuyên sâu ở đây tốt hơn. Quá đông, mệt nhọc, nhưng tôi vẫn chấp nhận xếp hàng".

Bệnh viện K, nơi được coi là tuyến cuối trong điều trị ung thư, có tới ba cơ sở, gần 2.300 giường bệnh và gần 2.000 y, bác sĩ, nhân viên. Thế nhưng, những con số ấy vẫn chưa đủ khi mỗi ngày lượng bệnh nhân đổ về càng đông. Các phòng khám luôn chật kín, còn nhiều máy móc, thiết bị y tế vẫn thiếu hoặc chưa đủ hiện đại để đáp ứng hết nhu cầu điều trị.

Hành lang khu chờ xạ trị ken kín người từ sáng sớm. Nhiều bệnh nhân ung thư phải đến viện từ lúc trời còn tối để lấy số, nhưng có khi vẫn phải chờ tới chiều muộn mới được gọi tên. Tôi đã tận mắt thấy những người bệnh ung thư giai đoạn cuối nằm co ro trên băng ghế sắt, thi thoảng lại nôn khan vì kiệt sức sau nhiều giờ chờ đợi. Có cụ ông hơn 70 tuổi, run rẩy chống gậy, thều thào hỏi "Bao giờ mới đến lượt xạ trị?." Không ai có thể trả lời ông.

Từ sáng sớm, người dân đã xếp hàng dài đợi đến lượt khám bệnh, điều trị tại Bệnh viện K cơ sở Tân Triều.

Bệnh viện K cơ sở Tân Triều được thiết kế với công suất tối đa khoảng 4.500-5.000 lượt khám mỗi ngày, nhưng giờ đây con số ấy đã tăng vọt lên gần 7.000. Bệnh nhân không chỉ đến từ Hà Nội mà từ khắp miền bắc, miền trung, thậm chí cả miền nam, vì nhiều người tin rằng "ung thư thì phải lên viện K mới chữa được".

Bước vào khu điều trị nội trú của bệnh nhân ung thư, cảm giác như người khỏe mạnh vào đây cũng không thể chịu nổi. Có phòng chỉ có 3 giường, nhưng phải ghép đến 6 bệnh nhân,

chưa kể người nhà túc trực. Một vài hành lang dài trở thành "khu tạm trú" với chiếu, chăn, bếp ga mini để hâm cháo. Mùi cồn sát trùng lẫn với mùi thức ăn nguội, mùi thuốc, mùi mồ hôi, khiến không khí càng thêm ngột ngạt.

Tôi đã thấy không ít đôi mắt xa xăm như đã chuẩn bị sẵn cho điều tồi tệ nhất, chỉ còn bám víu hy vọng mong manh vào chiếc phiếu hẹn xạ trị. Nhưng phải "cày" suốt ngày đêm, máy xạ trị ở đây thường xuyên bị hỏng. Máy hỏng, bệnh nhân lại xếp hàng xuyên đêm chờ đến lượt mình. Chị Hoàng Hường từ Cao Bằng xuống đây để điều trị ung thư vòm họng giai đoạn 2, tuy nhiên đành phải ra về vì bản thân máy xạ trị cũng đang phải "điều trị" vị hoạt động quá công suất.

TS, BS Đỗ Anh Tú, Phó Giám đốc Bệnh viện K cho biết, bệnh viện đang quản lý hơn 20 nghìn bệnh nhân điều trị nội trú, trong khi lượng người dân đến khám và chữa bệnh đã vượt mốc 500 nghìn lượt mỗi năm và vẫn tiếp tục gia tăng.

TÌNH TRẠNG QUÁ TẢI GIA TĂNG

Tôi đứng lẫn trong hàng người dài ngoẵng trước cổng Bệnh viện Bạch Mai, đồng hồ mới điểm 5 giờ sáng mà số thứ tự đã vọt qua 200. Đó không phải cảnh tượng bất thường, mà là "bình thường mới" những ngày này ở các bệnh viện tuyến Trung ương, nơi lượng bệnh nhân đổ về ngày càng đông, đẩy cả hệ thống vào tình cảnh quá tải.

Sáng tinh mơ, đám đông dán mắt vào bảng điện tử nhấp nháy số thứ tự, mong tên mình được gọi. Không khí lúc ấy chẳng khác cái chợ không tiếng rao. Người ngồi san sát trên bậc thềm, bậc cầu thang, vỉa hè, ghế đá. Tiếng ho, tiếng thở dài, tiếng gọi điện về nhà báo tin "vẫn chưa được khám".

Tôi len lỏi vào dãy hành lang vốn chỉ đủ hai người đi ngược chiều. Nay, người ngồi la liệt hai bên, khiến lối đi chỉ còn hẹp như cái khe. Các bác sĩ, điều dưỡng hối hả di chuyển, hồ sơ bệnh án cầm lỉnh kỉnh. Tôi nghe họ nói với nhau: "Hôm nay còn ít...".

Bệnh viện Bạch Mai quá tải đến mức bệnh viện đã triển khai khám bệnh ngoài giờ hành chính, lúc 17-21 giờ, bắt đầu từ 1/8/2024. Theo PGS, TS Đào Xuân Cơ, Giám đốc bệnh viện, mỗi ngày bệnh viện tiếp nhận 8.000 - 10.000 người bệnh tới khám, nhiều năm trước đây chỉ ở mức 4.000 - 6.000 người/ngày.

Xếp hàng khám bệnh tại Bệnh viện Nhi Trung ương.

Bệnh viện Bạch Mai tổ chức khám bệnh cả ngoài giờ hành chính.

Dù đã thực hiện nhiều giải pháp, thế nhưng Bệnh viện Bạch Mai vẫn luôn trong tình trạng quá tải cả lượt khám, chữa bệnh và bệnh nhân nội trú. Bệnh nhân đến thăm khám có tới 80% là các tỉnh thành lân cận, vùng sâu, vùng xa, còn lại 20% là người dân ở Hà Nội.

Nếu ở Bạch Mai chủ yếu là người lớn chen nhau đi khám, thì ở Bệnh viện Nhi Trung ương, những cảnh tượng ám ảnh nhất là tiếng khóc trẻ thơ và dáng vẻ các bà mẹ kiệt sức. Cách đây chưa lâu, bệnh nhân sởi từ tuyến cơ sở dồn về quá đông, Bệnh viện Nhi Trung ương đã yêu cầu các bệnh viện tuyến dưới chỉ chuyển tuyến người bệnh sởi trong trường hợp có biến chứng nặng. Chỉ 3 tháng đầu năm 2025, bệnh viện đã tiếp nhận gần 2.000 ca bệnh, trong đó có nhiều trường hợp chuyển tuyến từ các cơ sở y tế địa phương. Đó chỉ là riêng bệnh sởi, chưa kể rất nhiều khoa đang "quá tải tuyệt đối" như trung tâm Ung thư, có hơn 120 ca điều trị mỗi ngày...

Hành lang bệnh viện kín chỗ, người lớn ngồi bệt xuống nền ôm con trong lòng, quạt giấy phe phẩy cho đỡ nóng. Mùi sữa, thuốc kháng sinh, mùi cháo loãng nguội tanh còn sót lại trong những chiếc bát nhựa đặt bên chân. Cảnh vật như ngưng đọng giữa những tiếng khóc vắt qua đêm trắng, khiến không ít người ở đây cảm nhận rõ ranh giới giữa ngày và đêm.

Để giảm áp lực, bệnh viện buộc phải sàng lọc, chỉ tiếp nhận điều trị nội trú cho những ca bệnh nặng hoặc có biến chứng. Trẻ mắc bệnh thông thường, không nguy hiểm tính mạng, được hướng dẫn điều trị tại tuyến dưới. Nhưng giữa lúc bệnh tật, nhiều phụ huynh vẫn cố bám viện tuyến Trung ương vì cảm thấy yên tâm hơn.

Năm 2023, công suất sử dụng giường bệnh tại các bệnh viện tuyến Trung ương trung bình 112,5%, một con số duy trì gần như bất biến trong hơn một thập kỷ, dẫu đã có nhiều đề án giảm tải.

Nằm ghép giường đã trở thành hình ảnh quen thuộc, nhưng đi kèm nó là nguy cơ lây nhiễm chéo, là sự căng thẳng của nhân viên y tế không còn đủ sức quan tâm từng bệnh nhân một cách tận tình.

Thời gian chờ đợi ở bệnh viện tuyến Trung ương có thể kéo dài tới nhiều tiếng chỉ để được khám, xét nghiệm hoặc chẩn đoán hình ảnh. Một cái giá không hề nhỏ cho những người đang trên hành trình đi tìm câu trả lời cho tình trạng sức khỏe của mình.

Vì sao nhiều bệnh nhân vượt tuyến?

TS ĐINH THẮNG

Tại những trạm y tế xã, phòng khám thưa vắng bệnh nhân, thiết bị y tế lạc hậu, bác sĩ làm việc trong cảnh thiếu thốn đủ bề. Trong khi đó, ở các bệnh viện tuyến Trung ương, từng hàng dài người bệnh kiên nhẫn ngồi chờ đến lượt khám, bất chấp chật chội và quá tải. Một đầu hệ thống y tế trống vắng, đầu kia chen chúc, tạo ra nghịch cảnh vừa lãng phí, vừa kiệt sức cho đội ngũ y, bác sĩ tuyến cuối. Phải chăng chính những mắt xích yếu ớt từ cơ sở đã thổi bùng làn sóng vượt tuyến, đẩy bệnh viện tuyến trên vào tình thế "nút thắt cổ chai" không dễ tháo gỡ?

NHÌN TỪ TRẠM Y TẾ XÃ

Ở nhiều vùng quê, trạm y tế xã vẫn vắng bệnh nhân dù mở cửa suốt tuần. Bác sĩ, nếu có, cũng thường kiêm luôn nhiều vai trò, từ khám bệnh, tiêm chủng đến quản lý chương trình sức khỏe cộng đồng cùng các trang thiết bị nghèo nàn. Vì vậy, chỉ cần người dân ho, sốt hay đau bụng lâu ngày, họ đã lo lắng vượt lên các bệnh viện tuyến trên. Nhìn từ các trạm y tế xã, bức tranh quá tải ở bệnh viện tuyến Trung ương bỗng hiện lên rõ nét những mạch đứt gãy ngay từ gốc. Trong hệ thống y tế Việt Nam, trạm y tế xã là tuyến chăm sóc sức khỏe gần dân nhất, song nhiều nơi đang lâm vào cảnh hoạt động dưới công suất, thiết bị y tế đơn sơ, nguồn nhân lực thiếu hụt. Theo nghiên cứu, chỉ 32,8% trung tâm y tế và bệnh viện huyện (cũ) thực hiện được hơn 80% danh mục kỹ thuật theo phân tuyến chuyên môn, ở cấp xã, năng lực chuyên môn còn hạn chế hơn nữa.

Thực tế tại nhiều địa phương cho thấy, không ít trạm y tế xã chỉ có vài bác sĩ hoặc y sĩ đa khoa, thiết bị chủ yếu là máy đo huyết áp, máy siêu âm đơn giản, còn các xét nghiệm cơ bản cũng khó triển khai. Nhiều máy móc hư hỏng hoặc hết niên hạn sử dụng mà không có kinh phí sửa chữa hay thay mới, buộc người dân khi có bệnh - kể cả những bệnh lý đơn giản như sốt, ho, viêm họng - phải vượt tuyến. Trong bối cảnh ấy, niềm tin của người dân với y tế tuyến xã bị xói mòn, tạo thành "lực đẩy" dồn tất cả về tuyến trên.

Không thể trông mong tuyến trên hết quá tải khi tuyến dưới vẫn yếu thế như vậy.

NƠI CÓ MÁY LẠI THIẾU BÁC SĨ, NƠI CÓ BÁC SĨ LẠI THIẾU MÁY

Nhắc đến quá tải các bệnh viện tuyến Trung ương, nhiều người nghĩ ngay: bệnh nhân đông, bệnh nặng nhiều. Nhưng thực chất, việc quá tải này không phải chỉ là vấn đề đông bệnh nhân, mà đó là hệ quả của một ma trận nguyên nhân phức tạp, đan xen từ phía cung lẫn phía cầu, với những sợi dây vô hình nhưng dai dẳng. Nếu không hiểu đúng những nguyên nhân gốc rễ, thì thêm bao nhiêu giường bệnh hay thêm bao nhiêu bác sĩ cũng chưa đủ để "hạ nhiệt" tuyến cuối.

Một trong những nút thắt nghiêm trọng nhất là thiếu hụt nhân lực y tế, cả về số lượng lẫn chất lượng, nhất là ở tuyến dưới. Tại nhiều bệnh viện, tỷ lệ nhân viên y tế trên giường bệnh chỉ đạt 0,6-0,7, thấp hơn nhiều so với mức định biên tối thiểu 0,5-2 người/giường, tùy hạng bệnh viện. Trong lĩnh vực y tế dự phòng, tình hình càng trầm trọng: cả nước thiếu tới gần 24.000 người, mới chỉ đáp ứng được 42% nhu cầu.

Đáng lo hơn, các bệnh viện tuyến huyện (cũ) gặp khó khăn lớn trong việc giữ chân bác sĩ giỏi. Nhiều bác sĩ được đào tạo hoặc chuyển giao kỹ thuật từ các đề án như Bệnh viện Vệ tinh, Đề án 1816... lại rời bỏ tuyến cơ sở để lên tuyến tỉnh, tuyến Trung ương hoặc sang khu vực tư nhân. Lý do rất thực tế: thu

Nhiều trạm y tế xã vắng bệnh nhân.

nhập thấp, cơ hội thăng tiến ít, môi trường làm việc áp lực. Tuyến dưới không có đủ bác sĩ trình độ cao để chẩn đoán và xử lý ca bệnh ngay từ đầu. Hậu quả là mọi ca bệnh phức tạp, thậm chí cả bệnh nhẹ, cũng bị đẩy lên tuyến trên, tạo thêm áp lực.

Nếu có bác sĩ mà không có máy móc thì cũng bằng không. Nhưng nếu có máy móc mà không có bác sĩ vận hành, lại còn tệ hơn. Bi kịch này đang diễn ra ở không ít bệnh viện tuyến huyện (cũ), có máy móc nhưng thiếu bác sĩ đủ trình độ sử dụng. Đơn cử, Bệnh viện Đa khoa huyện Lộc Hà (cũ), tỉnh Hà Tĩnh được trang bị thiết bị hiện đại nhưng không có bác sĩ chính quy vận hành, đành "trùm mền". Nhiều máy móc ở tuyến dưới đã hết khấu hao từ lâu, hỏng hóc mà không có kinh phí sửa chữa hay thay mới. Điển hình, máy tán sỏi ngoài cơ thể tại Bệnh viện Đa khoa tỉnh Lào Cai (cũ) đã hỏng hơn 2 năm, buộc bệnh nhân phải chuyển tuyến.

Tình trạng thiếu thiết bị không chỉ dừng ở tuyến dưới. Ngay cả các bệnh viện Trung ương cũng đang gặp khó khăn về trang thiết bị. Bệnh viện Bạch Mai - mỗi ngày tiếp nhận 8.000-10.000 lượt bệnh nhân - vẫn chật vật vì nhiều hợp đồng liên kết máy móc hết hạn, phải chờ ký mới.

Việt Nam vẫn dành tỷ trọng ngân sách cho y tế khá khiêm tốn. Chi tiêu công cho y tế thấp hơn mức cần thiết để bù đắp khoảng cách đầu tư giữa tuyến trên và tuyến dưới. Nhiều lãnh đạo bệnh viện tuyến cơ sở than thở: "Máy thì có thể mua, nhưng không có tiền để vận hành. Hoặc không có bác sĩ để chạy máy. Cuối cùng, phải chuyển bệnh nhân lên tuyến trên".

Khám bệnh cho bệnh nhân ở tuyến cơ sở.

BỆNH TẬT ĐỐI CHIỀU VÀ NIỀM TIN HAO HỤT

Khác với 20 năm trước, gánh nặng bệnh tật giờ đây không còn chủ yếu là bệnh nhiễm trùng, mà dịch chuyển mạnh sang bệnh không lây nhiễm (NCDs) như tim mạch, ung thư, tiểu đường, bệnh hô hấp mãn tính. Những con số thật sự đáng lo: 80% số ca tử vong tại Việt Nam do bệnh không lây nhiễm (mỗi năm hơn 350.000 người).

Các bệnh này thường phải điều trị dài ngày, cần máy móc chẩn đoán hiện đại, bác sĩ chuyên sâu, khiến người dân tin rằng chỉ tuyến trên mới đủ khả năng cứu chữa, dù nhiều ca hoàn toàn có thể được xử lý ở tuyến dưới nếu hạ tầng đủ tốt. Một trong những nguyên nhân quan trọng nhất đẩy bệnh viện Trung ương vào tình trạng quá tải chính là tâm lý vượt tuyến ăn sâu trong xã hội Việt Nam. 80% người bệnh đến bệnh viện Trung ương không tin chất lượng tuyến dưới, kể cả với những bệnh rất nhẹ. "Khám lại cho chắc" không còn là chuyện riêng của các ca bệnh phức tạp, mà trở thành phản xạ xã hội, biến tuyến Trung ương thành nơi "kiểm tra lại" mọi chẩn đoán. Điều nguy hiểm là tâm lý này tạo ra "lực hút" cực lớn về phía bệnh viện tuyến Trung ương, ngay cả khi tuyến dưới đủ sức xử lý. Hậu quả, tuyến trên phải lo chữa cả bệnh nhẹ, còn bệnh nặng thì thêm quá tải.

Luật Khám bệnh, chữa bệnh 2023 cùng Thông tư 01/2025/TT-BYT có nhiều điểm tiến bộ. Trong đó, cho phép bệnh nhân mắc bệnh hiểm nghèo hoặc bệnh hiếm gặp được "thông tuyến" lên bệnh viện Trung ương mà không cần giấy chuyển tuyến, vẫn hưởng 100% quyền lợi bảo hiểm y tế. Chính sách này rất nhân văn, nhất là với bệnh nhân nghèo, mắc bệnh phức tạp. Nhưng nó cũng vô tình hợp thức hóa tâm lý vượt tuyến, khiến ngay cả những ca không thật sự cần thiết cũng tìm đường lên tuyến cuối. Nếu tuyến dưới không đủ năng lực sàng lọc và không có cơ chế "giữ bệnh nhân lại" hợp lý, các quy định thông tuyến sẽ trở thành con dao hai lưỡi, đẩy các bệnh viện tuyến cuối vào tình cảnh quá tải hơn.

Một điểm đáng chú ý, ngay từ góc nhìn của lãnh đạo ngành và chuyên gia, hai nguyên nhân then chốt đã được chỉ rõ. Trả lời chất vấn trên diễn đàn Quốc hội mới đây, Bộ trưởng Y tế Đào Hồng Lan nhận định, tình trạng quá tải bệnh viện tuyến trên một phần xuất phát từ sự chênh lệch về chuyên môn kỹ thuật giữa các vùng miền, giữa tuyến trên và tuyến dưới, khiến nhiều ca bệnh buộc phải chuyển lên tuyến trên do tuyến dưới chưa đủ năng lực thực hiện các kỹ thuật tương ứng. Trong khi đó, Đại biểu Quốc hội - bác sĩ Nguyễn Lân Hiếu lại nhấn mạnh gốc rễ sâu xa chính là sự mất niềm tin của người dân vào y tế tuyến cơ sở. Ông đề xuất cần nâng cao thực chất năng lực tuyến cơ sở, tổ chức bác sĩ tuyến trên khám định kỳ tại trạm y tế xã, đồng thời cải thiện chính sách đãi ngộ để giữ chân bác sĩ giỏi tại địa phương, như một giải pháp then chốt để giảm tải tuyến trên.

Tất cả những nguyên nhân nói trên đang khóa chặt hệ thống y tế Việt Nam vào một vòng luẩn quẩn: tuyến dưới thiếu nhân lực, máy móc, niềm tin dẫn đến bệnh nhân vượt tuyến; tuyến trên quá tải nên ít thời gian hỗ trợ tuyến dưới; tuyến dưới mãi không khá lên nên bệnh nhân tiếp tục vượt tuyến.

"Giải cứu" bệnh viện tuyến trên từ niềm tin tuyến dưới

TS, BS QUAN THẾ DÂN

Theo trải nghiệm của tôi - một bác sĩ từng công tác ở TP Hồ Chí Minh và các cơ sở y tế địa phương thì câu chuyện quá tải ở các bệnh viện Trung ương bắt đầu gây bức xúc trong công luận từ đầu những năm 2000. Nhiều cuộc trao đổi khi đó đều cho rằng tình trạng này bắt nguồn từ việc quy mô cơ sở vật chất của các bệnh viện tuyến Trung ương còn nhỏ bé, chưa được nâng cấp tương xứng với nhiệm vụ, trong khi tuyến y tế cơ sở vẫn yếu kém, chưa đáp ứng được nhu cầu khám chữa bệnh của người dân, khiến lượng bệnh nhân dồn lên tuyến trên ngày càng nhiều. Vậy giải pháp cho vấn đề này là gì?

Bệnh viện K- cơ sở Tân Triều.

BÀI TOÁN VẪN CÒN NAN GIẢI

Nếu đối chiếu với tình hình lúc đó, người ta dễ dàng đồng ý với hai nguyên nhân ấy. Về quy mô bệnh viện, do trải qua chiến tranh lâu dài nên phần lớn các cơ sở bệnh viện đã rất lâu không được mở rộng. Ở Hà Nội, hai bệnh viện trọng điểm là Bạch Mai và Việt Đức, đều được xây dựng từ trước 1954, có quy mô dành cho dân số nội thành Hà Nội thời điểm chưa đến 100 nghìn dân. Nên đến những năm 2000 dân số nội thành Hà Nội lên tới 2-3 triệu dân thì rõ ràng các cơ sở ấy sẽ bị quá tải. Ở TP Hồ Chí Minh cũng vậy, trừ Bệnh viện Chợ Rẫy được viện trợ của Nhật Bản nâng cấp vào năm 1970, còn lại các cơ sở khác đều có quy mô khiêm tốn, nhất là Bệnh viện Ung bướu, Bệnh viện Chấn thương chỉnh hình.

Vì thế vào những năm này, tất cả các bệnh viện tuyến cuối ở Hà Nội và TP Hồ Chí Minh đều được đầu tư rất lớn để mở rộng và nâng cấp. Ngân sách nhà nước đã chi ra nhiều chục nghìn tỷ đồng. Nhiều cơ sở bệnh viện khang trang, với trang thiết bị hiện đại đã hoàn thành, thay đổi hẳn bộ mặt y tế tại hai trung tâm đô thị lớn của nước nhà. Ở Hà Nội thì Bệnh viện Bạch Mai xây mới khu khám bệnh, khu hồi sức cấp cứu và xây hẳn khu nhà điều trị 22 tầng. Bệnh viện Việt Đức cũng thế, đã phá bỏ toàn bộ dãy nhà điều trị một tầng xưa kia thay bằng 2 khối nhà điều trị cao tầng.

Cùng với mở rộng các cơ sở y tế hiện có, các nhà hoạch định chính sách còn nhìn xa, đã quy hoạch các cơ sở y tế mới ở xa trung tâm. Ở TP Hồ Chí Minh là xây dựng tổ hợp y tế mới ở Bình Chánh (cũ); còn ở Hà Nội là xây cơ sở 2 của bệnh viện Bạch Mai và Việt Đức ở Phủ Lý (Ninh Bình), với tổng vốn đầu tư 10.000 tỷ đồng, cách Hà Nội 60 km về phía nam. Các công trình được kỳ vọng sẽ giảm tải rất nhiều cho các bệnh viện tuyến Trung ương.

Song song với việc mở rộng các bệnh viện tuyến Trung ương là chiến lược nâng cao chất lượng cho y tế tuyến cơ sở. Ngày 26/5/2008, Bộ Y tế ban hành Đề án 1816, đưa bác sĩ ở tuyến trên về luân phiên làm việc ở tuyến dưới, với mục tiêu chuyển giao công nghệ, nâng cao chất lượng y tế tuyến dưới, từ đó sẽ giữ chân người bệnh ở lại địa phương. Cả ngành y lúc đó chộn rộn tham gia Đề án 1816, bác sĩ các bệnh viện Trung ương xuống tăng cường cho bệnh viện tỉnh, các bác sĩ bệnh viện tỉnh tăng cường cho bệnh viện huyện... Chương trình này đến nay thực hiện gần 20 năm, tuy tổng kinh phí chưa được công bố nhưng ước lượng là khá lớn. Thành tựu của chương trình là đã chuyển giao nhiều kinh nghiệm cho tuyến dưới, nhiều kỹ thuật mới lần đầu được thực hiện ở địa phương.

Ngoài Đề án 1816, Bộ Y tế còn tiến hành chương trình nâng cấp bệnh viện huyện, chương trình 10 năm (2011-2020) củng cố y tế cơ sở, thực hiện bộ tiêu chí quốc gia về y tế tuyến xã. Đến năm 2020 tổng kết chương trình, 94% số xã trên toàn quốc đạt chuẩn hoàn thành bộ tiêu chí quốc gia.

Điểm lại tình hình phát triển của ngành y như trên, ta thấy có một nghịch lý là dù cho các nguyên nhân gây ra tình trạng quá tải ở các bệnh viện Trung ương tưởng chừng như đã biết, các biện pháp khắc phục đã được thực thi rất quyết liệt, nhưng đến nay tình trạng quá tải chẳng những không thay đổi, nếu không muốn nói là còn trầm trọng hơn trước. Nếu xét kỹ ra, hình như chúng ta chưa tìm được lời giải phù hợp cho bài toán quá tải.

Đầu tiên, việc mở rộng các bệnh viện Trung ương đã có tác

dụng rất tích cực, cải thiện ngay điều kiện chữa trị cho người dân. Nhưng liền sau đó, cái bệnh viện to đẹp, mới nâng cấp ấy, lại như thỏi nam châm thu hút thêm người dân đến điều trị. Nhất là từ sau năm 2006, khi Nghị định 43/2006 của Chính phủ về tự chủ đối với các đơn vị sự nghiệp công lập bắt đầu được thực hiện, thì các bệnh viện tuyến Trung ương phải càng ra sức thu hút người bệnh để bảo đảm mục tiêu tự chủ. Nên quá tải lại càng thêm quá tải.

Chương trình nâng cao y tế tuyến dưới, tuyến cơ sở có nhiều thành tựu, nhưng chưa bền vững. Các trạm y tế xã mới chỉ có bác sĩ tại trạm vài ngày trong tuần. Các kỹ thuật mới được chuyển giao ở bệnh viện tỉnh, khi bác sĩ tuyến trên rút về thì kỹ thuật mới cũng theo về. Máy móc mới đầu tư lại trùm vải nằm đó vì ít có dịp sử dụng. Người dân trong bán kính 2 giờ xe chạy, khi có bệnh thì ít khi ở lại địa phương mà lên luôn Trung ương.

Ngành y và bảo hiểm y tế đã dùng các biện pháp kỹ thuật như phân tuyến điều trị của thẻ bảo hiểm y tế để điều tiết phần nào lượng bệnh nhân giữa Trung ương và địa phương, muốn lên tuyến Trung ương bắt buộc phải có giấy chuyển tuyến, đã luôn vấp phải sự phản ứng của xã hội. Giờ đây khi Bộ Y tế phải nới rộng điều kiện chuyển tuyến, như cho phép 62 loại bệnh được tự do lên thẳng tuyến Trung ương điều trị không cần giấy chuyển, thì dự báo tình hình quá tải sẽ còn trầm trọng hơn.

TỪ GIẢI PHÁP DI DỜI ĐẾN GIỮ CHÂN BÁC SĨ TUYẾN XÃ

Từ những thực tế trên, để cải thiện tận gốc tình trạng quá tải của các bệnh viện tuyến Trung ương, chúng ta cần rút ra các bài học của quá khứ để làm tốt hơn trong thời gian tới.

Trước tiên, không nên mở rộng các bệnh viện Trung ương trong nội đô cũ mà kiên quyết di dời các bệnh viện đó ra ngoại ô, để có đủ điều kiện về quỹ đất để phát triển, đồng thời bảo tồn các cơ sở cũ trong nội thành cho điều trị chuyên sâu và nghiên cứu khoa học. Việc các bệnh viện hàng đầu vẫn cứ bám trụ trong nội thành của hai đô thị lớn là Hà Nội và TP Hồ Chí Minh làm gia tăng áp lực cho hạ tầng, gây nhiều thiệt hại cho xã hội và người bệnh.

Đồng thời chúng ta phải nhận thức rõ rằng, mở rộng bệnh viện tuyến Trung ương không phải là giải pháp căn cơ để giải quyết tình trạng quá tải. Nếu không nâng cấp y tế tuyến cơ sở, nếu không gây dựng được lòng tin của người bệnh với y tế tuyến dưới, thì tuyến Trung ương có xây thêm bao nhiêu bệnh viện cũng không đủ, nhất là khi điều kiện giao thông thuận tiện như hiện nay. Vì thế bệnh viện tuyến Trung ương phải được định hướng là nơi điều trị ca khó, điều trị đỉnh cao, là nơi nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ. Bệnh viện tuyến Trung ương không nên bị biến thành nơi điều trị đại trà với hàng nghìn lượt khám mỗi ngày.

Nhiệm vụ điều trị đại trà, giải quyết hầu hết các ca bệnh của người dân là nhiệm vụ của bệnh viện tỉnh và bệnh viện khu vực. Các bệnh viện tỉnh và khu vực có bán kính tiếp cận với người dân dưới 1 giờ xe chạy, là nơi người người dân đỡ tốn kém chi phí nhất, nên được tập trung đầu tư cao độ, có đầy đủ các thiết bị máy móc như của Trung ương, tập trung giải quyết thật tốt các mặt bệnh thường gặp, sẽ giải quyết hầu hết gánh nặng điều trị điều trị cho các bệnh viện Trung ương. Y tế tuyến xã sau sáp nhập đã mạnh hơn, có từ 1-3 bác sĩ, sẽ tập trung theo dõi các bệnh mạn tính ổn định, làm tốt công tác y tế dự phòng, góp phần giảm tải cho tuyến trên.

Cùng với đó, vấn đề tài chính là điều kiện tối cần thiết để những điều trên thực hiện thành công. Ngoài việc đầu tư mạnh cho xây dựng, mua sắm trang thiết bị y tế tuyến cơ sở, thì cần phải rất chú trọng đến chế độ tiền lương cho y tế tuyến dưới. Mức lương của y tế cơ sở phải đủ cao để giữ chân người tài, giữ ổn định đội ngũ nhân lực y tế. Nhân lực y tế yên tâm gắn bó với cơ sở, nhìn thấy tương lai phát triển của mình ở địa phương thì mới tạo được niềm tin cho người bệnh ở lại điều trị. Hiện nay nhiều địa phương đã thực hiện tốt điều này, thực hiện chương trình thu hút nhân tài, cấp đất, cấp nhà cho các chuyên gia khi chuyển về địa phương làm việc.

Chương trình chống quá tải cho các bệnh viện Trung ương từ trước tới nay đã làm được nhiều việc, cần kiên trì hoàn thiện hơn nữa. Giảm tải cho bệnh viện tuyến Trung ương thực chất là câu chuyện phát triển y tế Việt Nam bền vững, gần dân hơn.

Các bệnh viện tuyến Trung ương với nhiều trang thiết bị hiện đại thu hút ngày càng đông bệnh nhân.

Cần chú trọng đầu tư cho y tế tuyến cơ sở.

GIÁO SƯ NGUYỄN ĐỨC KHƯƠNG:

Tài năng Việt toàn cầu - sức mạnh và nguồn lực chiến lược cho phát triển bền vững

NGÔ HƯƠNG SEN (thực hiện)

Tại Hội nghị sơ kết 6 tháng đầu năm của Ban Chỉ đạo Trung ương về phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số, một trong những chỉ đạo quan trọng của Tổng Bí thư Tô Lâm là xây dựng chính sách đãi ngộ đặc biệt để thu hút ít nhất 100 chuyên gia hàng đầu về nước làm việc. Nhân dịp này, Giáo sư Nguyễn Đức Khương (*ảnh bên*), Thành viên Hội đồng tư vấn quốc gia về khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số, Chủ tịch AVSE Global, Giám đốc điều hành EMLV Business School (Pháp), đã trò chuyện với *Nhân Dân hằng tháng* về bài toán thu hút chất xám Việt toàn cầu về nước cống hiến.

Chỉ trong hơn nửa năm, Đảng và Nhà nước đã ban hành hàng loạt quyết sách để tạo đột phá cho khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo, từ Nghị quyết 57/NQ-TW, Nghị quyết 193/2025/QH15, đến việc Quốc hội thông qua Luật Khoa học, Công nghệ và Đổi mới sáng tạo có hiệu lực từ 1/10 tới. Ông cảm nhận thế nào trước những chuyển biến tích cực này, và theo ông, làm sao Việt Nam có thể tận dụng được nguồn lực lớn là đội ngũ các nhà khoa học người Việt ở nước ngoài để góp phần phát triển đất nước?

Cộng đồng các nhà khoa học, cả các nhà khoa học Việt Nam ở nước ngoài cũng chia sẻ niềm vui chung về thay đổi đột phá trong chính sách này. Kỳ vọng lớn nhất là các chủ trương lớn của Đảng, Nhà nước sớm được cụ thể hóa thành quy định rõ ràng, dễ áp dụng, để cộng đồng khoa học-công nghệ trong và ngoài nước có điều kiện triển khai các dự án thiết thực, góp phần phát triển đất nước bền vững.

Không chỉ cần khung pháp lý thuận lợi, Việt Nam cần cải thiện điều kiện làm việc và nghiên cứu để các nhà khoa học, chuyên gia toàn tâm cống hiến cho khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo.

Tính không biên giới của khoa học-công nghệ trong một thế giới phẳng cho phép chúng ta huy động chuyên gia theo nhiều cách linh hoạt. Thí dụ, để thu hút những nhà khoa học giỏi, có điều kiện công tác ổn định ở nước ngoài và mong muốn được cống hiến thì rất cần những "bài toán lớn", những dự án có tác động ảnh hưởng rộng rãi. Những người thuộc nhóm này còn có thể mang về Việt Nam những dự án nghiên cứu, công nghệ có ý nghĩa chiến lược, cùng với các đối tác quốc tế hàng đầu. Khi hợp tác với các nhà khoa học trong nước, họ có thể chủ động tìm được nhiều nguồn tài trợ cho dự án nghiên cứu.

Khi tìm cách thúc đẩy khoa học-công nghệ trong nước phát triển, cũng cần thu hút về trong nước những chuyên gia, nhà khoa học hàng đầu để có những "cục nam châm" hút chuyên gia giỏi khác, các đối tác tốt, và các nguồn lực tài chính. Luật Khoa học, Công nghệ và Đổi mới sáng tạo cũng đã mở ra hướng đi khi quy định về vai trò của những "tổng công trình sư" cho những ngành, lĩnh vực hay nhiệm vụ công nghệ chiến lược. Theo tôi, chúng ta không chỉ nên tập trung vào các nhiệm vụ khoa học chiến lược cụ thể, mà còn cần chú trọng thu hút chuyên gia quản lý giỏi cho các đại học, tổ chức nghiên cứu và đào tạo vì đây là cái nôi của khoa học-công nghệ và đổi mới sáng tạo.

Thực tế không phải nhà khoa học nào cũng có điều kiện tài chính vững vàng để toàn tâm toàn ý theo đuổi nghiên cứu dài hạn, và cũng khó có thể chỉ kêu gọi họ đóng góp vì lý tưởng. Theo ông, Việt Nam nên làm gì để tạo động lực thiết thực cho các nhà khoa học, nhất là những người trẻ và các trí thức Việt kiều yên tâm cống hiến lâu dài?

Cần chia nhóm chuyên gia để có chính sách đãi ngộ phù hợp. Với nhóm nhà khoa học và chuyên gia có gia đình, con cái về làm việc trong nước, thì ngoài điều kiện làm việc cho cá nhân, họ còn cần những điều kiện khác. Thí dụ, phải bảo đảm được một mức thu nhập cơ bản tốt, được hỗ trợ về giấy tờ, nhà ở, thủ tục trường học, con cái rồi các điều kiện liên quan đến y tế, an ninh... tức là tất cả những vấn đề liên quan đến cuộc sống của một gia đình. Các quốc gia khác như Hàn Quốc, Singapore, hay Trung Quốc cũng phải làm vậy trong những năm đầu thu hút chuyên gia, trí thức giỏi, có tầm quốc tế.

Ông có thể đúc kết được những kinh nghiệm nào của các quốc gia trên thế giới, nhất là những nước có địa lý gần với Việt Nam, để áp dụng vào Việt Nam khi muốn thúc đẩy khoa học, công nghệ và đổi mới sáng tạo?

Có những quốc gia, như Singapore đã rất xuất sắc trong việc thúc đẩy phát triển khoa học-công nghệ, vì đấy chính là nền tảng để họ tạo ra sự bứt phá và đột phá khác biệt so với những quốc gia khác ở châu Á, Đông Nam Á... Tất nhiên còn phải tính đến tầm nhìn về phát triển của một quốc gia và kết hợp với các lĩnh vực khác. Nhưng khoa học-công nghệ rõ ràng là nền tảng, nghiên cứu phát triển là động lực mạnh mẽ giúp Singapore nâng cao được năng lực cạnh tranh, nâng cao sức chiến đấu và sức kháng cự với tất cả những cú sốc từ bên ngoài. Họ thông qua đầu tư cho khoa học-công nghệ, nghiên

Thủ tướng Phạm Minh Chính chụp ảnh lưu niệm với kiều bào dự Hội nghị người Việt Nam ở nước ngoài toàn thế giới lần thứ IV và Diễn đàn trí thức và chuyên gia Việt Nam ở nước ngoài năm 2024.
Ảnh | TRẦN HẢI

cứu phát triển, đổi mới sản phẩm, đổi mới về dịch vụ, đổi mới về phương pháp vận hành và quản lý tại các doanh nghiệp để tạo ra đột phá. Chúng ta cũng cần xây dựng những trung tâm nghiên cứu xuất sắc, trong đó có sự hợp tác chặt chẽ giữa Nhà nước, các trường đại học và doanh nghiệp. Cả 3 thiết chế này đều có thể tham gia, đóng góp các nguồn lực theo khả năng của mình. Thí dụ như đại học thì đóng góp nguồn lực về con người. Nhà nước đóng góp một phần kinh phí thông qua cơ chế thuế, hỗ trợ thuế cho doanh nghiệp. Bản thân doanh nghiệp cũng phải đầu tư xây dựng đội ngũ làm nghiên cứu phát triển, đổi mới sáng tạo và có nguồn lực về cơ sở hạ tầng, nguồn lực về máy móc, trang thiết bị.

Nhưng đầu tư cho khoa học-công nghệ, nghiên cứu phát triển không tránh được rủi ro, thậm chí mức độ rủi ro lớn, chứ không phải làm cái gì cũng thành công ngay. Vì thế nếu không có cơ chế đầu tư mạo hiểm thì chúng ta rất khó tạo ra những đột phá trong phát triển khoa học-công nghệ, cũng như không thể kích thích được tinh thần sáng tạo của các nhà khoa học. Hay như ở Israel, Chính phủ có cơ chế góp vốn vào các quỹ đầu tư mạo hiểm tư nhân. Họ có lòng tin vào các quỹ đầu tư mạo hiểm này và thực tế là nhờ đó, đã có nhiều doanh nghiệp khởi nghiệp thành công. Từ những bài học này, Việt Nam có nên thành lập một quỹ đầu tư mạo hiểm quốc gia hay không và quỹ này có thể trực tiếp đầu tư vào những doanh nghiệp đi đầu trong nghiên cứu, nắm bắt những công nghệ của tương lai?

Thưa Giáo sư, suốt nhiều năm qua, đã có không ít nhà khoa học Việt kiều tên tuổi âm thầm đi về giữa Việt Nam và nước ngoài, tạo ra những đóng góp được ghi nhận cho khoa học nước nhà. Đồng thời, Việt Nam cũng đang đứng trước bài toán thu hút thế hệ du học sinh, các nhà khoa học trẻ trở về cống hiến. Ông đánh giá thế nào về vai trò của những đóng góp thầm lặng ấy, và cần có chính sách gì để phát huy hiệu quả nguồn lực trí thức Việt toàn cầu này?

Đây là nhóm nhà khoa học và chuyên gia đã gây dựng được uy tín, vị thế của mình ở các nước có nền khoa học tiên tiến, và có những đóng góp ý nghĩa trong sự phát triển của khoa học-công nghệ nước nhà trong thời gian qua. Họ dày dặn kinh nghiệm, có mạng lưới đối tác rộng khắp, thường xuyên đi lại, kết nối các hợp tác khoa học và một số trực tiếp làm các dự án khoa học-công nghệ ở trong nước. Vợ chồng Giáo sư Trần Thanh Vân là tấm gương sáng cho nhiều chuyên gia, trí thức trẻ. Họ đã cùng xây dựng Trung tâm Quốc tế khoa học và giáo dục liên ngành tại Quy Nhơn - một biểu tượng kết nối cộng đồng khoa học quốc tế và tạo cơ hội cho các nhà khoa học trẻ Việt Nam giao lưu học hỏi. Nhiều giáo sư gạo cội người Việt ở nước ngoài, dù đã nghỉ hưu, vẫn mong muốn đóng góp cho quê hương. Việc của chúng ta là chủ động kết nối và tạo điều kiện để họ cống hiến.

Với nhóm du học sinh Việt Nam, để họ sớm trở về nước sau khi hoàn thành việc học, tôi thấy cần có cơ chế khác. Các bạn trẻ đang trong giai đoạn đi học, làm nghiên cứu sinh, thì chính sách của mình không nhất thiết phải thu hút về ngay. Hoặc trong trường hợp đi học bằng học bổng của Nhà nước cũng không nhất thiết bắt buộc họ phải lập tức trở về mà để họ có thời gian học tập, nghiên cứu và tích lũy kinh nghiệm, tạo lập quan hệ với các đối tác quốc tế hàng đầu, mài giũa trong môi trường quốc tế, thi thố tài năng, va đập cọ xát. Sau đó mới đón họ về và chuẩn bị sẵn môi trường để khi trở về là họ có đất dụng võ ngay.

Vậy nói một cách hình tượng là, chúng ta có nên chú trọng ưu tiên cho các lĩnh vực cần "săn đầu người"?

Tất nhiên chúng ta nhắm vào đội ngũ các nhà khoa học trong những lĩnh vực quan trọng, chiến lược đối với sự phát triển của Việt Nam. Chẳng hạn những ngành mới như trí tuệ nhân tạo, bán dẫn, lượng tử, công nghệ sinh học hay những ngành công nghệ liên quan đến cuộc sống và khoa học trái đất... Ngày 12/6/2025, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định 1131/QĐ-TTg về danh mục công nghệ chiến lược và sản phẩm công nghệ chiến lược. Đây là quyết định quan trọng giúp các nhà khoa học trẻ định hình các hướng nghiên cứu, học hỏi, trau dồi, tích lũy kiến thức, kinh nghiệm.

Trong bối cảnh nhiều ngành nghề mang lại thu nhập nhanh như bất động sản hay đầu tư tài chính, việc theo đuổi khoa học-công nghệ là lựa chọn đầy thử thách với người trẻ. Vì vậy, cần sớm có cơ chế hấp dẫn và bền vững để khuyến khích những bạn trẻ có đam mê, khát vọng chinh phục khoa học dấn thân vào con đường nghiên cứu và đổi mới sáng tạo, góp phần kiến tạo tương lai đất nước.

Trân trọng cảm ơn Giáo sư!

NHIỆT KẾ VĂN HÓA

Thời của nghệ sĩ toàn năng

HUYỀN NGA

Không phải ngẫu nhiên mà *All-rounder* (Toàn năng) được Soobin Hoàng Sơn chọn làm tên của solo concert đầu tiên trong sự nghiệp. Cũng không phải ngẫu nhiên mà *Tân binh toàn năng* - chương trình truyền hình thực tế ôm ấp tham vọng cho ra đời những gương mặt nam nghệ sĩ đa tài đủ sức đốt nóng mọi sân khấu quốc tế đã nhanh chóng trở thành TV Show được thảo luận nhiều nhất trên mạng xã hội ngay từ số đầu ra mắt.

***Tân binh toàn năng* được hy vọng sẽ cung cấp cho thị trường nhạc Việt những gương mặt toàn diện được đào tạo bài bản.**

Mô hình hoạt động chuyên nghiệp hóa, khi ca sĩ chỉ cần hát hay, nhạc sĩ chỉ cần sáng tác, nhà sản xuất chỉ cần chăm chút chất lượng sản phẩm âm nhạc... giờ đây dường như đã lỗi thời. Nhìn vào danh sách những gương mặt thành công hàng đầu trong thị trường âm nhạc hiện nay, có thể nhận thấy việc định vị hình ảnh "nghệ sĩ toàn năng" đã trở thành điều kiện cần và đủ giúp họ tiến nhanh và xa trên con đường sự nghiệp.

TOÀN NĂNG + THỰC LỰC = THÀNH CÔNG

All-rounder mang nghĩa toàn diện, đa năng. Cụm từ này chỉ một người sở hữu nhiều kỹ năng trong nhiều lĩnh vực khác nhau, không chỉ bó hẹp trong một giới hạn nào đó. Việc lựa chọn định vị mô hình "nghệ sĩ toàn năng" và nhờ đó gặt hái những mùa quả ngọt của hàng loạt gương mặt trẻ trong thời gian gần đây đã xác lập một công thức mới trong ngành công nghiệp giải trí: toàn năng + thực lực = thành công.

Tận dụng sức hấp dẫn từ cú đúp giải thưởng "Anh tài toàn năng" và "Anh tài được yêu thích nhất" của sân chơi *Anh trai vượt ngàn chông gai*, Soobin Hoàng Sơn đã trở thành một trong những cái tên nổi bật nhất của năm 2024. Cuối tháng 5 vừa qua, Soobin Hoàng Sơn đã hâm nóng bầu không khí Cung thể thao điền kinh Mỹ Đình trong suốt thời lượng 3 giờ đồng hồ của *Soobin Live Concert: All-rounder* bằng cả khả năng dẫn chuyện cuốn hút của một MC lẫn giọng ca đầy nội lực có thể tung tẩy biến hóa đa dạng sắc màu âm nhạc (từ hát xẩm tới ballad, từ R&B đến hiphop, từ dance pop đến EDM). Anh cũng khiến cộng đồng người hâm mộ (fandom) mang tên *Kingdom* phấn khích, nhờ vào những động tác vũ đạo điêu luyện như một vũ công chuyên nghiệp lẫn năng lực trình diễn đa dạng nhạc cụ (từ đàn bầu, guitar điện tới piano, organ) của một nhạc công thứ thiệt.

Đảm nhiệm cùng lúc ba vai trò rapper - ca sĩ kiêm người sáng tác, HIEUTHUHAI đã có bước tiến vượt bậc trong năm vừa qua khi trở thành gương mặt được săn đón bậc nhất trong dàn thí sinh góp mặt ở *Anh trai "say hi"*. Ngoài ngoại hình sáng láng và khả năng làm chủ sân khấu rất tốt, ca khúc *Quay đi quay lại* do chính nam rapper sáng tác và thể hiện trong đêm chung kết cùng khả năng dẫn dắt toàn đội bằng chiến lược được hoạch định thông minh đã mang lại cho chàng trai 26 tuổi ngôi vị Quán quân cùng danh hiệu Đội trưởng xuất sắc nhất của *Anh trai "say hi"* mùa đầu tiên.

Điểm hẹn tài năng mùa đầu cũng vừa gọi tên Thanh Thụy. Chàng trai sở hữu "giọng ca phi giới tính" này đã thuyết phục tuyệt đối ban giám khảo bằng những màn biểu diễn "hoàn hảo cả về nghệ thuật lẫn cảm xúc" như lời nhận xét của ca sĩ Hồ Ngọc Hà. Qua từng vòng thi, Thụy thể hiện khả năng làm chủ kỹ thuật thanh nhạc trong những *Dấu mưa, Mùa yêu đầu*... phô diễn vẻ lãng tử bên cây đàn guitar, piano. Là giảng viên bộ môn Thanh nhạc thuộc khoa Jazz, Pop, Rock & Công nghệ âm nhạc của Nhạc viện TP Hồ Chí Minh, Thụy đang ấp ủ một giấc mơ lớn hơn, đưa những dòng nhạc hiện đại như Jazz, Jazz Fusion đến gần hơn với khán giả Việt.

Từng là Quán quân *Giọng hát Việt nhí* mùa 1, Quang Anh Rhyder - một thành viên khác tỏa sáng từ *Anh trai "say hi"* cũng đang trên lộ trình hoàn thiện hình mẫu "toàn năng". Không chỉ sở hữu nền tảng âm nhạc tốt, giọng hát nội lực, chơi nhạc cụ thuần thục và biến hóa trong nhiều thể loại (pop, rock, dân gian đương đại), ca khúc do anh sáng tác như *Hào quang, Chân*

Nhân Dân hằng tháng

thành, I'm thinking about you... được đón nhận nồng nhiệt và lọt Top thịnh hành trên nhiều ứng dụng trực tuyến.

Ngoài ra, trong xu thế làm nghệ thuật hiện tại, việc một người vừa có thể ca hát lại biết sáng tác đang được khán giả ưa chuộng như Bùi Công Nam, Tăng Duy Tân, Phan Mạnh Quỳnh... Hay khả năng tự sáng tác và trình diễn nhiều ca khúc như *Yên*, *Got You*... đã giúp Mỹ Anh trở thành gương mặt GenZ nổi bật hàng đầu và đi xa, ra ngoài biên giới.

Những cá tính âm nhạc kể trên, tuy khác biệt nhưng có chung một số điểm tương đồng. Đều được đào tạo âm nhạc một cách bài bản tại môi trường Học viện Âm nhạc, đều đi theo hướng phát triển đa năng, đều khẳng định tên tuổi nhờ thực lực và ý thức lao động nghệ thuật nghiêm túc. Tuy thành quả nhận được khác nhau nhưng ghi nhận bước đầu cho thấy, những nghệ sĩ trẻ này đều đang chọn đúng hướng.

HƯỚNG PHÁT TRIỂN HỢP QUY LUẬT

Nghệ sĩ toàn năng (omni-artist) là xu hướng đảm nhiệm nhiều vai trò khác nhau trong ngành công nghiệp biểu diễn. Trong bối cảnh showbiz hiện tại, đặc biệt là ảnh hưởng ngày càng lớn của mô hình thực tập sinh K-pop, việc trở thành một nghệ sĩ toàn năng được xem là yếu tố quan trọng để tăng sức cạnh tranh và đạt tới thành công. Các nghệ sĩ hiện tại đang nỗ lực trau dồi và phát triển nhiều kỹ năng để đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của khán giả và thị trường.

Để trở thành một nghệ sĩ toàn năng, họ cần phải đa dạng kỹ năng, tăng khả năng thích ứng (thay đổi, làm mới mình để phù hợp với xu hướng và yêu cầu của thị trường), tương tác hiệu quả với công chúng (xây dựng mối quan hệ bền chặt với người hâm mộ thông qua giao lưu, tương tác trực tuyến và trực tiếp), quản lý hiệu quả hình ảnh cá nhân để đạt ngưỡng chuyên nghiệp và phù hợp với định hướng nghệ thuật).

Đã có một thời gian dài, chuyên nghiệp hóa là thước đo duy nhất cho thành công của một nghệ sĩ. Bởi thế, cho dù đã có sẵn nền tảng đa năng, cho dù đều có thể chơi đàn bầu như một nghệ sĩ độc tấu, Hồ Hoài Anh chỉ được nhớ đến với những ca khúc từng sáng tác, NSND Thái Bảo, NSƯT Đăng Dương cùng Bảo Lan (nhóm Năm dòng kẻ) là ca sĩ có thể chơi nhạc cụ để bổ trợ phần biểu diễn chút ít, vậy thôi.

"Nếu hai thập niên trước, nghệ sĩ có thể phải giảm bớt khả năng (kiểu hy sinh giọng hát, lui về làm công việc hậu trường) thì các nghệ sĩ ngày nay có xu hướng chỉ gia tăng chứ không bớt. Vì họ biết, thêm kỹ năng đồng nghĩa với thêm cơ hội. Nhưng cũng do nền công nghiệp âm nhạc đã đến lúc trở nên chuyên nghiệp, mọi khâu về sản xuất, tổ chức đều đã được kiện toàn, không cần nghệ sĩ biểu diễn phải nhảy vào lấp chỗ trống nữa" - ca sĩ Khôi Minh phân tích.

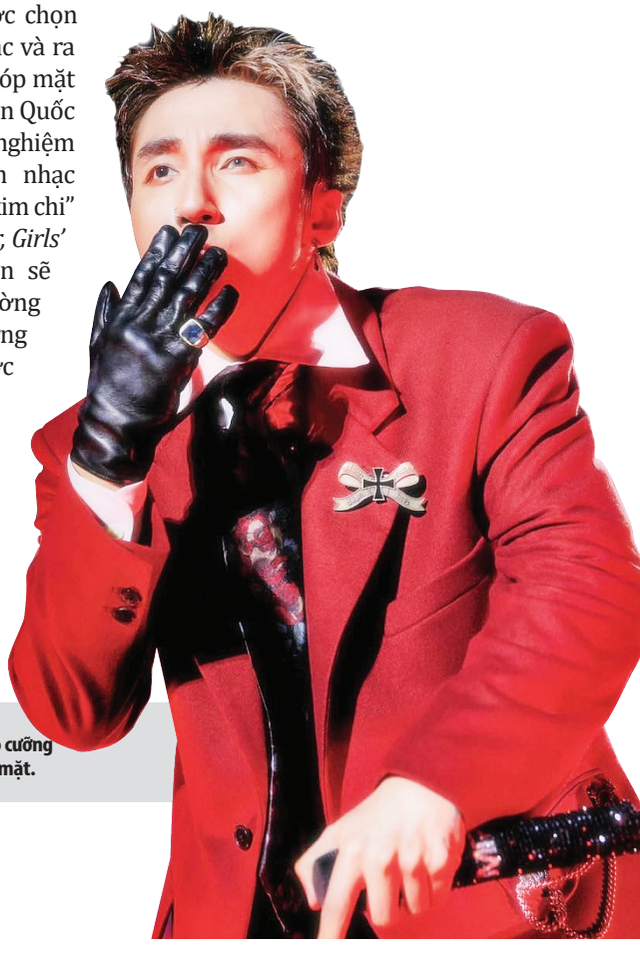
Vài năm trở lại đây, công chúng yêu âm nhạc được chiều chuộng hết mức, với quá nhiều "thực đơn" để lựa chọn. Hàng loạt liveshow đình đám trong những tour diễn toàn cầu như *Eras Tour* của Taylor Swift hay *Renaissance World Tour* của Beyoncé đã cho thấy một giọng ca tầm vóc, một nhạc sĩ tài năng, một diễn viên điện ảnh nổi tiếng cũng vẫn phải có thêm ngoại hình sáng sân khấu, vũ đạo điêu luyện, khả năng dẫn chuyện hấp dẫn cùng những khoảnh khắc phiêu du bên cây đàn để có thể duy trì sức nóng thu hút cả triệu khán giả.

Nhạy bén, đón đầu được xu hướng tất yếu đó, Mỹ Tâm đã gắn tên mình với hàng loạt danh xưng (ca sĩ-nhạc sĩ-diễn viên-nhà sản xuất phim), đã tự sáng tác vài chục ca khúc để vừa hát vừa tung tẩy đệm nhạc cụ (guitar-piano-đàn tranh-sáo). Đen Vâu định hình sự nghiệp với vai trò rapper-nhạc sĩ-MC, công chúng luôn háo hức chờ đợi những sản phẩm mới, để được nghe anh bập bùng cây guitar, đọc rap bằng những ca từ gợi triết lý nhân sinh.

Sơn Tùng M-TP thì định danh bằng kha khá gạch đầu dòng (ca sĩ - nhạc sĩ - nhà sản xuất - diễn viên - rapper - doanh nhân). Với chất giọng nam cao (tenor) sáng đẹp, âm vực rộng cùng khả năng làm chủ nhiều nhạc cụ (piano-organ-guitar), Sơn Tùng trở thành thỏi nam châm tỏa ra lực hút khó cưỡng ở mọi sân khấu nơi anh góp mặt.

Cùng với hai "tân binh" HIEUTHUHAI - Soobin, đó cũng là những cái tên nhận được thù lao cao nhất trong thị trường âm nhạc hiện nay. Danh sách ấy cũng chứng tỏ một điều, muốn thành công ở thời điểm này, xây dựng hình ảnh "toàn năng" là hướng phát triển hợp quy luật, hợp thời.

Đó có lẽ là lời giải thích chính xác nhất, cho việc nhà sản xuất Yeah1 quyết định chuyển hướng ra mắt *Tân binh toàn năng,* cho dù sức nóng của hệ sinh thái *Anh tài - Chị đẹp* mà họ sở hữu bản quyền Việt hóa chưa hề hạ nhiệt. Áp dụng thể thức thi đấu trực tiếp, nơi các thí sinh không chỉ phải đối đầu với nhau mà còn phải vượt qua những nhóm nhạc quốc tế tên tuổi để chứng minh bản lĩnh và tài năng của mình, các "tân binh" xuất sắc nhất sẽ được chọn để thành lập ban nhạc và ra mắt công chúng. Sự góp mặt của các chuyên gia Hàn Quốc đầu ngành có kinh nghiệm tạo ra những nhóm nhạc đình đám của "xứ sở kim chi" như *EXO, Super Junior, Girls' Generation*... hứa hẹn sẽ cung cấp cho thị trường nhạc Việt những gương mặt toàn năng được đào tạo bài bản.

Sơn Tùng MTP có lực hút khó cưỡng ở mọi sân khấu nơi anh góp mặt.

Nhân Dân hằng tháng

TRÒ CHUYỆN

NHÀ ĐIÊU KHẮC PHAN ĐÌNH TIẾN:

Cần thêm không gian sáng tạo cho tượng đài

MI SOL (thực hiện)

Là một tên tuổi sớm xác lập được dấu ấn cá nhân, nhà điêu khắc Phan Đình Tiến đã có một danh sách dài các tác phẩm đứng vững trong đời sống nghệ thuật Việt Nam đương đại. Sinh năm 1966, nguyên là Chủ tịch Hội văn học nghệ thuật Quảng Bình (cũ), thường xuyên tham gia các trại sáng tác khắp cả nước, ông vẫn còn sung sức và tràn đầy năng lượng sáng tạo.

Tượng đài "MẸ SUỐT ANH HÙNG", Đá Cẩm thạch, Bến sông Nhật Lệ - 2003.

Lâu nay du khách hay những người có dịp tới Đồng Hới thường ghé thăm tượng đài Mẹ Suốt ngay bên dòng sông Nhật Lệ để tưởng nhớ về một người phụ nữ Việt Nam anh hùng trong cuộc kháng chiến chống giặc ngoại xâm. Thế nhưng lại không mấy người biết được, tác giả của tượng đài nổi tiếng đó là ông - nhà điêu khắc Phan Đình Tiến?

Điều đấy cũng là bình thường. Một tượng đài lúc đã hoàn thành, đặt trong không gian của nó, bối cảnh của nó, thì đã có đời sống riêng mà đôi khi còn nằm ngoài ý chí của tác giả. Thực ra *Mẹ Suốt* là một bài thi tốt nghiệp của tôi. Năm 1995 tôi đang học Trường đại học Mỹ thuật Huế thì tỉnh Quảng Bình hồi đó muốn xây dựng một khu tưởng niệm Mẹ Suốt, để tôn vinh người phụ nữ Việt Nam anh hùng. Tôi đã phác thảo tác phẩm Mẹ Suốt bằng xi-măng thếp đồng với hình ảnh người mẹ cưỡi ngọn sóng, tay cầm mái chèo, hướng về nam. Bài thi này đã được Trường Mỹ thuật Huế chấm điểm xuất sắc. Sau đó, phác thảo *Mẹ Suốt* của tôi được chọn để thi công tượng đài, địa điểm đặt tại bến đò cũ, ngay bên bờ sông Nhật Lệ. Năm 2003, công trình hoàn thành và từ đó, tượng đài Mẹ Suốt trở thành một địa chỉ quen thuộc để tìm đến cho cả người dân địa phương và du khách khi tới với vùng đất "chang chang cồn cát" này. Đây cũng là tình cảm, sự tri ân của tôi với quê hương mình.

Ông là người con của dải đất miền trung, một vùng đất đã phải gánh chịu rất nhiều đau thương mất mát, nhiều hy sinh trong các cuộc chiến bảo vệ Tổ quốc. Phải chăng đấy cũng là một nguồn cảm hứng nghệ thuật lớn mà ông theo đuổi?

Không chỉ vì sinh ra và lớn lên ở miền trung, được chứng kiến, nghe kể nhiều về sự tàn phá của chiến tranh với quê hương mình, mà theo tôi biết, cũng nhiều nhà điêu khắc, họa sĩ đã chọn đề tài chiến tranh để theo đuổi. Sống ở nơi đây, thấm đẫm tình người tình đất, thấu hiểu những tang thương mà người dân phải gánh chịu, để có được hòa bình, tôi càng canh cánh với quá khứ... Có một câu chuyện đã thành một kỷ niệm tôi không thể quên. Trong khu di tích Thành cổ Quảng Trị có một bức tượng của tôi cùng với 21 tác phẩm của các tác giả khác. Khi làm phác thảo cho tượng *Khát vọng*, tôi đã luôn nghĩ tới những người lính đã vĩnh viễn nằm lại ở tuổi 20 để chúng ta có được hòa bình. Phác thảo *Khát vọng* đặc tả hai xương ống tay của người lính trồi lên từ mặt đất và chung quanh bao bọc lấy những cánh tay người lính, là mầm cây, ngọn cỏ tượng trưng cho nhựa sống đang sinh sôi nảy nở. Một điều kỳ lạ là khi thi công tượng, những người thợ đào móng thì đụng trúng ngay hai khúc xương cánh tay, có thể là của một người lính đã hy sinh trong chiến dịch Thành cổ. Lạ nỗi là ở những vị trí đặt 21 bức tượng khác, đều không phát hiện hài cốt liệt sĩ. Đúng là có sự trùng hợp không thể lý giải nổi mà cả anh chị em cả ở khu di tích Thành cổ và các nghệ sĩ đều ngạc nhiên. Lần đó, mọi người đã làm lễ di dời an táng các liệt sĩ bằng những nghi lễ trang trọng nhất. Ban quản lý di tích Thành cổ Quảng Trị lúc đó có nói, sẽ đưa câu chuyện kỳ lạ này thành nội dung thuyết minh cho du khách khi tới địa chỉ đỏ này.

Ngoài Mẹ Suốt, ông còn nhiều tượng đài ngoài trời vẫn với chủ đề chiến tranh cách mạng như tượng đài Chiến thắng tại bờ bắc bến phà Xuân Sơn - vốn cũng là một "túi bom", hứng chịu sự đánh phá của máy bay Mỹ trong những năm tháng

Nhà điêu khắc Phan Đình Tiến.

đất nước còn chia cắt hai miền. Vậy theo ông, điều gì làm nên giá trị nghệ thuật của một tượng đài, để làm đẹp cho không gian chung, bối cảnh chung chứ không chỉ thuần túy phục vụ cho mục đích tuyên truyền?

Theo tôi, phẩm chất nghệ thuật của tác giả quyết định giá trị thẩm mỹ của chính tác phẩm đó và nó phụ thuộc vào tài năng của cá nhân. Còn chung quanh cái chữ tài năng thì người ta sẽ chẻ ra thành nhiều dấu hiệu nhận biết, mà điều này do các nhà lý luận phê bình đúc kết, tổng hợp. Tóm lại là trong nghệ thuật sáng tạo bao giờ cũng đi trước, đi trước cả chuyện đào tạo, học hành... Tức là người nghệ sĩ phải có tài năng, có cái trời cho đã, rồi sau mới học hành, tu dưỡng, bồi đắp cho tài năng của mình. Tượng đài đẹp cũng vậy, trước hết do tài năng của tác giả. Nhưng để thành một công trình tượng đài ngoài trời thì còn phụ thuộc vào nhiều yếu tố, cả khách quan, chủ quan mà nhiều khi chỉ tài năng của chính tác giả không đủ để quyết định. Cho nên mỗi tác phẩm thành công đều có cái sự hiện hữu riêng, có đời sống riêng. Tượng đài phải hòa hợp tự nhiên với cảnh quan chung, không gian ngược lại cũng phải tôn trọng tác phẩm, không bên nào được lấn lướt bên nào, không được phủ nhận lẫn nhau.

Vậy theo ông điều gì quyết định sự thành công của một công trình tượng đài ngoài trời?

Tượng đài ở một số quốc gia, dù là đề tài người lính, người mẹ hay lãnh tụ, đều rất đẹp. Đừng bảo họ tả thực nhé, họ có tả thực đi nữa thì vẫn cực kỳ cảm xúc. Tôi vẫn muốn chúng ta sáng tạo hơn, có đủ không gian sáng tạo hơn cho tượng đài. Theo góc nhìn của cá nhân tôi, có những tác phẩm rất đẹp, giá trị nghệ thuật rất cao, cảm xúc thẩm mỹ rất lan tỏa nhưng lại chưa đến được với công chúng rộng rãi. Rất tiếc là nhiều tác phẩm điêu khắc ấn tượng, khác biệt vẫn nằm im lìm trong không gian riêng của nghệ sĩ, mà chưa thể lộ sáng, chưa có được đời sống nghệ thuật xứng đáng với giá trị của tác phẩm đó.

Tức là theo quan điểm của ông, với một người sáng tạo nghệ thuật, tài năng, năng khiếu trời cho quan trọng hơn chuyện học hành, trau dồi kiến thức?

Thì thực tế đã có, những họa sĩ rất tài năng, xây dựng được sự nghiệp lớn mà không học hành bài bản. Hay có những nhà thơ, nhà văn tác phẩm rất nổi tiếng, công chúng thuộc nhiều, biết đến nhiều mà cũng đâu phải tốt nghiệp trường nọ lớp kia. Nghệ sĩ có tài năng, có lao động nghệ thuật, thêm học hành bài bản, hàn lâm nữa là lý tưởng nhất. Nhưng đâu phải ai cũng có điều kiện để học hành và hơn nữa, học hành bây giờ cũng có nhiều phương tiện, nhiều công cụ hỗ trợ chứ không nhất thiết phải trường lớp hàn lâm. Nghệ sĩ có tài, có nỗ lực cá nhân, là sẽ có thành quả. Nhiều họa sĩ trẻ dù không có điều kiện du học, nhưng đã tự học, tự nỗ lực, nên bây giờ luôn được mời tham dự các Hội chợ nghệ thuật hàng đầu trên thế giới, hay được mời tham gia các triển lãm, các dịp trưng bày tác phẩm trong các sự kiện uy tín quốc tế. May là chúng ta đang có ngày một nhiều hơn các nghệ sĩ trẻ tự thân vận động, tự thể hiện được mình ở sân chơi quốc tế. Điều đó càng tác động tích cực, giúp đời sống nghệ thuật sôi động, năng động hơn rất nhiều.

Trân trọng cảm ơn ông!

Tác phẩm "KHÁT VỌNG" - Đá Granit, Thành cổ Quảng Trị - 2016.

Nhân Dân hằng tháng

NHẠC SĨ ĐỖ BẢO:

Mọi ca khúc đều là "thư tình" cho cuộc sống

BÌNH NGUYÊN TRANG

Ngay cả lúc nói, lúc cười, Đỗ Bảo vẫn mang đến cho người đối diện một cảm giác lặng lẽ, tĩnh tại. Dường như dưới đáy sâu con người anh là một khoảng bí mật ít ai có thể chạm tới, để nhạc sĩ cất giữ gia tài của mình, chỉ có thể sẻ chia khi ngồi trước khuông nhạc, trong không gian trong suốt bao la của riêng anh.

Nhạc sĩ Đỗ Bảo.

ĐỖ BẢO không nói về các dự định biểu diễn sắp tới, anh nói về sách. Một cuốn sách mất gần 10 năm thực hiện, là một phần không nhỏ gia tài âm nhạc của anh đã hoàn thành và gửi tới công chúng. Một cuốn sách không đơn thuần là ký thác những bản nhạc Đỗ Bảo đã viết trong hơn 1/4 thế kỷ đã qua, trong đó có nhiều ca khúc đã trở thành bản *hit* của nhiều ca sĩ, đã neo tên Đỗ Bảo vào trái tim công chúng yêu âm nhạc một cách bền vững.

Từng có ca sĩ trẻ mê những ca khúc của Đỗ Bảo, nhưng khi chọn để hát lại phàn nàn rằng khó quá. Về khúc thức chuyển điệu hay tiến trình giai điệu, cấu trúc tác phẩm của Đỗ Bảo có nhiều điểm rất khác với cấu trúc truyền thống. Thậm chí trong âm nhạc quốc tế cũng không có nhiều ca khúc "lạ" về giai điệu như vậy. Giới chuyên môn, nhất là các nhạc sĩ phối khí nhiều khi ngại "đụng" vào ca khúc của Đỗ Bảo, ca sĩ thì ngại hát vì thể hiện sao cho đúng tinh thần Đỗ Bảo không hề dễ. Đỗ Bảo thừa nhận điều này. Anh chia sẻ, công chúng thông thường nghe nhạc của anh thì yêu mến, nhưng nếu là người có chuyên môn, sẽ thấy rằng hát nhạc của anh có nhiều điểm khó. "Và đây chính là lý do lớn nhất để tôi thực hiện cuốn sách *Đỗ Bảo: Ca khúc giai đoạn 1997-2022*".

Một cuốn sách thoạt nghe nhiều người có thể nghĩ đơn giản là một cuộc "điểm danh" những ca khúc Đỗ Bảo đã viết trong vòng 25 năm tuổi trẻ. Nhưng trong sâu xa, Đỗ Bảo có nhiều dụng ý hơn thế. Anh muốn cung cấp cho công chúng và giới chuyên môn không chỉ các ca khúc với phần nhạc và lời, mà còn là những bản hòa thanh, phần đệm cho piano, thậm chí có sẵn những bài hòa thanh cho nhạc cụ độc tấu do chính tay Đỗ Bảo chuyển soạn. Tức là tác giả tự giải quyết những khó khăn căn bản mà nhạc sĩ phối khí cũng như ca sĩ thường phàn nàn về âm nhạc của anh. Những phức tạp của hòa thanh đã trở nên đơn giản hơn khi được tác giả hỗ trợ ở dạng văn bản, rất hữu ích cho tất cả những ai muốn sử dụng ca khúc của Đỗ Bảo. Anh nói: "Người học nhạc, chơi nhạc, tìm hiểu về âm nhạc của tôi có thể dễ dàng thể hiện đúng tinh thần các ca khúc. Chẳng hạn khi có một nghiên cứu sinh đang học tại Học viện Âm nhạc quốc gia Việt Nam đến xin tôi tư liệu để làm luận văn nghiên cứu, tôi nói, không cần phải hỏi tôi gì nữa, tất cả đã có hết trong cuốn sách này rồi".

Vậy còn những khán giả thông thường, những người vì yêu mến âm nhạc Đỗ Bảo mà muốn sở hữu cuốn sách, Đỗ Bảo có gì cho họ? Tất nhiên là Đỗ Bảo còn chiều chuộng khán giả của anh hơn cả các nghệ sĩ, vì không chỉ các bản nhạc, các bản hòa âm, cuốn sách còn dành một phần lớn dung lượng cho những tản văn, ghi chép. Những ghi chép đẹp như âm nhạc của Đỗ Bảo, đầy lãng mạn và chiêm nghiệm đời sống. Những ẩn tình phía sau một bài hát, những cơn cớ để anh viết các ca khúc nổi tiếng được ghi chép lại, bằng một lối viết quyến rũ. Chẳng hạn, khi viết về khởi nguồn để có ca khúc *Bài ca Tháng Sáu*, Đỗ Bảo bộc bạch: "Một đám lá vàng ùa rơi xuống ngay góc Hoàng Văn Thụ-Hoàng Diệu, tiếng chúng ngân dài như một đàn chim vù nhẹ, trong không gian rất rõ. Tôi chợt thấy yêu và biết ơn mấy chục mùa hè im tiếng đã qua. Chỉ có trong sự yên tĩnh, ta mới nghe được hết cái âm thanh ngân dài đầy kiêu bạc mà rất đỗi xao xuyến ấy. Đó là âm thanh của cuộc sống, âm thanh của sự đổi thay, đứt lìa hay tái sinh. *Sự yên tĩnh mới thật dịu êm*, câu hát đầu tiên ấy đã đến với tôi, in đậm trong tôi vào khoảnh khắc ấy". Trong một tản văn với tựa ở cuối "Viết dành cho T" và lời

Nhân Dân hằng tháng

tựa ở đầu là "Điều hoang đường nhất, là Tình yêu", Đỗ Bảo dẫn ta về tuổi trẻ của chính anh. Những phiền lụy của một câu chuyện không đầu, không cuối, trở thành nguồn cảm hứng để anh viết ca khúc nhạc pop *Điều hoang đường nhất*.

Khi yêu mến một người nghệ sĩ, công chúng thường tò mò về quá trình sáng tạo tác phẩm của họ. Rằng họ đã viết một ca khúc gây ám ảnh người nghe trong một trạng thái như thế nào. Trong cuốn sách vừa xuất bản, người đọc có thể gặp một trạng thái điển hình của nghệ sĩ trong cơn mộng du sáng tạo. Là khi nhạc sĩ nhắc về khoảnh khắc anh viết ca khúc *Cầu vồng đêm mưa*, một tri nguyên tình yêu rực rỡ và hoang lộng. Đỗ Bảo kể về căn phòng có một cửa sổ kính nhìn ra bờ ao và phía xa là sông Hồng. Tiếng mưa và gió trong đêm như tiếng của những con vật to lớn quất tơi bời trên mái nhà, liên tục trườn xuống và lao đi, nhường chỗ cho con vật to lớn khác vùng vẫy ngoài cửa sổ. Nhạc sĩ thú nhận đã viết ca khúc *Cầu vồng đêm mưa* trong trạng thái "bay bổng, gần như vô thức", việc hòa âm, chọn những âm thanh gán vào bài hát cũng "như có ai đó mách bảo". Cái không gian bất khả tri mà Đỗ Bảo gọi là "hoang lộng" ấy đã làm ra một ca khúc mê hoặc khán giả cả phần nhạc và phần lời. Một ca khúc mà bạn phải nghe bằng cả tâm hồn để cảm nhận, chứ không thể nhận xét chỉ bằng ngôn ngữ. Nếu đủ sâu và đủ tinh tế, bạn sẽ thấy ra một bản nguyên của chính mình trong đó.

Riêng đối với người sáng tạo như Đỗ Bảo, mỗi tác phẩm đều bắt đầu từ một mảnh nhỏ trong đời sống đã qua hoặc đang hiện hữu. Dù cho nhạc sĩ có chia sẻ rằng anh ngại rao bán đời mình, ngại nhắc về những kỷ niệm riêng tư, nhưng chỉ với những gì anh nhè nhẹ viết ra, vào những lúc muốn làm rõ hơn cho khán giả của mình về một ca khúc nào đó, ta cũng có thể hiểu ít nhiều góc khuất tâm hồn Đỗ Bảo. Một tâm hồn nhạy cảm, đa mang, luôn thâu nhận những mảnh tơ rung ngân của đời sống, sẵn sàng gạt phăng tất cả mọi ồn ào bề mặt để lặn ngụp dưới đáy, soi chiếu phần cốt lõi nhất của bản thể. Để rồi từ sâu thẳm ấy âm nhạc đã vang lên, mời mọc trái tim người nghe trong tĩnh tại, trong thương yêu và có một phẩm chất của sự chữa lành.

Kể từ những năm tuổi 20 với *Bức thư tình đầu tiên* Đỗ Bảo đã sáng chói trong đời sống âm nhạc. Một gương mặt riêng không thể trộn lẫn, một chất nhạc dịu dàng nên thơ, có khả năng an ủi trái tim con người. Năm tháng qua đi, Đỗ Bảo vẫn giữ nguyên được chất riêng của mình, ngày càng giàu suy tư, chiêm nghiệm. Đỗ Bảo sở hữu một lượng fan lớn, các chương trình anh tổ chức đều kín vé, dù anh không phải là nghệ sĩ biểu diễn. Dù Đỗ Bảo luôn đứng trong "góc tối" của riêng mình, xa lạ với ngành công nghiệp biểu diễn, không hứng thú mấy với việc đi xin tài trợ cho các đêm nhạc, không thích kiểu viết đặt hàng, không mặn mà chuyện phát ngôn, anh vẫn luôn có một vị trí xứng đáng trong lòng người hâm mộ và trong đời sống nhạc Việt.

Có mặt ở câu chuyện nào, Đỗ Bảo cũng chọn vai người lắng nghe nhiều hơn. Để rồi nhạc sĩ sẽ trả lại đời sống bằng ngôn ngữ âm nhạc, với một thông điệp: "Khi tôi viết một bài ca, dù bằng hình thức biểu hiện hay ngôn ngữ âm nhạc nào, có lẽ đó là khi tôi thiết tha muốn chia sẻ với mọi người về tình yêu vào cuộc sống và sự sống, một tình yêu quá rộng và dĩ nhiên, còn đầy bài học. Yêu đời trước tiên là thừa nhận cuộc đời mình và tôn trọng đời sống chung quanh vốn có. Yêu đời là sống và cả gắng sống. Sống chỉ là khi ta còn có thể yêu đời, ta luôn cố gắng yêu đời".

Và với tâm niệm ấy, có thể hiểu rằng, đâu phải chỉ là *Bức thư tình đầu tiên*, mọi sáng tác của Đỗ Bảo đều là "thư tình" anh gửi vào đời sống. Gửi một niềm thiết tha vào trái tim người nghe, vực dậy một tình yêu đối với cuộc đời, ngay cả khi trái tim này "quá mệt".

Cuốn sách
Đỗ Bảo: Ca khúc giai đoạn 1997-2022.

Đỗ Bảo sinh năm 1978, là nhạc sĩ, nhà sản xuất âm nhạc và hiện đang công tác tại Trường đại học Văn hóa nghệ thuật Quân đội. Đỗ Bảo giành nhiều giải thưởng âm nhạc trong đó đáng kể nhất là Giải Cống hiến. Năm 1993 Đỗ Bảo bước chân vào âm nhạc, là thành viên sáng lập ban nhạc Sao Mai, tạo tiếng vang khi thực hiện hòa âm phối khí cho album *Nhật thực* của ca sĩ Trần Thu Hà. Đỗ Bảo cũng nổi tiếng ngay từ ca khúc đầu tiên *Bức thư tình đầu tiên* và hàng loạt ca khúc sau này như: *Bức thư tình thứ hai, Cầu vồng đêm mưa, Chuyện của mặt trời - Chuyện của chúng ta, Cánh buồm đỏ thắm, Để tình yêu hát, Thời gian để yêu, Mùa thu không trở lại, Chỉ có thể là tình yêu*... Các album tiêu biểu trong sự nghiệp của Đỗ Bảo: *Cánh cung, Thời gian để yêu, Chuyện của mặt trời - Chuyện của chúng ta*.

Xa mãi cao nguyên

Truyện ngắn của **TRẦN THỊ TÚ NGỌC**

NƠI Lam làm việc là một trung tâm cứu hộ động vật hoang dã nằm biệt lập trên cao nguyên, sóng điện thoại chập chờn còn đi đường bộ từ thị trấn vào phải mất cả ngày mới tới. Đêm hôm đó, cô nhận được cuộc gọi từ mẹ khi trời đã rất khuya.

- Con có một tin cần quan tâm và một tin đáng buồn, muốn nghe tin nào trước - Mẹ Lam bắt đầu câu chuyện với vẻ thản nhiên như thể họ vừa ăn tối với nhau xong, chứ không phải đã nửa năm trời không liên lạc.

- Tin cần quan tâm trước đi mẹ - Lam đáp rất nhanh. Cô học được điều này từ Phan. Anh bảo nếu lúc nào cảm thấy băn khoăn trước những sự lựa chọn thì hãy chọn ngay thứ đầu tiên.

- Tin cần quan tâm là Yên Vân nhờ con trông nom giúp căn nhà ở thị trấn Mưa cùng với tiệm trà thảo mộc.

Vậy là không cần nói tiếp tin đáng buồn nữa. Hẳn là Yên Vân lại lặng lẽ rời đi rồi.

Ký ức ngày thơ bé về người chị họ bỗng lướt qua đầu Lam như một cuốn phim quay chậm. Cô nhớ ngày bác cả đưa Yên Vân về giới thiệu với đại gia đình, khung cảnh bỗng trở nên lặng ngắt giống phần cuối của một vở bi kịch. Ông nội ngừng nhai trầu, bà nội mím môi chặt đến mức gương mặt trở nên tái nhợt, bố mẹ Lam quay mặt đi. Ngoài vườn, gió rít lên từng hồi đập vào ô cửa sổ quên đóng lại.

Yên Vân lúc ấy khoảng lên sáu tuổi. Trong bộ váy nhung sẫm màu và mái tóc tết lệch một bên, trông cô giống một nhân vật bước ra từ tranh sơn dầu cổ điển, đẹp, buồn, xa cách. Bác cả đặt tay lên vai Yên Vân, nói thật nhỏ nhưng rõ ràng:

- Đây là con gái tôi, xin hãy thương lấy nó.

Lúc đó căn bệnh của bác cả đã bước vào giai đoạn cuối. Bất chấp sự lạnh lẽo của gia đình, bác đưa Yên Vân về sống trong nhà để tìm cho cô bé một chốn nương tựa trước khi từ biệt cõi đời. Sau đám tang của bác, Yên Vân sống với ông bà nội, học cùng Lam cho tới năm mười tám tuổi.

Tốt nghiệp phổ thông, Lam chọn chuyên ngành liên quan đến bảo tồn động vật hoang dã còn Yên Vân theo đuổi con đường nghệ thuật. Mười năm tiếp theo, trong khi cô rong ruổi khắp các nẻo rừng với chiếc ba-lô bạc màu sương gió thì Yên Vân đã trở thành một nghệ sĩ tỏa sáng rực rỡ trên sân khấu. Đó cũng là một phần lý do khiến mẹ Lam càng ngày càng không hài lòng về con gái mình khi ngấm ngầm so sánh với thành công của Yên Vân. Mâu thuẫn dần tích tụ lại rồi bùng nổ thành một trận cãi vã lớn đến nỗi mẹ thẳng thừng nói từ nay Lam muốn đi đâu thì đi, không cần về nhà nữa.

***

- Cuộc họp sáng qua bên Ủy ban đã thông báo quyết định cuối cùng rồi. Chậm nhất là cuối tháng sau, trạm cứu hộ của chúng ta sẽ dừng hoạt động.

Phan nói với Lam bằng một giọng buồn thật buồn. Hai người họ đang ngồi cạnh nhau trên một thân cây đổ nằm ven con suối chảy qua trước cổng trạm. Hoàng hôn nhuốm đỏ trảng cỏ hồng phía chân đồi xa. Lam ném một hòn sỏi xuống làm mặt nước vỡ vụn:

- Suốt những năm tháng qua, em vẫn luôn sợ hãi rằng một ngày nào đó chuyện này nhất định sẽ xảy ra. Hẳn anh còn nhớ khi đến đây, chúng ta đã dành bao nhiêu thời gian ròng rã lần theo dấu bầy voi để thiết lập bản đồ phân bố với rất nhiều hy vọng. Thế mà sinh cảnh của chúng cứ thế thu hẹp dần, những chấm đỏ trên bản đồ ngày càng hao hụt. Cho đến hôm đó, vâng, cho đến tối hôm đó...

Suýt chút nữa thì Lam đã khóc nấc lên. Cô lấy bàn tay phải của mình nắm chặt lấy tay trái để ghìm cơn xúc động. Phan nhẹ nhàng ôm lấy vai cô, chầm chậm gỡ những ngón

Nhân Dân hằng tháng

Minh họa | BÙI TIẾN TUẤN

tay dài và mảnh đang vặn xoắn vào nhau đến nỗi làn da mềm mại tấy đỏ lên, khẽ nói: Thôi nào, thôi nào.

Mặc dù cố gắng bình tĩnh để an ủi Lam nhưng lòng anh ngập tràn chua xót. Cảnh tượng khủng khiếp của buổi tối đó sống dậy trong tâm trí anh như một cơn ác mộng. Tối mùa hè ấy, suốt ca trực, chuyên viên phụ trách kỹ thuật không giấu được nỗi bồn chồn khi tín hiệu GPS từ con voi xám cứ nhấp nháy sáng mãi trên màn hình máy tính tại một vị trí. Bên ngoài mưa gió dữ dội. Phan quyết định băng rừng tới kiểm tra. Lam đi cùng anh.

Giữa trảng cỏ, thứ còn lại là một xác voi lạnh ngắt.

Những ngày sau đó, trạm cứu hộ hẻo lánh bỗng ồn ào như lên cơn sốt. Các cuộc họp nối nhau diễn ra, điều tra, chất vấn, giải trình rồi lại điều tra. Quy kết trách nhiệm, tranh cãi, thảo luận rồi kết luận. Thế nhưng tất cả những điều đó cũng chẳng còn ý nghĩa gì nữa. Con voi cuối cùng đã chết. Mọi chuyện chấm hết.

- Khi trạm cứu hộ dừng hoạt động, em định sẽ đến thị trấn Mưa. Người chị họ của em nhờ trông nom giúp một tiệm trà thảo mộc.

Lam lên tiếng để xua tan bầu không khí nặng nề đang phủ xuống hai người. Hoàng hôn đã tắt từ lâu. Chân trời đằng xa mờ đi như ảo mộng.

Phan không giấu được vẻ băn khoăn. Anh đã từng nghe Lam kể đôi điều về vùng đất mỗi năm có hơn hai trăm ngày mưa, những ngày còn lại mặt trời cũng hiếm khi xuất hiện. Rời cao nguyên đầy nắng gió để về sống trong bầu không khí âm u như thế, liệu Lam có chịu nổi không.

***

Lam chuyển tới thị trấn vào mùa hè. Lúc đó chuyện về con voi cô độc ở bình nguyên phía tây đã khép lại, nhóm chuyên gia mà Lam cộng tác suốt cả thập kỷ tan rã, Phan mang theo

các mẫu vật trở về viện nghiên cứu, các nhân viên còn lại xuôi xuống mũi đất cực nam làm việc cho một vườn quốc gia khác.

Thị trấn Mưa rầu rĩ đổ mưa, Lam đã quen với việc hít thở thứ không khí chứa đầy hơi ẩm, nấu ăn bằng loại nước đẫm mùi rêu chảy ra từ vòi. Những đêm không ngủ được, cô ngồi uống trà một mình trên chiếc ghế xích-đu ngoài hiên, lặng ngắm bầu trời mịt mù tối đen, xa xôi và yên tĩnh. Căn hộ cô đang ở vẫn nguyên vẹn tất cả dấu vết của Yên Vân, bức tranh vẽ vịnh Palermo treo trên tường, cây đàn bên cửa sổ, đôi giày đỏ cạnh lối ra vào. Khó mà tin được là chủ nhân đã để lại mọi thứ phía sau một cách nhẹ nhàng như thế.

- Có chuyện gì đã xảy ra với Yên Vân vậy ạ?

Lam ngập ngừng rất lâu khi quyết định gọi điện cho mẹ. Mẹ Lam sống một mình ở quê, chăm sóc phần mộ của ông bà nội và bác cả. Bố Lam đi làm xa chẳng mấy khi về nhà.

- Con hỏi làm gì chuyện của người đã chọn rời đi chẳng một lời từ biệt?

- Chắc chị ấy có lý do của mình, biết đâu như thế sẽ tốt hơn.

- Không phải ai cũng may mắn tìm được bình yên trong cõi lòng mình - Giọng mẹ Lam chợt chùng xuống - Nhà ta từ bao đời nay hình như chưa ai biết sống yên. Bác cả con thì bỏ nhà đi theo một người phụ nữ không rõ gốc gác, rồi bệnh tật, mất sớm, để lại đứa con thơ dại cho ông bà nuôi đến cuối đời. Bố con thì quanh năm lênh đênh trên biển cả. Còn con, thân gái tuổi ngoài ba mươi, những bước chân phiêu bạt bao giờ mới có nơi chốn để dừng lại?

- Con xin lỗi nếu đã làm mẹ buồn - Lam nói nhỏ.

Đầu dây bên kia, mẹ Lam khẽ thở dài. Khoảng im lặng rất xa xôi ấy khiến cô lần đầu tiên bỗng nhận ra hẳn là mẹ đã rất cô đơn.

Rất nhiều lần, Yên Vân từng tâm sự với Lam rằng, chị cảm thấy cô đơn, dẫu luôn sống một cuộc đời sôi động với vô số đàn ông vây quanh ngưỡng mộ. Giờ phút đèn trên sân khấu tắt, tấm màn nhung dần khép lại, trong tiếng vỗ tay ào ạt người nghệ sĩ thấy mình trơ trọi một mình.

***

Có thể chết chỉ vì cô đơn không?

Câu hỏi đó một lần nữa quay trở lại trong suy nghĩ của Lam khi cô ngồi giữa tiệm trà vắng lặng. Bây giờ đã là mười hai giờ đêm. Bên ngoài mưa đổ xuống từng đợt nối tiếp nhau, cành xuyên mộc đẫm nước cọ vào mái hiên làm phát ra những âm thanh rền rĩ.

Nhân viên của quán kể rằng, những người khách băng qua cơn mưa để đến đây không phải để uống trà. Họ muốn nghe tiếng đàn của Yên Vân. Ngay cả khi cô không đàn, chỉ ngồi lặng im bên quầy thôi thì dáng vẻ mong manh và ánh nhìn rất đỗi xa xăm ấy cũng đủ để khiến lữ khách lạc lối trong nỗi trống trải của chính mình.

Yên Vân đã tỏa sáng rực rỡ ngay từ hồi học cấp ba với nét kiêu hãnh và thu hút lạ lùng khiến tất cả các bạn trai say đắm. Dành phần lớn thời gian để chạy theo những cuộc phiêu lưu tình ái, Yên Vân vẫn vượt qua các kỳ thi dễ dàng nhờ có Lam cặm cụi làm thay mọi việc ở trường và ở nhà. Thấy cô em họ quá đỗi thanh thuần, Yên Vân nói sau này, chỉ cần Lam thấy cảm mến một chàng trai nào đó, nhất định chị sẽ giúp cô giành lấy trái tim anh ta.

Năm sinh nhật hai mươi lăm tuổi, khi đang hạ trại ở rìa phía tây bắc cao nguyên để theo dấu bầy voi, Lam nhận được một món quà của người chị họ. Bưu phẩm được chuyển từ thị trấn đến trạm cứu hộ nằm sâu trong rừng bằng xe máy thồ hàng. Vừa lúc có một chuyên gia bảo tồn được cấp trên cử đến phối hợp thực hiện dự án cùng với các thiết bị kỹ thuật bổ sung, trạm trưởng đưa luôn gói bưu phẩm nhờ anh ta mang tới trại cho Lam.

Người đó chính là Phan.

Rất lâu về sau, Lam mới nhận ra rằng, hình như lần ấy món quà mà Yên Vân gửi cho cô trong dịp sinh nhật không chỉ là chiếc váy đẹp đẽ lạ lùng, mà đã chuyển tới cơ hội được gặp gỡ một người đàn ông sẽ khiến trái tim Lam rung động. Phan hai mươi chín tuổi, đã làm việc 5 năm trong các dự án bảo tồn động vật hoang dã ở châu Phi, cao lớn, lạnh lùng, điềm tĩnh. Có anh cùng cộng tác, quá trình triển khai công việc diễn ra hiệu quả hơn gấp bội. Và Lam, lần đầu tiên từ sâu thẳm trái tim khép kín, một giai điệu hoàn toàn mới đã ngân lên.

Họ đã trải qua những năm tháng tuổi trẻ đầy hy vọng trên cao nguyên, băng rừng, vượt suối, dựng lều, cố gắng bảo vệ bầy voi hoang dã khỏi hiểm họa từ con người. Thế nhưng trong cuộc đời, có những thứ luôn vượt khỏi tầm kiểm soát. Bất chấp nỗ lực không mệt mỏi của các nhân viên trạm cứu hộ, bầy voi cứ thế cùng quẫn, tuyệt vọng, chết dần chết mòn. Khi chỉ còn lại một con voi xám cuối cùng, Phan đề xuất ý tưởng mở hành lang di cư, ghép đàn để tăng cơ hội sinh sản. Điều đó chưa kịp thực hiện thì con voi đã chết.

***

Màn hình điện thoại của Lam nhấp nháy sáng. Đã rất lâu rồi Phan mới gọi điện cho cô, cách xa cả nghìn cây số nhưng giọng nói của anh vẫn ấm áp và dịu dàng như thế.

- Em đang làm gì đó?

- Sáng nay mưa, em đọc sách và bỗng nhiên nghĩ về chuyện cũ. Có điều này em cứ băn khoăn mãi mà không hiểu nổi. Suốt buổi chiều hôm đó con voi xám vẫn di chuyển qua bìa rừng như bình thường, cuộc kiểm tra gần nhất cũng không phát hiện ra dấu hiệu nào đáng lo ngại về sức khỏe. Cuối cùng vì lẽ gì mà nó lại đột ngột từ giã cõi đời như vậy.

Giọng Phan dường như có chút khác đi:

- Em có còn nhớ hồi chúng ta tham gia khóa đào tạo ngắn ngày ở Nam Phi không, lúc đó giảng viên có nói rằng, hầu hết động vật bậc cao đều có khả năng cảm xúc. Chúng có thể thấy hạnh phúc, vui mừng, buồn chán, cô đơn, thậm chí có thể khóc, giống như con người.

- Có lẽ nào con voi đã lựa chọn cái chết vì quá cô đơn?

- Anh cũng không biết nữa. Thỉnh thoảng anh vẫn mơ thấy những ngày tháng ấy, một khu rừng úa màu, con suối cạn khô, tiếng rống dài buồn bã. Con voi xám xuất hiện rồi chậm rãi bước vào sương mù. Anh muốn đi theo mà không đủ can đảm bởi nỗi lo sợ rằng, mình sẽ chẳng thể nào quay lại được nữa.

Sau một thoáng lặng yên, Phan khẽ hỏi:

- Còn em thì sao, cuộc sống của em ở thị trấn Mưa có ổn không?

Lam nhìn ra màn mưa mịt mù ngoài cửa sổ. Liệu có cần thiết không nếu như chia sẻ với Phan những giấc mơ ám ảnh cô suốt đêm dài ở xứ Mưa. Cô thấy Yên Vân rồi thấy con voi xám, cả hai cùng nhìn về thứ ánh sáng mờ nhạt phía chân trời. Khi choàng tỉnh dậy giữa bốn bức tường trắng xóa, cô nghe trái tim mình đập những nhịp hoang mang.

Con voi xám đã sống trong một thế giới ngày càng thu hẹp lại, âm thầm chờ đợi sự đồng cảm không bao giờ đến. Suốt bao năm tháng qua, Lam đã cố gắng làm mọi thứ để cứu loài voi nguy cơ khỏi tuyệt diệt, nhưng cuối cùng đành bất lực bởi làm sao có thể cứu được những kẻ lạc lối trong nỗi cô đơn.

- Em đang sống cùng những ký ức của chị Yên Vân - Lam nói tiếp, giọng chậm rãi - Nhưng hình như, cái chết của con voi, sự biến mất của chị ấy, sự tan rã của trung tâm cứu hộ trên cao nguyên, tất cả đều không thật sự kết thúc. Nó đang quay về. Trong em.

- Em có cần anh làm điều gì đó giúp em không?

Bên ngoài vẫn tiếp tục mưa. Lam nắm chặt bàn tay để tự ủ ấm tay mình, hy vọng một lúc nào đó trời sẽ tạnh.

***

Gần cuối mùa hè, vườn thú của thị trấn Mưa có một nhân viên xin nghỉ việc vì lý do cá nhân. Trong lúc chờ cấp trên bổ sung người mới, giám đốc biết Lam từng là chuyên gia bảo tồn nên nhờ cô giúp đỡ một thời gian. Đang là kỳ nghỉ nên các em nhỏ thường xuyên đến đây chơi, sẽ ra sao nếu bọn trẻ nhìn thấy những con vật bẩn thỉu và ủ rũ.

Lam suy nghĩ suốt cả ngày dài rồi mới quyết định nhận lời. Xuống cửa hàng để mua sắm một vài thứ cho công việc tạm thời, cô nhìn thấy một thỏi son khá ưng ý và mỉm cười khi gói lại gửi tặng mẹ. Có thể bố sắp về, biết đâu lúc đó mẹ muốn thử màu son mới.

Mấy hôm trước, cô tình cờ phát hiện trên gác xép một cuốn sách cũ đã sờn gáy. Giữa những trang giấy ngả màu thời gian là tấm ảnh chụp hai chị em hồi nhỏ và vài dòng Yên Vân viết phía sau:

"Em thân yêu,

Nếu một ngày em đến thị trấn Mưa và không còn thấy chị nữa, đừng buồn. Có người đánh dấu sự hiện diện bằng cách vắng mặt. Nếu em cảm nhận được điều đó thì hẳn là chúng ta chưa từng xa cách với nhau".

Lam nhẹ nhàng gấp tấm ảnh vào chỗ cũ. Đó là cuốn "Từ thăm thẳm lãng quên" của Patrick Modiano. Bằng một cách kỳ lạ nào đó, Yên Vân biết trước Lam sẽ tìm đến cuốn sách này, giữa muôn vàn trang sách phủ bụi, bởi ký ức cũng cần được dẫn dắt để gặp lại chính mình.

Yên Vân rời đi bởi sớm nhận ra rằng, cuối cùng rồi mọi thứ sẽ tắt lịm như ánh hoàng hôn sau rặng núi, chậm rãi, âm thầm, đến mức chẳng ai hay mình đã bước vào bóng tối từ khi nào. Cũng giống như trên cao nguyên xa thẳm ngoài kia, bầy voi không chết vì thiếu ăn, bị thương hay già cỗi. Chúng chết vì nỗi cô đơn và thất vọng khi những cánh rừng cứ thế mất đi.

Chỉ còn lại kẻ lữ hành tiếp tục bước trên con đường đã chọn.

Một buổi chiều tạnh ráo ở thị trấn Mưa, Lam đang lau lớp bụi phủ trên kệ sách thì nghe thấy tiếng chân ai đó băng qua vỉa hè rụng đầy lá xuyên mộc để bước vào tiệm trà. Cô không ngẩng đầu lên ngay. Mãi đến khi sắp xếp gọn gàng mọi thứ, cô mới quay lại, thấy Phan vừa đến.

Anh không nói gì, chỉ nhìn cô thật lâu như thể thời gian đang ngừng lại giữa hai người, như thể lần đầu tiên anh xuất hiện trong buổi chiều cao nguyên, khi cô vừa hạ trại để chờ bầy voi di cư trong mùa mới.

Dưới ánh chạng vạng cuối ngày, bầy voi bình thản đi qua.

LỜI BÌNH CỦA NHÀ VĂN NGUYỄN QUANG THIỀU

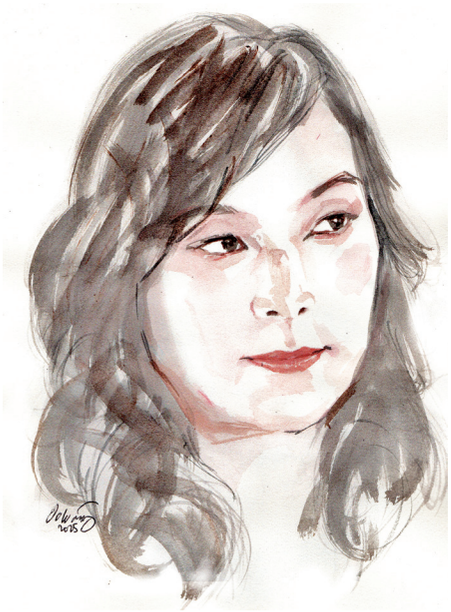
Một thế giới buồn bã và xa vắng dâng lên. Một nỗi cô đơn tràn ngập làm tôi kiệt sức. Sự cô đơn là nỗi sợ hãi lớn nhất của nhân loại. Cô đơn có thể giết chết con người. Nhưng cũng chỉ có con người mới đi qua được nỗi sợ hãi khủng khiếp ấy bằng niềm tin vào những điều tốt đẹp của cuộc sống và bằng tình yêu của mình.

Cái chết của con voi đẩy tôi vào nỗi cô đơn đầy hoang mang nhưng cũng dẫn tôi đi qua nỗi đe dọa ấy với sự xuất hiện của một con người trong một buổi chiều ở thị trấn miền núi xa xôi.

NHÀ THƠ & BÀI THƠ HAY

Gió vẫn cồn cào góc núi tìm nhau

VĂN GIÁ

Ký họa chân dung nhà thơ Đào Phong Lan của họa sĩ Đỗ Hoàng Tường.

Nữ thi sĩ Đào Phong Lan làm thơ và xuất hiện từ quãng những năm bản lề cuối thế kỷ 20 đầu 21 và đã sớm lưu dấu trong lòng bạn đọc.

Tuy nhiên, chị là người viết chậm, ít công bố, không chạy theo số lượng. Cho đến gần đây, bạn đọc cả nước mới thấy chị xuất hiện trở lại bằng tập thơ "Em không thể nói lời từ biệt" (Nxb Hội Nhà văn, 2023), hoặc thi thoảng đôi chùm trên báo nọ trang kia, có cả thơ viết cho thiếu nhi nữa.

Viết ít, xuất hiện ít, ấy thế mà vẫn để lại nhiều ấn tượng trong giới văn chương và bạn đọc.

Nếu theo dõi hành trình thơ của Đào Phong Lan, có thể hình dung thơ chị đi qua hai thời đoạn: Quãng của trái tim thiếu nữ khi xưa và quãng của trái tim đàn bà đang là.

Thơ của thời thiếu nữ hầu hết chỉ toàn thơ của tình yêu muôn ngàn cung bậc. Cũng tất yếu thôi. "Khi người ta trẻ" thì tình yêu trở thành tâm điểm của cuộc sống. Đi qua hàng loạt các bài thơ tình của Đào Phong Lan, rất thú vị, có ba hình ảnh trở đi trở lại với một tần số dày đặc: Chiếc lá, ngọn gió, cơn mưa; và ở giữa không gian ấy là một người thiếu nữ yêu si mê, phần nhiều đơn phương, chờ đợi, thất vọng, đổ vỡ... Không gian thiên nhiên hiện lên trong hai tư cách: vừa chứa chấp con người, vừa đồng nhất với con người.

Những chiếc lá trong các trạng thái khác nhau. Khi tình yêu đang nồng nàn hạnh phúc: *Thôi hãy yêu như cây lá trên đồng/ Vẫy vào ngày mùa thơm náo nức/Còn em/Xin được làm chiếc cúc/Nép khiêm nhường trên ngực áo anh* (Hoan ca). Lúc tình yêu trong đổ vỡ chia lìa: *Câu thơ rơi như lá vàng trên đất/Khẽ cuốn theo gót gió la đà* (Em không thể nói lời từ biệt).

Thường thì lá luôn được nhìn ngắm trong mối quan hệ với gió, một bản nguyên của tự nhiên. Nhưng gió có khi lại được quan sát trong tư thế độc lập, ngụ ý những trạng thái tâm hồn chủ thể. Đây là một tự thú của kẻ đang yêu và nhớ: *Hình như là gió xa lòng phố/Hình như là môi lại nhớ môi* (Hình như là...), một câu thơ thật trẻ trung, chứa đầy nhục cảm, đủ để gây nhớ. Còn đây là nỗi cô đơn của kẻ khát yêu và cô độc: *Ba chiều ngồi dõi trăng lên/Bốn bên thì cả bốn bên gió lùa* (Lỡ). Những câu thơ tình của Đào Phong Lan được cất lên từ khi tuổi đang còn rất trẻ, tươi non, mê đắm, dại khờ và có những lúc không kém phần táo bạo. Khi yêu người ta đâu biết cầm chừng. Vô số những câu thơ về gió về lá có cường độ nồng nàn như thế: *Hồn ta mềm như cỏ/Chưa gió về đã lay* (Ngỏ); *Em về đi mang theo chiếc lá vàng/ Mùa đông ném xuống mặt đường sẫm tối/Gió vẫn thổi/Qua vai anh/Rất vội...* (Từ biệt)...

Như trên kia đã nói, bộ ba hình ảnh chiếc lá, ngọn gió, cơn mưa cứ quyến luyến đi về quen thuộc trong thơ nữ thi sĩ họ Đào. Những hình ảnh ấy được mượn để ngụ ý về tình yêu trong nhiều cung bậc. Hình ảnh cơn mưa cũng xuất hiện trong một tư thế ẩn dụ như vậy: *Bỗng mây kéo về bất chợt/Vỡ mưa bong bóng đầy tay/Trên đất hoang tàn, mầm cỏ/Lên xanh hình những dấu giày* (Dấu cỏ). Trong bài thơ "Viết giữa cơn mưa", vẫn là nỗi yêu nỗi nhớ, nhưng cường độ được khuếch đại lên ngang tầm nước mắt của trời: *Cơn mưa mọc hoang trên đất/ Nảy lên bong bóng bảy màu/Những đám mây chân trời rơi nước mắt/ Anh ở đâu???.* Bài thơ kết bằng một câu thơ thật đẹp, mang hình hài của gió, gió sau mưa: *Gió vẫn cồn cào góc núi tìm nhau*. Phải chăng, đó là một ám ảnh không gian phố núi Pleiku trong tuổi ấu thơ của người thơ đã được triệu hồi...

Qua tuổi thiếu nữ, đúng hơn, qua tâm hồn thiếu nữ đắm say khờ khạo, người thơ bước sang tuổi đàn bà. Mọi thứ trở nên đằm thắm hơn, trầm tĩnh hơn. Như đất nâu. Như cây lớn. Giờ đây, thơ Đào Phong Lan bớt dần những ồn ã yêu đương, thay bằng nhiều khoảng lặng của nghĩ ngợi, suy tư về phận mình, về nhân thế... Trong bài thơ "Như tung đám lửa lên trời", phần trước của bài thơ như một chiêm nghiệm về những ngày tháng đã qua với bao dấn thân, liều lĩnh, hy vọng, được mất..., để phần cuối bật lên một nỗi nghiệm sinh sâu lắng: *Trút lòng một trận*

mưa sa/Tôi đi về giữa nghìn hoa mặt cười/Mai sau/Lá rụng xuống rồi/Nhường cho ngàn búp nụ chồi vươn lên. Có phải là một cách dọn lòng, nhủ lòng đó chăng?

Gần đây, nhà thơ Đào Phong Lan tham dự cuộc thi thơ "Nhân nghĩa đất phương Nam" do Hội văn nghệ Thành phố Hồ Chí Minh tổ chức và đã nhận được giải Nhì cho một chùm thơ, trong đó có bài "Di chúc một người phương Nam". Nội dung bài thơ chỉ là một thông điệp rất giản dị: Khi tôi chết đừng làm mộ chôn tôi, hãy hóa tôi thành tro bụi để nuôi cây lớn làm bóng mát che nắng che mưa cho người... Nhưng thông điệp ấy được nói bằng thơ, bằng một cái nhìn tự chủ, nhẹ nhõm, khiêm nhường: *Bạn bè tôi đi về trong trưa nắng/Có bóng râm choàng vai/Những người từng đưa tay cho tôi nắm/Có hoa nở thơm rực rỡ từng ngày/Những người lạ qua đường mỏi mệt/Ghé vào tránh giọt mưa bay/Con tôi đến ngồi nghỉ ngơi dưới tán lá/Yên bình/Ngủ một giấc say*. Yêu thương, một phẩm giá cao quý của tâm hồn muốn kéo dài ra mãi, miên viễn, vô hồi vô tận. Vâng, yêu thương chính là lý do để cho mỗi chúng ta sống trên mặt đất này...

Thơ Đào Phong Lan đang vào độ chín. Độ chín của lúa thơm. Bông lúa chín bao giờ cũng cúi mình. Do được đào tạo nghề viết văn bài bản, cộng với thiên khiếu và kỷ luật, thơ chị không có những "bông lép" - thứ mà không ít người coi thường kỹ thuật làm thơ mắc phải.

Một người viết những câu thơ như thế này: *Thôi hãy yêu như cây lá trên đồng/Vẫy vào ngày mùa thơm náo nức* thì người đọc được quyền chờ đợi vào những mùa thơ, những "mùa thơm" từ thi sĩ...

***Nhân Dân hằng tháng* trân trọng giới thiệu 2 bài thơ tiêu biểu của nhà thơ Đào Phong Lan**

VIẾT GIỮA CƠN MƯA

Anh thân yêu!
Lá vẫn nằm bình yên trên đất
Cây vẫn xôn xao
Gió vẫn qua đồi
Em vẫn ngang qua con đường tắt
Mùa đông không nói một lời.

Em phân vân giữa những gì được, mất
Chẳng hay hạnh phúc có còn
Sợ anh đứng trên triền non cao ngất
Vẫn mơ về một bóng thùy dương.

Anh thân yêu!
Cơn mưa mọc hoang trên đất
Nảy lên bong bóng bảy màu
Những đám mây chân trời rơi nước mắt
Anh ở đâu???

Gió vẫn cồn cào góc núi tìm nhau.

DI CHÚC MỘT NGƯỜI PHƯƠNG NAM

Một mai này tôi chết
Đừng đưa tôi ra đồng
Mộ tôi sẽ chiếm đất
Nghênh ngang không cho vun trồng
Bao người bước qua dẫm lại
Vô tình như ngọn gió đông.

Đừng đưa tôi ra nghĩa trang
Xây lên ngôi nhà to đẹp
Mộ bằng hoa cương, bia bằng cẩm thạch
Để tôi nằm vô nghĩa giữa ngàn người
Lại phải giữ khuôn mặt tươi cười
Cứng đơ hàng trăm năm trên ảnh khắc
Không được buồn, không được khóc
Cứ phải cười trên ảnh làm vui.

Hãy thiêu tôi thành tro bụi
Bón tôi dưới một gốc cây
Để chân tôi nuôi đám rễ
Ngày ngày được ngủ giấc say
Để tay tôi hòa cùng lá
Vẫy lên ngàn trời mây
Để tim tôi lên chồi xanh mướt
Một ngày mai...

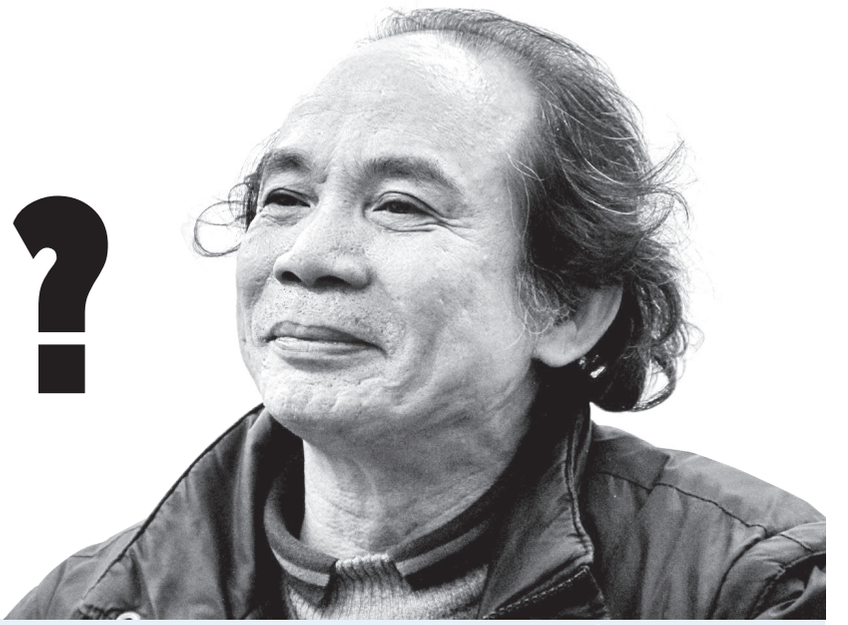
Bạn bè tôi đi về trong trưa nắng
Có bóng râm choàng vai
Những người từng đưa tay cho tôi nắm
Có hoa nở thơm rực rỡ từng ngày
Những người lạ qua đường mỏi mệt
Ghé vào tránh giọt mưa bay
Con tôi đến ngồi nghỉ ngơi dưới tán lá
Yên bình
ngủ một giấc say.

Minh họa | NGUYỄN MINH

CHUYỆN ĐỜI CHUYỆN NGHỀ

NGUYỄN TRỌNG TẠO - Anh là ai?

BÙI HOÀNG TÁM

Chân dung nhà thơ, nhạc sĩ Nguyễn Trọng Tạo. Ảnh trong bài | NGUYỄN ĐÌNH TOÁN

TÔI thật sự không biết gọi Nguyễn Trọng Tạo thế nào cho chính xác bởi anh như một "liên hiệp văn học nghệ thuật" với rất nhiều "nhà". Nhà thơ, nhà văn, nhà lý luận hay họa sĩ, nhạc sĩ, nhà báo?

Thật ra, ở ta cũng không hiếm những người "một mình bác đóng cả dăm vai chèo", do nhiều "nhà" quá nên anh em hay trêu đùa là... phố. Lĩnh vực nào bác cũng tham gia nhưng hỏi về gia tài, tức là tác phẩm thì thường hoặc chả có gì, hoặc lơ mơ, mờ nhạt.

Nguyễn Trọng Tạo thì không vậy. Lĩnh vực nào tham gia, anh cũng để lại dấu ấn. Với thơ, anh có "Đồng dao cho người lớn" (Giải thưởng Nhà nước). Với văn, anh có truyện vừa "Miếu hoang" gây chú ý. Lý luận phê bình, anh có "Văn chương cảm và luận". Với âm nhạc, anh có "Làng Quan họ quê tôi", "Khúc hát sông quê", "Đôi mắt đò ngang"... Là nhà báo, anh là linh hồn của hai Tạp chí Sông Hương, Cửa Việt, là Thư ký tòa soạn Tạp chí Âm nhạc và đặc biệt, anh là "tổng đạo diễn" Báo Thơ của Hội Nhà văn Việt Nam vang bóng một thời. Đó là chưa kể tạp chí Sao Việt ra đời vẻn vẹn được 4 số. Với hội họa, anh là tác giả nhiều bìa sách, từng được trao giải bìa sách đẹp trong năm và có lẽ ít người biết rằng tác phẩm "Cờ Thơ" thường treo trong Ngày thơ Việt Nam cũng là của anh...

Tôi gặp Nguyễn Trọng Tạo lần đầu khoảng năm 1990. Ngày đó, sau khi được bầu làm Chủ tịch Hội Liên hiệp Văn học Nghệ thuật tỉnh Thái Bình, Nhà văn Đức Hậu mời lãnh đạo Hội Liên hiệp Văn học Nghệ thuật Thừa Thiên Huế ra chơi. Nghe tin trong đoàn có nhà thơ Nguyễn Trọng Tạo, anh em chúng tôi rất háo hức. Song, không biết vì lý do gì, Nguyễn Trọng Tạo lại ra sau 2 ngày và vì thế, buổi đón đoàn cũng phải lùi lại chờ anh Tạo.

Thời ấy nghèo khổ, việc mua hoa tặng nhau nhiều khi bị coi như là phù phiếm, lãng phí. Thế nhưng hôm đó, rất nhiều bó hoa được tặng Nguyễn Trọng Tạo. Sau buổi tiếp đón anh ở Hội Văn nghệ, tôi mời anh ghé nhà chơi. Trước khi đi, anh chọn một bó hoa đẹp nhất trong đống hoa chất trên bàn. Khi đi đến gần cửa nhà, anh hỏi tên bà xã tôi và khi tôi định gọi cửa, anh gạt đi nói: Để anh. Rồi bước tới vừa đập cửa vừa gọi: Hoa ơi, anh Nguyễn Trọng Tạo đến thăm em này!

Bà xã tôi, người cả đời chả được ai tặng hoa bao giờ nay thấy ông nhà văn, nhà thơ gì đó được đám văn nghệ sĩ bàn tán xôn xao suốt mấy hôm nay mang hoa đến tặng thì không khỏi sững sờ, cảm động đến mức "tim đập, chân run". Sau này, sống gần anh nhiều năm, không ít lần chứng kiến những việc làm tương tự và tôi hiểu, ngoài sự lịch lãm, ga lăng còn là sự thấu hiểu, sẻ chia với phụ nữ.

NHƯ một cơ duyên, cuối năm 1997, tôi từ Thái Bình ra Hà Nội với giấc mộng "đổi đời" cũng là lúc Nguyễn Trọng Tạo từ Huế ra làm thư ký tòa soạn Tạp chí Âm nhạc, thay cho người bạn chí cốt của anh là nhà thơ, nhạc sĩ Nguyễn Thụy Kha. Hôm đó, anh rủ tôi ra ga Hà Nội nhận gần đầy một xe tải nhỏ toàn sách vở từ Huế chuyển ra. Tôi hỏi: Anh đọc hết số sách này chưa? Gần hết. Anh trả lời. Hôm liên hoan ra nhà mới, anh mời nhà thơ Trần Ninh Hồ và gọi tôi đến nhậu. Anh mời ăn bữa trưa, bữa tối và rồi đến tận bữa sáng hôm sau. Lúc ăn sáng, Trần Ninh Hồ bảo: Bữa đầu là ăn mời, bữa sau là ăn đãi và bữa này là... ăn vạ. Sau này gần anh, tôi mới biết rằng chuyện ngồi nhậu 20-24 giờ không phải là chuyện hiếm. Nhiều hôm, tôi phải từ chối bởi mỗi lần như thế, tôi phải mất 2-3 ngày sau mới hồi phục.

Được cái, nhậu với Nguyễn Trọng Tạo rất vui. Anh kể chuyện trên trời, dưới bể và chuyện nào cũng mới mẻ, hấp dẫn. Đặc biệt khi nào say, Nguyễn Trọng Tạo mới hát những bài hát của mình và anh hát đầy mê đắm, đặc biệt là hai bài "Đôi mắt đò ngang" và "Lên Cao Bằng" mà cho đến bây giờ, tôi không thấy ca sĩ nào hát.

Dạo ấy cứ mỗi buổi chiều, thường là mấy anh em Nguyễn

Thụy Kha, Nguyễn Trọng Tạo, Hoàng Trần Cương, Trần Quang Quý và thằng em út là tôi lại tụ tập ở Quán Xanh uống bia hơi Hà Nội. Họa hoằn có thêm nhà thơ Tuyết Nga và doanh nhân Phạm Ngọc Ngoạn tham gia đội hình. Nhậu say, anh Kha chơi đàn, anh Cương đọc thơ còn anh Tạo thì hát. Giờ thì 4 ông anh mất rồi, chỉ còn mỗi mình tôi. Mỗi lần đi qua Quán Xanh, lòng không khỏi bùi ngùi.

Năm nay đã gần tuổi thất thập, nhớ lại ngày ấy được gần các anh, tôi thấy mình thật may mắn bởi các họ đều là những cá nhân xuất sắc, có không ít những thành tựu đóng góp cho nền văn học nghệ thuật nước nhà. Mọi người rất yêu quý nhau dù mỗi người một tính cách. Nguyễn Thụy Kha thì ngang tàng của người đất Cảng quê anh. Trần Quang Quý thì thâm trầm như dòng sông Thao trước cửa nhà anh. Hoàng Trần Cương thì ồn ào, dữ dội của Đò Lường, Sông Lam… Riêng Nguyễn Trọng Tạo thì hơi đa dạng. Anh có cái lãng mạn của xứ Huế, lịch lãm của đất Thăng Long và cực đoan của xứ Nghệ. Có lần tranh luận với nhau, mấy anh em chúng tôi đều nói ở đâu chẳng có người nọ, người kia, anh phán một câu xanh rờn: Dân Nghệ chúng tao chỉ có người tốt. Mấy anh em dẫn chứng người nọ, người kia, anh buông một câu rất… Nghệ: Nó quê chúng mày chứ không phải quê tao. Lại có lần anh bảo: Bạn tao là tao bênh mà lý do theo anh thì toàn người tốt: Những người không tốt là… bạn chúng mày.

Nguyễn Trọng Tạo rất tự hào về xứ Nghệ quê anh và người Nghệ nhìn chung rất yêu mến và quý trọng anh. Sự có mặt của anh trong những buổi tiệc tùng là niềm vui và tự hào của không ít người Nghệ và trong rất nhiều lần đó, anh thường đem theo "hàng xách tay" là tôi. Cũng nhờ thế, tôi được tiếp xúc và quen biết khá nhiều người Nghệ. Cách đây một năm, khi cháu Nguyễn Thu Hương và gia đình tổ chức khánh thành Khu tưởng niệm anh, bạn bè, quan khách và bà con họ mạc cùng người dân quê anh đến rất đông.

Nhậu với Nguyễn Trọng Tạo đã là một "cực hình" thì ngồi nhậu với người Nghệ bạn anh còn khủng khiếp hơn. Ban đầu chỉ 4-5 người, nhậu một lát, một ông nhấc máy: Alo. Mi đang mô? Tau ngồi với Nguyễn Trọng Tạo, đến nhé. Thế là dù đang ăn cơm với vợ ở nhà hay đang li bì đâu đó cũng chạy đến, đơn giản chỉ để được ngồi với anh, nghe anh nói chuyện. Và vì thế, sau mỗi lần gọi điện là số người lại tăng lên, còn bữa nhậu thì kéo dài liên miên không biết đến bao giờ mới dứt.

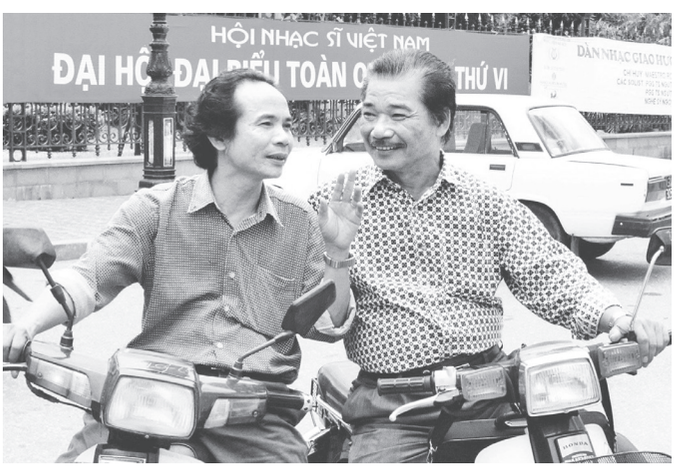
Nhậu ở quán còn đỡ, nhậu ở nhà rất cực cho cháu Hương, vừa đi học, vừa phải lo đống bát đĩa ngổn ngang và thường nhầy nhụa mỡ. Cháu rất ngoan, dù phải chăm lo cho bố, cho bạn bố, cháu luôn vui vẻ, lễ độ. Nhắc chuyện này, tôi không thể quên được ngày bà cụ thân sinh anh Tạo ra Hà Nội. Hình ảnh anh Tạo khi đó chắc gần 60 tuổi, mồ hôi nhễ nhại cõng mẹ già từ tầng 1 lên tầng 6 làm tôi xúc động. Có lần nhắc lại chuyện này, anh bảo: Đó là việc nên làm nhất ở đời này em ạ.

Tuy tràn từ cuộc vui này sang cuộc vui khác "Vẽ tôi mực rượu, giấy trời - Chân dung tự họa", nhưng không hiểu vì sao ngoài việc hoàn thành công việc của mình, thỉnh thoảng anh lại cho ra đời một tác phẩm. Cho đến giờ, khó có thể thống kê anh có bao nhiêu trang viết, bìa sách, bao nhiêu ca khúc, bài phê bình tiểu luận… Anh có một năng lực chơi phi thường và cũng có một sức lao động phi thường.

Một điều không thể không nhắc tới, đó là anh rất trân trọng cái mới và yêu quý các tác giả trẻ khiến một số người bảo anh là "mị trẻ". Với anh, văn chương phải trẻ trung và mới mẻ. Nhớ có lần một tác giả trẻ được anh giới thiệu một chùm trên báo Thơ trân trọng mời anh đi nhậu. Tan cuộc, anh kiên quyết không để bạn đó trả tiền bởi anh rất ghét ban ơn kiểu "tao in cho chú bài thơ" rồi rủ ra quán nhậu. Khi về, anh nói với tôi: Làm báo, được người ta gửi bài hay cho mình thì nên biết ơn họ và lời nói của anh theo tôi mấy chục năm sau này khi tôi làm thư ký tòa soạn cho tờ Gia đình & Xã hội và Khuyến học & Dân trí.

NHIỀU khi tôi tự hỏi: Nguyễn Trọng Tạo - Anh là ai? Không giàu có, chẳng quyền cao, chức trọng, người yêu rất nhiều nhưng người không thích cũng không ít bởi cái *tôi* ngang tàng xứ Nghệ. Anh đến với cuộc đời này như một cuộc ngao du. Thế nhưng tôi tin rằng 50 thậm chí 70 năm hoặc hơn nữa, anh vẫn hiện diện trên cõi đời này qua những câu thơ, ca khúc. Và đó chính là niềm vinh quang của những nghệ sĩ đích thực, không vàng bạc nào mua nổi.

Tôi mơ hồ nghe văng vẳng giai điệu ngọt ngào của Khúc hát sông quê "Quá nửa đời phiêu dạt…" và giọng anh trầm, ấm: Em có ở Hà Nội không, sang anh!

Nhà thơ, nhạc sĩ Nguyễn Trọng Tạo và ca sĩ Trần Hiếu.

Khánh thành Khu lưu niệm nhà thơ, nhạc sĩ Nguyễn Trọng Tạo, ngày 12/6/2024.

Lực lượng cứu hộ tại một khu dân cư ở Ramat Gan (Israel), sau cuộc tấn công bằng tên lửa từ Iran vào Israel, ngày 14/6. Ảnh | REUTERS

BÌNH LUẬN

Thời khắc khó đoán định

YÊN BA

SƯ TỬ TRỖI DẬY

Cuộc chiến tranh 12 ngày giữa Israel và Iran - đúng vậy, phải gọi đúng tên nó là một cuộc chiến tranh - đã hé lộ những điều mà trước đây thế giới chưa từng biết, cũng như những hệ lụy chưa từng có.

Rạng sáng ngày 13/6/2025, Israel bất thần mở chiến dịch *Sư tử trỗi dậy*, huy động hơn 200 chiến đấu cơ đồng loạt tập kích vào các mục tiêu nằm ở nhiều khu vực rộng lớn tập trung ở miền bắc Iran. Bằng việc sử dụng tiêm kích tàng hình thế hệ 5 F-35 cùng các loại máy bay F-15, F-16 kết hợp với việc bí mật đưa các đơn vị luồn sâu vào trong lãnh thổ Iran, áp sát tấn công trực tiếp các hệ thống tên lửa phòng không, phía Israel đã hầu như làm chủ hoàn toàn không phận, phá hủy, gây thiệt hại nặng nhiều cơ sở hạt nhân, nhà máy sản xuất tên lửa đạn đạo của Tehran.

Một mục tiêu quan trọng khác chính là các chỉ huy quân sự, các nhà khoa học hàng đầu của Iran, những người mà Tel Aviv cho rằng đóng vai trò thiết yếu trong việc thực hiện chương trình hạt nhân có thể đe dọa đến sự sống còn của Israel. Hàng loạt tướng lĩnh cấp cao đã bị thiệt mạng, trong đó có Tư lệnh Lực lượng vệ binh cách mạng Hồi giáo Iran (IRGC), tướng Hosein Salami; Tổng tham mưu trưởng các lực lượng vũ trang Iran, tướng Mohammed Bagheri... Israel còn nhắm mục tiêu vào các nhà khoa học hạt nhân hàng đầu của Iran, hạ sát cựu giám đốc chương trình hạt nhân của Iran, nhà khoa học Fereidoun Abbasi và nhiều chuyên gia vật lý, hóa học, vật lý hạt nhân...

Lãnh tụ tối cao Ali Khamenei cũng là một trong những mục tiêu bị nhắm đến. Ngay lập tức, Lãnh tụ tối cao Ali Khamenei được đưa đến một nơi trú ẩn bí mật nằm sâu dưới lòng đất, hạn chế mọi liên lạc với ngay cả những phụ tá thân cận nhất và tuyệt đối tránh sử dụng các hình thức liên lạc bằng thiết bị điện tử.

Có thể nói là với sự giúp đỡ của các cơ quan tình báo, Israel đã thành công trong việc tiêu diệt các chỉ huy quân sự, quan chức tình báo cấp cao cũng như các nhà khoa học hàng đầu Iran, những người đóng vai trò hàng đầu trong chương trình hạt nhân của Tehran. Đây là kiểu tấn công mà Israel đã tiến hành rất thành công trong thời gian gần đây, đặc biệt là nhắm vào Hamas ở Dải Gaza và Hezbollah ở Lebanon, tiêu diệt nhiều chỉ huy cấp cao của hai lực lượng này.

Nhân Dân hằng tháng

NHÁT BÚA LÚC NỬA ĐÊM

Kể từ khi Israel tấn công phủ đầu Iran ngày 13/6 rồi sau đó Tehran trả đũa bằng chiến dịch *Lời hứa đích thực 3*, bắn hàng trăm tên lửa vào nhiều vùng ở Israel, đã xuất hiện những lời đồn đoán rằng Washington sẽ can thiệp quân sự nhằm hỗ trợ đồng minh Tel Aviv trong xung đột Israel - Iran. Đến ngày 19/6, ngay trước ngày các bộ trưởng ngoại giao châu Âu và đồng nhiệm Iran họp tại Thụy Sĩ tìm giải pháp ngoại giao, Tổng thống Mỹ Donald Trump đưa ra một tuyên bố, theo đó, ông sẽ đưa ra quyết định hành động (quân sự) hay không "trong vòng hai tuần tới", căn cứ vào "các tiến triển trong đàm phán có thể (giữa Mỹ) với Iran trong tương lai gần".

Trong khi các nhà ngoại giao châu Âu và rất có thể cả Tehran, đều cho rằng có ít nhất hai tuần lễ nữa để Mỹ có một quyết định thì ngay đêm 20/6, không quân chiến lược Mỹ đã giáng *Nhát búa lúc nửa đêm* vào các cơ sở hạt nhân chủ chốt của Iran.

Bảy chiếc máy bay ném bom tàng hình chiến lược B-2 Spirit đã ném 14 quả bom xuống hai cơ sở hạt nhân của Iran là Fordow và Natanz, trong khi căn cứ thứ ba, Isfahan, bị tàu ngầm Mỹ phóng 20 tên lửa Tomahawk tấn công. Trong số ba cơ sở này, Fordow là mục tiêu mà Israel đã xác định không thể phá hủy do lẽ nó nằm rất sâu trong lòng một ngọn núi đá.

Có thể thấy là sau khi Israel tấn công phủ đầu và phần nào thành công trong việc xuyên thủng hệ thống phòng không, tiêu diệt phần lớn những chỉ huy cũng các khoa học gia hàng đầu Iran, phía Mỹ nhận thấy đây là thời cơ không thể tốt hơn để ra đòn đánh bồi quyết định nhằm làm tổn hại tối đa chương trình hạt nhân của Tehran. Đó là lý do chính dẫn tới quyết định mở chiến dịch *Nhát búa lúc nửa đêm* của Washington mà Tổng thống Donald Trump tuyên bố rằng đã "phá hủy hoàn toàn" các cơ sở hạt nhân của Iran. Có thể đoán chắc chắn một điều là chương trình hạt nhân của Iran đã bị ảnh hưởng cực kỳ nghiêm trọng và Tehran sẽ phải cần một thời gian rất dài nếu có ý định phục hồi lại chương trình hạt nhân gây tranh cãi của mình.

Bằng việc trực tiếp tấn công vào các cơ sở hạt nhân của Iran, Tổng thống Donald Trump đã phá vỡ điều cấm kị mà lâu nay ông vẫn né tránh: trực tiếp can dự vào một cuộc chiến ở bên ngoài nước Mỹ. Đây là một canh bạc chính trị đầy rủi ro, khi mà nước Mỹ có thể bị cuốn vào một cuộc chiến tranh không hồi kết mà không ai biết được sẽ dẫn tới những hậu quả gì.

NGUY CƠ "TRƯỢT" KHỎI CÁC MỤC TIÊU BAN ĐẦU

Cuộc tấn công bất ngờ của Israel nhằm vào Iran, tiếp đó là đòn đánh bồi bằng lực lượng không quân chiến lược của nước Mỹ cho thấy một đặc điểm nổi bật của nền chính trị quốc tế ở thời điểm hiện nay: người ta có thể diễn giải những mối đe dọa theo ý mình và dựa trên lý do về "nguy cơ đối với an ninh quốc gia", có thể tiến hành tấn công phủ đầu để nhằm mục đích loại trừ những nguy cơ đó.

Iran luôn tuyên bố rằng chương trình hạt nhân của họ nhằm mục đích hòa bình và không đe dọa gì đến an ninh của các nước khác. Nhưng cũng không ít lần, Tehran đe dọa sẽ "hất Israel xuống Địa Trung Hải", xóa bỏ Nhà nước Do Thái khỏi mặt địa cầu. Những tuyên bố như vậy có thể khiến Tel Aviv có lý do để tiến hành các hoạt động nhằm vào chương trình hạt nhân và tên lửa đạn đạo của Iran. Thủ tướng Benjamin Netanyahu cùng nhiều quan chức hàng đầu Israel đã không chỉ một lần tuyên bố không bao giờ chấp nhận cho Tehran sở hữu vũ khí hạt nhân.

Cả Mỹ cũng vậy. Với việc sử dụng các máy bay chiến lược tàng hình B-2 Spirit trực tiếp oanh kích vào các cơ sở hạt nhân của Iran, Washington muốn "nhất tiễn hạ song điêu": vừa phá hủy chương trình hạt nhân của nước này, loại bỏ mối nguy cơ an ninh treo lơ lửng trên đầu đồng minh Israel, vừa ép Tehran quay trở lại bàn đàm phán.

Câu hỏi đặt ra ở đây là liệu các đợt oanh kích của Israel và Mỹ, vừa phá hủy các cơ sở vật chất như máy ly tâm, lò phản ứng, vừa sát hại các tướng lĩnh và nhà khoa học hạt nhân hàng đầu của Iran, liệu đã đủ khả năng phá hủy hoàn toàn chương trình hạt nhân của Tehran hay chưa?

Không một ai trong thời điểm hiện tại có câu trả lời chắc chắn cho câu hỏi này.

Tổng thống Donald Trump, Bộ trưởng Quốc phòng Pete Hegseth tuyên bố rằng những cuộc tấn công của Mỹ nhằm vào các cơ sở hạt nhân của Iran không nhằm mục tiêu làm "thay đổi chế độ" ở Tehran. Nhưng lịch sử các cuộc can thiệp quân sự từng nhiều lần cho thấy một khi tiếng nói của bom đạn thay thế cho đối thoại thì không loại trừ khả năng từ những mục tiêu hẹp ban đầu đã trượt sang các mục tiêu rộng lớn hơn, lâu dài, phức tạp và khó giải quyết hơn. Các cuộc can thiệp của Mỹ ở Afghanistan và Iraq đã cho thấy điều đó.

Từ "sư tử trỗi dậy" đến "nhát búa" rồi "lời hứa đích thực" đều sử dụng thứ ngôn ngữ chung là tên lửa, UAV hoặc bom GBU-57, Trung Đông đang ở trong thời khắc nguy hiểm và khó đoán định nhất trong suốt lịch sử nhiều thập niên xung đột ở vùng đất này.

Một tòa nhà ở Tehran bị hư hại nặng sau đợt tấn công của Israel ngày 13/6.
Ảnh | AP

XU HƯỚNG

ẤN ĐỘ: Nông dân lao đao vì "bẫy nợ"

THANH LAN

Thẻ tín dụng cho nông dân.

Một chính sách tín dụng dành cho nông dân Ấn Độ đang bị lạm dụng để phục vụ cho các mục đích phi nông nghiệp, dẫn đến vòng xoáy nợ nần chồng chất.

VÒNG LUẨN QUẨN

Tại quận Meerut, miền bắc Ấn Độ, cách New Delhi khoảng 100 km, năm 2023, anh Mohsin đã vay khoảng 1.440 USD thông qua chương trình Thẻ tín dụng nông dân (Kisan Credit Card-KCC) do chính phủ triển khai. KCC vận hành như một thẻ tín dụng thông thường, cho phép rút tiền mặt. Tuy nhiên, thay vì dùng số tiền này để trồng mía hay mua phân bón, Mohsin lại dùng để lo hồi môn cho chị gái theo yêu cầu của gia đình nhà trai, hãng thông tấn *Al Jazeera* đưa tin.

Đám cưới dự kiến diễn ra vào năm 2025, nhưng cuối cùng bị hủy do những đòi hỏi về hồi môn ngày càng tăng mà gia đình Mohsin không thể đáp ứng. Khi đó, anh đã lún sâu vào nợ nần, không còn khả năng trả góp, cũng như không có vốn để đầu tư gieo trồng hay mua sắm thiết bị nông nghiệp. Theo quy định, nếu khoản vay không được thanh toán đúng chu kỳ mùa vụ, lãi suất sẽ tăng từ 4% lên 7%. Và anh càng trì hoãn trả nợ, thì nguy cơ khoản vay có thể bị phân loại là tài sản không sinh lời (NPA) càng cao, làm tổn hại đến xếp hạng tín dụng và khả năng vay trong tương lai của anh.

Ra mắt vào năm 1998, sáng kiến KCC nhằm mục đích hiện đại hóa tín dụng nông thôn bằng cách cung cấp khoản vay ngắn hạn, lãi suất thấp cho nông dân để chi trả chi phí sản xuất, thay thế tín dụng phi chính thức và các tổ chức cho vay nặng lãi. Dựa trên quyền sở hữu đất đai, KCC vận hành như một hạn mức tín dụng luân chuyển, cho phép nông dân vay vào đầu vụ mùa và thanh toán sau khi thu hoạch. Với lãi suất thấp chỉ 4%/năm, đây công cụ tài chính ưu đãi, dễ tiếp cận đối với hàng triệu nông dân.

Tuy nhiên, trong thực tế nhiều năm qua, chương trình đã dần bị sử dụng sai mục đích. Ở nhiều vùng nông thôn, đặc biệt là phía bắc Ấn Độ, nơi thu nhập từ nông nghiệp không đủ nuôi sống gia đình, nông dân bắt đầu dùng khoản vay KCC chi trả cho đời sống, tiêu dùng - một lựa chọn tiện lợi nhưng đầy rủi ro.

Sau khi gia đình Mohsin chọn được chú rể khác và yêu cầu hồi môn mới được thương lượng, khả năng lớn là Mohsin sẽ lại cần thêm tiền mặt. Tuy nhiên, anh không thể được cấp khoản vay KCC mới cho đến khi thanh toán khoản vay trước đó. Cách duy nhất để giải quyết vấn đề này là nhờ các trung gian địa phương giúp trả lãi cho khoản vay hiện tại và gia hạn khoản gốc dưới dạng khoản vay mới. Đổi lại, những trung gian này tính lãi "cắt cổ" từ 2% đến 5 % mỗi ngày, khiến nợ nần ngày càng chất chồng.

Không có gì ngạc nhiên khi theo Ngân hàng Dự trữ Ấn Độ, nợ xấu ở Thẻ tín dụng cho nông dân đã tăng tới 42% trong vòng bốn năm qua.

"BẪY NỢ" CHỰC CHỜ

Theo ước tính của Ngân hàng Thế giới, năm 2020 khoảng 20% nông dân Ấn Độ vẫn được xếp ở "dưới mức nghèo khổ". Ngược lại, "nông dân giàu có" - có thể kiếm được hơn 2,5 triệu Rupee hằng năm (tương đương khoảng 760 triệu đồng) - chỉ chiếm 8% dân số làm nông nghiệp, theo khảo sát trên tờ *Kinh tế tiêu dùng Ấn Độ* năm 2024.

Một nghiên cứu của Ngân hàng Quốc gia Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn (NABARD) cho thấy trung bình một gia đình nông dân chỉ kiếm được 4.500 Rupee (khoảng 1,3 triệu đồng) một tháng từ nghề nông, cộng với thu nhập từ các công việc phi nông nghiệp khác, một hộ gia đình nông dân chỉ kiếm được 13.600 Rupee (hơn 4 triệu đồng) một tháng, tức là chỉ 445 Rupee (khoảng 135.000 đồng) một ngày. Mức này thấp hơn nhiều so với mức lương tối thiểu do chính phủ quy định đối với lao động không có tay nghề ở Ấn Độ, là 783 Rupee (gần 240.000 đồng) một ngày.

Mặt khác, nông dân nhận được sự hỗ trợ hạn chế của nhà nước cho các chi phí cá nhân đột xuất như viện phí, học phí, nghĩa vụ xã hội. Chi tiêu công cho y tế của Ấn Độ thuộc

hàng thấp nhất thế giới, luôn dưới 2,5 % tổng sản phẩm quốc nội (GDP). Nguồn lực hạn chế gây áp lực đáng kể cho các hộ nghèo trong trường hợp cấp cứu y tế. Ông Mohammad Mehraj, nguyên trưởng làng Kaili Kapsadh, nơi có đa số dân theo đạo Hồi, cho biết: "Làm nông hầu như không đủ sống. Nếu phải đi cấp cứu hoặc cưới xin, gánh nặng là quá lớn".

Trong hoàn cảnh đó, họ buộc phải dựa vào tín dụng phi chính thức hoặc các khoản vay nông nghiệp để giải quyết những trường hợp khẩn cấp trong cuộc sống. Khi nông dân buộc phải vay tiền để đáp ứng các nhu cầu cơ bản thay vì đầu tư cho phát triển sẽ dẫn đến vòng xoáy nợ nần. Một nghiên cứu năm 2024 được công bố trên tạp chí *Pharma Innovation*, chỉ ra rằng chỉ một phần nhỏ các khoản vay KCC được sử dụng đúng mục đích. Khoảng 28% người dân dùng Thẻ tín dụng nông dân trả lời trong nghiên cứu thừa nhận họ đã dùng tiền cho chi tiêu gia đình, trong đó 22% chi phí y tế, 14% cho giáo dục con cái và gần 10% cho các chi phí liên quan đến cưới hỏi.

Trong một cộng đồng nhỏ, gắn bó chặt chẽ, việc không trả được nợ là nỗi xấu hổ lớn đối với các hộ nghèo. Mohsin cũng sống trong nỗi sợ hãi tương tự. Cha anh, ông Kamil, người đứng tên khoản vay của gia đình nói "Tôi thà chết đói còn hơn để nhân viên ngân hàng gõ cửa nhà mình". Để thoát khỏi tình trạng này, những người nông dân như Mohsin phải dựa vào các trung gian tính lãi cao, giúp họ gia hạn các khoản vay KCC mà không phải trả nợ gốc.

Thomas Franco, nguyên Tổng Thư ký Liên đoàn cán bộ ngân hàng Ấn Độ, cho biết, mặc dù các chương trình như KCC đã mở rộng quyền tiếp cận tín dụng cho nông dân, nhưng chúng cũng tạo ra bẫy nợ nguy hiểm. Vào mùa thu hoạch, nhiều nông dân, vốn đã gánh trên vai những khoản nợ cũ, lại buộc phải vay thêm. Các khoản vay nhằm mục đích đầu tư bị chuyển hướng để trang trải các chi phí cấp bách.

Đến năm 2024, theo dữ liệu chính thức của Chính phủ Ấn Độ, chương trình KCC đã giải ngân hơn 120 tỷ USD cho nông dân, tăng mạnh so với mức 51 tỷ USD vào năm 2014. Nhưng ông Franco cảnh báo những con số đó che giấu một thực trạng: "Các khoản vay được gia hạn hằng năm mà không thật sự trả nợ, trong sổ sách của ngân hàng nó được hiển thị là khoản giải ngân mới, nhưng thực tế người nông dân không nhận được tiền".

VẪN CÒN NHIỀU BẤT CẬP

Mùa màng thất bát, đời sống khó khăn, một số nông dân nghèo bị gánh nặng nợ nần đã chọn cách tiêu cực để giải thoát. Các chuyên gia cho rằng, nếu không có những cải cách sâu rộng trong hệ thống an sinh cho nông dân, như chăm sóc sức khỏe giá cả phải chăng, giáo dục chất lượng và cải cách cơ cấu nông nghiệp, thì các chương trình như KCC sẽ vẫn chỉ là giải pháp ngắn hạn.

Giáo sư Jayati Ghosh, nhà kinh tế phát triển tại Đại học Massachusetts Amherst, chỉ ra rằng hệ thống tín dụng hiện không đồng bộ với chu kỳ sản xuất nông nghiệp. Các khoản vay thường yêu cầu hoàn trả ngay sau vụ mùa, nhưng nông dân cần vay trước khi gieo trồng và chỉ có thể trả nợ sau khi thu hoạch và bán hàng. "Việc buộc trả nợ trong khoảng thời gian hẹp đó là không thực tế, đặc biệt là khi nông dân không có sự hỗ trợ để cất trữ nông sản và chờ giá bán tốt hơn", bà cho biết.

Bà cũng là người đồng chắp bút Báo cáo chính sách năm 2021 cho chính quyền bang Andhra Pradesh và đã nghiên cứu về tình trạng khó khăn của ngành nông nghiệp trong hơn ba thập niên. Bà nhận định: "Thất bại nằm ở Ngân hàng Quốc gia về Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn (NABARD), Ngân hàng Dự trữ Ấn Độ (RBI) và chính phủ. Tín dụng nông nghiệp cần được trợ cấp, phân cấp và được thiết kế dựa trên các điều kiện thực tế. Tuy vậy tiền không phải là tất cả. Nếu không đầu tư vào thủy lợi, an ninh đất đai, nghiên cứu cây trồng ở địa phương, hạ tầng cất trữ và tiếp cận thị trường, thì các khoản vay cũng sẽ không giải quyết được cuộc khủng hoảng này".

Ông Dharmendra Malik, người phát ngôn của Liên minh Nông dân Ấn Độ đồng tình: "Không thể giải quyết được tình trạng khó khăn của nông nghiệp chỉ bằng các khoản vay dễ dàng. Cần đầu tư vào thủy lợi, hạ tầng cất trữ, giáo dục và bảo đảm giá cả cho nông sản".

Ở nhiều vùng nông thôn Ấn Độ, thu nhập của nông dân vẫn không đủ trang trải cuộc sống gia đình.

BẢN SẮC

Thư viện trong chợ Uzbekistan

Bài và ảnh: **KIỀU BÍCH HẬU**

Một buổi sáng nắng dịu, trong khuôn khổ chương trình Lưu trú sáng tác dành cho các văn nghệ sĩ quốc tế tại Uzbekistan năm 2025, chúng tôi - đoàn nhà văn đến từ nhiều quốc gia - được nhà thơ Azam Obidov dẫn đến thăm một nơi rất đặc biệt: một thư viện... nằm giữa chợ.

CHỢ Roshidon thuộc huyện Rishton, vùng Ferghana - điểm đến hôm ấy - là một khu chợ rộng lớn và tấp nập, nơi người dân tụ hội từ sớm tinh mơ để trao đổi đủ loại hàng hóa: từ rau củ tươi non, gia vị rực rỡ, trái cây căng mọng, đến quần áo, đồ thủ công, chè và đặc biệt - bánh mì tròn truyền thống.

Tôi bị hút hồn bởi những sạp bánh mì tròn truyền thống Uzbek vừa mới ra lò, thơm phưng phức, nóng hôi hổi, có thể cầm nguyên cái, đứng giữa chợ đông, bẻ ăn no căng rốn mà chưa bõ thèm. Lưu ý rằng người Uzbek không bao giờ dùng dao cắt bánh mì, chỉ dùng tay bẻ bánh. Và khi đến thăm nhà hoặc trong lễ hội, người chủ sẽ để bánh trong khay hoặc giỏ đan bằng cành liễu, phủ khăn thêu, mời bạn bẻ một miếng bánh mì mới nướng và ăn ngay lập tức. Bánh có màu cánh gián óng ánh, mặt trên in hoa văn tinh xảo bằng khuôn gỗ, như thể mỗi chiếc bánh là một tác phẩm nghệ thuật. Mùi bột mì cháy cạnh quyện khói lò thơm ngậy, len vào từng nếp áo, len cả vào ký ức. Nhà thơ Irena Kobald - người bạn đến từ Australia - cũng không cưỡng nổi, mua ngay một ít chè khô tỏa hương lưu luyến được đựng trong bao bố lớn, chất cao như đụn rơm. Dù hành lý chị mang theo rất nhỏ gọn cho những chặng đường tiếp theo đi thêm hơn chục quốc gia nữa, nhưng nét hấp dẫn của chợ nơi đây là điều không thể chối từ.

Vượt qua những dãy hàng sặc sỡ, chúng tôi tới khu nhà một tầng đơn sơ, cửa mở rộng. Đó chính là thư viện đặc biệt mà Azam muốn giới thiệu. Chủ thư viện - anh Dilshod Qayum - một người đàn ông trung niên với nụ cười ấm áp thân thiện quen thuộc của người Uzbek - đứng chào chúng tôi, tay khoát rộng mời vào thư viện. Anh kể rằng thư viện này được anh dựng nên bằng tất cả tình yêu dành cho sách và cộng đồng.

"Người dân có thể bận rộn với mưu sinh chợ búa, nhưng không thể thiếu tri thức", Dilshod Qayum nói. "Sách giúp người ta nuôi dưỡng tâm hồn. Và biết đâu, từ chợ này, một nhà văn, nhà thơ sẽ ra đời thì sao?".

Thư viện hiện có hơn 1.000 cuốn sách - từ văn học cổ điển, thơ ca, truyện thiếu nhi đến sách khoa học phổ thông - phần lớn được quyên góp bởi chính những người gắn cả đời với sách như nhà thơ Azam. Bất kỳ ai đến chợ đều có thể ghé vào, mượn sách mang về. Không có đăng ký, không cần tiền cọc và nếu lỡ quên trả cũng chẳng sao. Người này mang sách đi thì rồi sẽ có người khác mang sách đến. Chính tôi cũng tiếc là sao mình không mang một cuốn sách tiếng Việt để tặng thư viện này. Biết đâu có sinh viên nghiên cứu Việt Nam sẽ ghé qua đây và mở cuốn sách ra... Ở đây, tri thức được lan tỏa bằng sự tin tưởng và sẻ chia. Vả lại, nếu người ta bận rộn không thể thu xếp riêng một buổi đến thư viện, thì sách sẽ tìm đến họ ở chợ. Ai mà không phải đi chợ cơ chứ, tiện thì ghé vào mượn sách đọc, riết rồi thành thói quen đọc sách. Đọc sách để sống sâu hơn, sống lâu hơn, cùng sách...

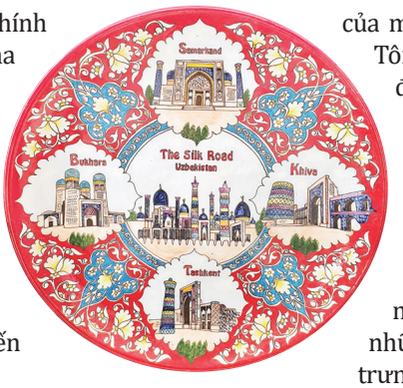

Nhà thơ Azam Obidov (*trái*) giới thiệu người sáng lập thư viện với các nhà thơ quốc tế.

Nhà văn Cagnam Erkmen đến từ Thổ Nhĩ Kỳ - một trong những thành viên của đoàn - không giấu nổi sự thích thú khi bước vào thư viện độc đáo này. Chị say sưa chụp ảnh lưu niệm trong không gian tứ bề là sách, nơi những kệ gỗ mộc chất đầy tri thức. Sau buổi thăm, chị nói với chúng tôi: "Tôi sẽ mang ý tưởng này về quê hương, để sách cũng đến với các khu chợ nông thôn, nơi con người cần tri thức không kém bất kỳ người dân ở thành phố nào". Bắt chước chị, anh Jorma Kastinen đến từ Phần Lan cũng xem thật kỹ cách sắp xếp thư viện và đặt nhiều câu hỏi với người sáng lập thư viện giữa chợ này. "Tại sao

Nhân Dân hằng tháng

chúng ta không tổ chức một buổi đọc thơ do chính tác giả đọc cho dân đi chợ nghe nhỉ?", Jorma cười và nói lớn. Quả thực ý này của Jorma rất hay, nhưng có lẽ để lần sau, bởi nhà thơ Azam là người tổ chức chuyến đi này, chỉ nghĩ đến việc giao lưu với người sáng lập thư viện, mà chẳng nghĩ ra kết hợp đọc thơ luôn. "Để lần sau tôi rút kinh nghiệm, sẽ tổ chức đọc thơ tại thư viện giữa chợ này, sẽ là hoạt động thú vị và bất ngờ", Azam mỉm cười, giơ một ngón tay cái lên, thích thú với sáng kiến của Jorma.

Chiếc đĩa gốm đầy mầu sắc độc đáo.

Trong lúc lướt mắt qua các kệ sách, tôi bất chợt dừng lại trước một chiếc đĩa gốm sắc màu lộng lẫy quyến rũ đặt hờ trên một chiếc ghế da lớn màu đen. Đó không chỉ là một món lưu niệm, mà là cả một bản đồ văn hóa đa dạng. Ở trung tâm đĩa là dòng chữ "The Silk Road - Uzbekistan" với những minh họa bắt mắt của các thành phố lịch sử: Samarkand, Bukhara, Khiva, Tashkent - mỗi nơi là một viên ngọc trên Con đường tơ lụa cổ đại. Mái vòm xanh lam, cổng vòm hoa văn, tháp minaret sặc sỡ... tất cả tái hiện những biểu tượng trứ danh của Trung Á. Viền đĩa được trang trí bằng hoa văn arabesque đỏ-vàng-lam, như vườn cổ tích đang nở hoa trên nền đất nung. Nếu túi tiền cũng như hành lý không quá hạn hẹp, tôi sẽ mua bằng được một chiếc đĩa về trưng bày ở thư phòng nhà mình tại Việt Nam. Băn khoăn mãi, tôi đành tiếc rẻ chụp một tấm hình chiếc đĩa, định bụng sẽ dùng nó làm ảnh bìa một cuốn sách viết về Uzbekistan.

Tôi chạm tay vào chiếc đĩa - men gốm mát lạnh, hoa văn như lay động dưới ánh nắng lọt qua khung cửa. Trong không gian yên tĩnh của thư viện, chiếc đĩa ấy như một cánh cổng dẫn tôi xuyên thời gian - về những đoàn thương nhân rong ruổi, những trang sách ẩn chứa nghìn năm lịch sử, những tâm hồn chưa từng ngừng mơ mộng. Thì chúng tôi đây, đều là lần đầu tiên đặt chân lên mảnh đất của gốm sứ và tơ lụa đặc sắc này. Có vậy mới thấm được ý nghĩa những chuyến đi của tiền nhân, nào đâu chỉ là buôn bán hàng hóa, đó còn là phát tán tinh hoa của một vùng đất, một tộc người đi khắp nơi... Tôi tự nhủ, phải đi, phải va đập, chân đo đất đầu nghĩ suy, để các nền văn hóa khác được ngấm vào mình và từ đó mà chuyển hóa, yêu thương, thông thái, thân thiện hơn lên.

Trong thư viện, tôi còn thấy nhiều những chiếc đĩa gốm tráng men khác treo phía trên giá sách, như ngầm khoe một đặc sản không thể bỏ qua của xứ này. Trong mỗi gia đình người Uzbek, không thể thiếu những chiếc đĩa gốm tráng men với họa tiết đặc trưng, cỡ lớn, dùng để đựng cơm rang thập cẩm (Plov), món ăn quốc hồn quốc túy của người dân nơi đây, mà chúng tôi được thưởng thức nhiều lần trong chuyến đi.

Cạnh tôi, một bà cụ bán rau đang ngồi lặng lẽ đọc sách thơ. Ở góc kia, một cậu bé con của người bán quần áo đang ôm cuốn truyện tranh, miệng lẩm nhẩm đọc từng chữ. Không ai bảo ai, nhưng tất cả đều dừng lại, lắng nghe tiếng nói của sách trong lòng chợ. Chợ thu hút người dân bởi lý do cơm áo gạo tiền, nhưng sách sẽ kết nối họ trong dòng chảy sâu sắc hơn của tri thức, nơi họ biết đọc để chiêm nghiệm, nâng mình lên trong ý nghĩa sống đẹp đẽ hơn, thơ mộng hơn, nuôi dưỡng tâm hồn và an ủi trái tim.

Thư viện trong chợ không hẳn là một ý tưởng dị biệt, mà là một "phép màu" lặng lẽ. Nó chứng minh rằng tri thức không phân biệt không gian hay giai cấp. Ở đâu có người, ở đó có khát vọng học hỏi. Và đôi khi, chính giữa khu chợ đông đúc, một trang sách lật mở cũng có thể là một cánh cửa giải phóng tâm hồn.

Khi chúng tôi rời đi, tôi quay lại nhìn một lần nữa - chiếc đĩa gốm lặng lẽ trên ghế, như một biểu tượng không lời. Nắng trưa vàng như mật trên những tấm khăn trải hàng và trong lòng tôi - từ chuyến đi ấy - mang theo một kỷ niệm khó quên: một thư viện nhỏ giữa chợ Uzbekistan, nơi mà sách, bánh mì và gốm sứ cùng kể những câu chuyện của Con đường tơ lụa đang tiếp tục sống giữa đời thường.

Nhà văn Cagnam Erkmen đến từ Thổ Nhĩ Kỳ vui thích dạo quanh ngắm nghía thư viện.

Tác giả (*phải*) chụp ảnh cùng người sáng lập thư viện.

Ninh Bình FC vô địch giải hạng Nhất đầy thuyết phục. Ảnh | NBFC

Hoàng Đức vẫn là điểm tựa vững chắc. Ảnh | VPF

Tham vọng của Ninh Bình

KIÊN NGUYỄN

Sau một mùa giải đầy ấn tượng tại giải hạng Nhất, CLB Ninh Bình đã giành vé thăng hạng lên V.League 2025/2026. Đây là cột mốc quan trọng của đội bóng Cố đô và với những động thái tích cực để nâng cấp toàn diện, Ninh Bình không hề giấu giếm tham vọng tạo nên dấu ấn tại giải đấu cao nhất của bóng đá Việt Nam.

VỚI 19 trận thắng, chỉ hòa 1 trận, CLB Phù Đổng Ninh Bình đã có một mùa giải đầy thuyết phục, khi giành chức vô địch với thành tích bất bại và lên ngôi trước 3 vòng đấu. Đội bóng dưới sự dẫn dắt của HLV Nguyễn Việt Thắng đã thể hiện sự vượt trội về cả lực lượng lẫn chiến thuật, ghi được 40 bàn thắng và chỉ để lọt lưới 3 bàn.

Sau khi giành vé thăng hạng V.League, đội bóng đã đổi tên thành Ninh Bình FC, thay đổi logo và bắt tay vào kế hoạch tăng cường chất lượng đội hình để chuẩn bị cho mùa giải mới. Có thể thấy những thay đổi này nhằm thể hiện rõ bản sắc địa phương và khát vọng khẳng định vị thế của đội bóng Cố đô. Mùa trước, việc Ninh Bình chi đậm để chiêu mộ các ngôi sao như Hoàng Đức, Văn Lâm về chơi ở giải hạng Nhất cho thấy họ đã ấp ủ chiến lược dài hạn. Và ngay từ khi mùa giải 2024/2025 còn 1 vòng đấu mới kết thúc, Ninh Bình đã có những bước đi mạnh mẽ trên thị trường chuyển nhượng.

Những tân binh đầu tiên cho mùa giải mới lần lượt lộ diện, mở đầu cho cuộc đại cải tổ lực lượng. Đó là Nguyễn Đức Chiến, Châu Ngọc Quang, Trần Bảo Toàn, Dụng Quang Nho mang đến sự chắc chắn và đa dạng cho tuyến giữa. Đáng chú ý là bộ ba ngoại binh: trung vệ Alfredo Pedraza cùng tiền vệ phòng ngự Victor Morales đều người Tây Ban Nha và chân sút người Brazil Gustavo Henrique từng vô địch V.League 2023 cùng Công an Hà Nội, hứa hẹn sẽ là mũi nhọn sắc bén trên hàng công. Bên cạnh đó, Hoàng Đức và thủ môn Đặng Văn Lâm tiếp tục là điểm tựa vững chắc, kết hợp cùng các cựu binh giàu kinh nghiệm như Đinh Thanh Bình, Nguyễn Quốc Việt, Đỗ Thanh Thịnh, Nguyễn Hữu Tuấn... tạo nên bộ khung cân bằng giữa công và thủ, sẵn sàng cho một mùa giải nhiều thử thách phía trước.

Không dừng lại ở đó, Ninh Bình còn thay đổi ban huấn luyện khi bổ nhiệm HLV người Tây Ban Nha Gerard Albadalejo, thay thế HLV Nguyễn Việt Thắng. Đây là một bước đi táo bạo, nhằm mang đến lối chơi hiện đại và phù hợp với mục tiêu vươn tầm. HLV Albadalejo, dù mới đến Việt Nam, nhưng với kinh nghiệm và tư duy chiến thuật từ bóng đá Tây Ban Nha, có thể mang đến những bất ngờ cho các đối thủ.

Chưa hết, CLB bắt đầu kế hoạch nâng cấp cơ sở vật chất, mặt sân vận động Ninh Bình được thay thế bằng giống cỏ Zeon Zoysia cao cấp đạt chuẩn của FIFA và AFC. Với sức chứa 25 nghìn khán giả, đây là một trong những sân lớn nhất Việt Nam, đủ điều kiện đăng cai các trận đấu quốc tế. Với sự hậu thuẫn bởi các nhà tài trợ cùng tiềm lực tài chính vững vàng, Ninh Bình FC đang cho thấy họ sẵn sàng "bạo chi" để theo đuổi mục tiêu lớn tại V.League.

Tuy nhiên, thách thức dành cho "tân binh" là không nhỏ khi V.League là đấu trường khắc nghiệt, có mật độ thi đấu dày đặc, đòi hỏi nền tảng thể lực và chiều sâu lực lượng. Các đội mới lên hạng thường gặp khó khăn trong việc thích nghi với áp lực và chất lượng chuyên môn cao hơn, như Đà Nẵng hay Quảng Nam đã phải vật lộn để trụ hạng. Cùng với đó là sự trở lại quyết liệt của Hà Nội FC, Công an Hà Nội và đặc biệt là nhà đương kim vô địch Nam Định, đội bóng đang nuôi khát vọng vươn tầm châu lục. Thể Công Viettel tiếp tục duy trì sự ổn định và luôn là đối thủ khó chịu... Song, trong bức tranh sôi động đó, Ninh Bình lại được đánh giá là một ẩn số thú vị, hoàn toàn có thể tạo nên bất ngờ nhờ chiến lược đầu tư mạnh mẽ.

Trong quá khứ, V.League từng chứng kiến không ít "ngựa ô" tạo nên bất ngờ ngay mùa đầu thăng hạng, như Thanh Hóa (2016) hay Viettel (2020), nhờ lối chơi gắn kết và sự đầu tư bài bản. Đặc biệt, đã có hai đội lên ngôi vô địch ngay sau khi thăng hạng là Hoàng Anh Gia Lai mùa 2003 với dàn sao Thái Lan như Kiatisak và Công an Hà Nội mùa 2023 nhờ lực lượng hùng hậu cùng sự hậu thuẫn tài chính mạnh mẽ. Hiện tại, Ninh Bình FC cho thấy nhiều điểm tương đồng: bộ máy tổ chức chặt chẽ, tiềm lực tài chính dồi dào và tư duy phát triển dài hạn. Nếu duy trì được sự gắn kết, hạn chế chấn thương cũng như kịp thời điều chỉnh chiến thuật trước các đối thủ sừng sỏ, đội bóng Cố đô hoàn toàn có thể thực hiện được tham vọng của mình.

Nhân Dân hằng tháng

Cẩn trọng tại vùng đất của muay Thái

ANH MAI

SEA Games 33 được tổ chức tại chính "cái nôi" của muay Thái - Thái Lan vào cuối năm nay là thử thách lớn, nhưng đồng thời cũng là cơ hội để muay Việt Nam khẳng định vị thế mạnh mẽ trên đấu trường khu vực, ngay trên mảnh đất linh thiêng của môn võ cổ truyền này.

THÁNG 6 vừa qua, đội tuyển muay Việt Nam đã có được thành tích ấn tượng tại Giải vô địch Muay châu Á 2025 tổ chức tại Thái Nguyên. Chúng ta xuất sắc giành 46 huy chương, trong đó có 14 HCV, 16 HCB và 16 HCĐ, lần đầu tiên đứng đầu bảng tổng sắp, trong khi đoàn UAE đứng ở vị trí thứ hai với tổng cộng 16 huy chương (8 HCV, 4 HCB, 4 HCĐ) và Kazakhstan chiếm vị trí thứ ba với 20 huy chương (7 HCV, 7 HCB, 6 HCĐ).

Trước đó chỉ một tháng, tại Giải vô địch thế giới diễn ra ở Thổ Nhĩ Kỳ, các tuyển thủ Việt Nam cũng có được thành tích đáng khen ngợi với 4 HCV. Trong đó, nữ võ sĩ Huỳnh Hà Hữu Hiếu giành tấm HCV hạng 45 kg, những kết quả còn lại thuộc nội dung nhóm tuổi trẻ U23. Với phong độ ổn định, Hữu Hiếu đánh bại võ sĩ chủ nhà Gamze Korkmaz bằng chiến thắng knock-out ngay trong hiệp 1, qua đó bảo vệ thành công ngôi vô địch lần thứ hai liên tiếp.

"Với vai trò huấn luyện, mỗi khi được nhìn thấy võ sĩ của chúng ta bước lên đỉnh vinh quang ở giải đấu thế giới luôn ngập tràn cảm xúc. Ở giải năm nay, các VĐV trên thế giới đều rất mạnh. Việc một võ sĩ Việt Nam giành được HCV rất khó khăn và chắc chắn sẽ là động lực cho toàn đội ở những giải đấu tiếp theo", HLV Nguyễn Phú Hiển chia sẻ.

Thành tích ấn tượng của đội tuyển muay Việt Nam lần này là minh chứng cho sự phát triển mạnh mẽ của bộ môn trong nước và cũng là động lực để các võ sĩ tiếp tục nỗ lực, hướng đến Đại hội thể thao Đông Nam Á lần thứ 33 vào tháng 12. Tại SEA Games 31 trên sân nhà, đội tuyển muay Việt Nam đã nỗ lực giành 4 HCV, 5 HCB và 1 HCĐ, vượt chỉ tiêu đề ra. Các võ sĩ như Nguyễn Trần Duy Nhất, Bùi Yến Ly... đã mang về những chiến thắng ấn tượng. Tuy nhiên, tại SEA Games 32-2023 ở Campuchia, muay Thái bị thay thế bởi môn võ Kun khmer có cách chơi và luật thi đấu khá giống muay Thái, và đội tuyển Việt Nam đã xuất sắc vượt khó để giành 5 HCV, 8 HCB và 4 HCĐ. Sự trở lại của muay Thái tại SEA Games 33 là cơ hội để các võ sĩ Việt Nam tiếp tục khẳng định mình.

Theo đó, Đại hội lần này sẽ có 18 nội dung thi đấu của môn muay. Trong đó với đối kháng, 10 hạng cân nam, 6 hạng cân nữ được tổ chức, 2 nội dung còn lại là thi đấu biểu diễn. Dù đã giành được những kết quả ấn tượng tại hai giải đấu quốc tế quan trọng vừa qua, nhưng giới chuyên môn vẫn tỏ ra thận trọng khi nhìn về mục tiêu HCV SEA Games 33 ở môn muay - vốn được xem là "quốc võ" của nước chủ nhà Thái Lan. Thực tế cho thấy, tại các giải đấu vừa qua, "xứ sở chùa vàng" chưa tung ra lực lượng mạnh nhất, khi nhiều gương mặt chủ lực vắng mặt và thành tích chỉ ở mức khiêm tốn. Điều này cho thấy họ đang "giấu quân" và giữ sức cho đấu trường chính SEA Games. Chính vì thế, việc giành huy chương muay trước Thái Lan ngay trên sân nhà của họ không chỉ là thử thách lớn, mà còn mang giá trị đặc biệt, thể hiện bản lĩnh và đẳng cấp thật sự của tuyển muay Việt Nam.

Những gương mặt trụ cột như Trương Cao Minh Phát, Huỳnh Hà Hữu Hiếu, Bùi Yến Ly, Hoàng Thị Thu, Hà Thị Thúy, Huỳnh Hoàng Phi, Ngô Thị Thu Phương... sẽ tiếp tục là niềm hy vọng của muay Việt Nam trên hành trình chinh phục vinh quang tại đấu trường khu vực. Bên cạnh đó, các võ sĩ Phạm Tấn Vàng, Dương Đức Bảo, Trần Thị Ánh Tuyết, Bành Thị Mai... cũng đang khẳng định vai trò của mình, cho thấy chiều sâu lực lượng và sự kế thừa vững vàng của đội tuyển trong giai đoạn phát triển mới. Những thành công tại các giải đấu quốc tế gần đây chứng tỏ sự chuẩn bị kỹ lưỡng và chiến lược đúng đắn của muay Việt Nam, để từ đó vượt khó vươn xa tạo nên những chiến thắng mới, khẳng định sự vươn mình của võ thuật nước nhà.

Muay Việt Nam (đỏ) áp đảo huy chương tại Giải vô địch châu Á 2025. Ảnh | IFMA

GƯƠNG MẶT

VÕ SĨ HUỲNH HÀ HỮU HIẾU

Người chinh phục các danh hiệu

MINH CHIẾN

Dù vừa liên tiếp giành hai danh hiệu cao quý là vô địch thế giới và vô địch châu Á năm 2025, tuyển thủ Huỳnh Hà Hữu Hiếu của đội tuyển muay Việt Nam vẫn giữ cho mình sự khiêm nhường đáng quý. Với cô, thành công không đến từ may mắn, mà là kết quả của quá trình chuẩn bị kỹ lưỡng, tinh thần kỷ luật cao và ý chí chiến đấu đến cùng trên sàn đấu, tất cả vì một mục tiêu duy nhất: mang vinh quang về cho Tổ quốc.

Niềm vui khi giành HCV SEA Games 32-2023 tại Campuchia. Ảnh | ĐD

NHỮNG THÀNH TÍCH ĐẦY CẢM XÚC

"Đến lúc này, tôi thật sự vẫn lâng lâng cảm xúc. Tôi đã giành được ngôi vô địch và HCV tại Giải vô địch muay thế giới 2025 vào tháng 5. Sau đó, lại vừa giành chức vô địch tại Giải vô địch muay châu Á 2025 vừa kết thúc ở Việt Nam tháng 6. Mỗi tấm huy chương đều mang đến cho tôi thật nhiều giá trị, trên hết là sự ghi nhận nỗ lực của mình", Huỳnh Hà Hữu Hiếu trải lòng khi trao đổi về những thành tích giành được vừa qua.

Cô gái vàng của đội tuyển muay Việt Nam cho biết bản thân không bao giờ quên những khoảnh khắc thi đấu trên võ đài. Bởi vì, sự tập trung là điều giúp võ sĩ quê Khánh Hòa đạt quyết tâm cao để giành kết quả tốt nhất. Giới chuyên môn đánh giá, Hữu Hiếu đã chiến thắng trận chung kết hạng cân 45 kg nữ Giải muay vô địch thế giới 2025 với diễn biến bất ngờ cho tất cả người theo dõi. Trên sàn đấu khi đó, nữ võ sĩ của chúng ta đã thắng đối thủ Gamze Korkmaz (Thổ Nhĩ Kỳ) bằng một đòn đá hiểm hóc vào tay khiến đối phương quỵ ngã, phải chấp nhận bỏ cuộc dù trận đấu mới diễn ra vài chục giây. Tấm HCV vô địch thế giới này đồng thời ghi nhận Huỳnh Hà Hữu Hiếu bảo vệ thành công ngôi vô địch thế giới mà cô từng đạt vào năm 2024.

"Trước khi tham dự Giải vô địch thế giới, tôi rất hồi hộp vì mình đang là nhà vô địch nên phải có trách nhiệm bảo vệ kết quả đang giữ", nữ tuyển thủ bày tỏ. Tuy nhiên, các huấn luyện viên hiểu được áp lực này nên giúp Hữu Hiếu giữ được sự thăng bằng, giảm thiểu áp lực để tự tin thi đấu từng trận, qua đó lọt vào trận chung kết và giành chiến thắng.

Sau cuộc đấu ở giải thế giới, Huỳnh Hà Hữu Hiếu tiếp tục chinh phục thách thức mà bản thân đề ra là vị trí số 1 tại Giải vô địch muay châu Á 2025 được tranh tài ở Nhà thi đấu tỉnh Thái Nguyên. Cô đã bày tỏ: "Tôi từng giành nhiều thành tích quốc tế nhưng ý nghĩa của việc được dự và giành thành tích tại Giải vô địch châu Á lần này rất khác biệt. Đây là lần đầu, Việt Nam làm chủ nhà giải đấu. Bất kể võ sĩ nào cũng muốn ít nhất một lần giành chiến thắng, mang vinh quang về cho Tổ quốc ngay tại giải trên sân nhà". Trong ngày bế mạc, khi Ban tổ chức Giải vô địch muay châu Á 2025 xướng danh và trao HCV hạng 45 kg nữ cho Huỳnh Hà Hữu Hiếu, nữ tuyển thủ xúc động rơi nước mắt. Những giọt nước mắt được Hữu Hiếu mô tả là cảm xúc rất đời thường và không thể kìm được sau khi nỗ lực giành tấm HCV trên sân nhà.

VINH DỰ ĐƯỢC TẶNG THƯỞNG HUÂN CHƯƠNG LAO ĐỘNG HẠNG NHẤT

Trước khi bước vào thi đấu Giải vô địch muay châu Á 2025, Huỳnh Hà Hữu Hiếu đã vinh dự được Chủ tịch nước tặng thưởng Huân chương Lao động hạng nhất. Tấm Huân chương danh giá ghi nhận nỗ lực hết mình thi đấu và giành HCV vô địch thế giới 2024 của võ sĩ trẻ sinh năm 1999 này. Phụ trách bộ môn muay (Cục Thể dục Thể thao Việt Nam) - bà Từ Thị Lê Na chia sẻ: "Chúng tôi luôn đánh giá cao năng lực chuyên môn của Huỳnh Hà Hữu Hiếu. Đặc biệt, tuyển thủ luôn giữ cho mình sự kỷ luật trong tập luyện, thi đấu và chưa bao giờ làm ban huấn luyện thất vọng về các kết quả. Đúng như mọi người nói về tuyển thủ này là Hữu Hiếu nhỏ người nhưng rất mạnh mẽ".

Năm nay, Huỳnh Hà Hữu Hiếu bước vào tuổi 26. Trong những lần chia sẻ với giới truyền thông, nữ tuyển thủ tiết lộ cô bắt đầu làm quen với thể thao là từ môn võ cổ truyền. Sau đó, Huỳnh Hà Hữu Hiếu được chuyển sang tập muay. Khi làm quen với muay (lúc 13 tuổi), nữ tuyển thủ thấy thích thú với kỹ thuật, động tác môn này. "Tôi cũng không biết từ đâu mình yêu thích muay. Khi tập, mọi sự khởi đầu không bao giờ dễ dàng. Đồng thời, con gái tập võ trong những môn có các động tác mạnh mẽ thì vẫn phải làm quen lâu hơn. Dù thế qua thời gian, tôi thấy mình phù hợp với muay và sự lựa chọn của mình hoàn toàn chính xác", Hữu Hiếu trao đổi.

Chắc chắn khi làm quen với muay, Hữu Hiếu có lẽ không nghĩ mình sẽ giành được nhiều thành công cùng kết quả tốt trên mọi đấu trường thể thao thành tích cao như lúc này. Đặc biệt, tấm Huân chương Lao động hạng nhất là sự tự hào cho riêng cô và cả đội tuyển muay Việt Nam, bởi không nhiều tuyển thủ thể thao Việt Nam từng được khen thưởng như vậy.

QUYẾT TÂM CHINH PHỤC SEA GAMES 33

Sau Giải vô địch châu Á, Hữu Hiếu cho biết cô tiếp tục tập luyện hướng đến mục tiêu then chốt là tham dự SEA Games 33 tại Thái Lan vào tháng 12 năm nay. "Thái Lan là nơi có nhiều võ sĩ muay hàng đầu. Đặc biệt, SEA Games 33 lại tổ chức tại đây, vì thế các vận động viên muay tốt nhất của Thái Lan sẽ thi đấu. Tôi háo hức muốn tranh tài ở đây nhưng trước các đối thủ mạnh, mình phải chuẩn bị kỹ lưỡng và cơ hội giành thành tích cao được chia đều cho tất cả", Huỳnh Hà Hữu Hiếu cho biết.

Thực tế, vận động viên tại Đông Nam Á rất coi trọng thành tích thi đấu SEA Games. Bất kể giai đoạn nào, từng tấm huy chương mà thể thao Việt Nam giành được ở đấu trường SEA Games luôn mang lại giá trị tinh thần rất lớn. Tại SEA Games 32-2023 ở Campuchia, Huỳnh Hà Hữu Hiếu là thành viên Đội tuyển Kun khmer dự Đại hội và lên ngôi vô địch nội dung 45 kg nữ. Đó cũng là tấm HCV đầu tiên của Huỳnh Hà Hữu Hiếu qua những lần đã góp mặt ở đấu trường SEA Games.

Nữ tuyển thủ bày tỏ: "Mỗi kỳ SEA Games, tôi đều nỗ lực thi đấu hết mình. Tấm HCV tại Campuchia năm 2023 là kết quả đáng nhớ khi tôi hoàn thành được ước mơ của mình. Với đấu trường SEA Games 33, dự báo trong môn muay sẽ có cạnh tranh rất quyết liệt nên tôi đang tập trung tập luyện với quyết tâm cao nhất để sẵn sàng bước ra tranh tài giành kết quả cho mình".

Ban huấn luyện đội tuyển muay Việt Nam từng phân tích rằng, từ quyết tâm cho đến sự hiện thực thành tích cần chuẩn bị rất nhiều về chuyên môn. Sau Giải vô địch thế giới và châu Á 2025, Huỳnh Hà Hữu Hiếu đã trở lại tập luyện tại điểm tập huấn của đội tuyển muay quốc gia ở TP Hồ Chí Minh. Cường độ tập luyện của từng tuyển thủ thực hiện theo giáo án chuyên môn tối ưu nhất đang được ban huấn luyện đề ra.

Còn năm tháng nữa, SEA Games 33 được diễn ra tại Thái Lan, Huỳnh Hà Hữu Hiếu khẳng định khi vào thời điểm tập luyện quyết định, yêu cầu cao nhất là giữ được tinh thần tỉnh táo cùng sức khỏe bảo đảm để tránh chấn thương. "Tôi giữ được sự thoải mái trong tư tưởng và tập luyện chuyên môn tốt nhất lúc này nên mình rất tin tưởng bản thân sẽ đạt đúng điểm rơi phong độ khi tham dự SEA Games 33", Huỳnh Hà Hữu Hiếu nói thêm.

Hữu Hiếu thi đấu giải vô địch châu Á trên sân nhà. **Ảnh | NAM TRUNG**

Ronaldo đến Al Nassr không đơn thuần để tăng thu hút.

CÂU CHUYỆN SÂN CỎ

Ronaldo & kế hoạch siêu khổng lồ từ Saudi Arabia

LÊ THÀNH TRUNG

Bóng đá châu Á đang trỗi dậy. Ở đó, Saudi Arabia đang từng bước thực hiện tham vọng trở thành trung tâm bóng đá thế giới. Và trong hành trình không tưởng này, Cristiano Ronaldo đóng vai trò quyết định, một thứ quyền lực khủng khiếp mà có lẽ chỉ có CR7 làm được.

Trong hoạt động địa chất, một ngọn núi lửa được coi là đã tắt khi nó không còn hoạt động nữa. Nhưng sẽ không tắt hẳn nếu nó chỉ "nghỉ ngơi" với quãng thời gian ngắn hơn khoảng thời gian dừng hoạt động dài nhất trước đó. Những gì đã xảy ra ở giải vô địch quốc gia Saudi Arabia năm 2023 là những điều điên rồ chưa từng thấy. Đến năm 2024, mọi thứ trở lại im ắng đến lạ lùng. Nhưng nó lại là sự "nghỉ ngơi" tạm thời trước khi phun trào một kế hoạch khủng khiếp.

Những tưởng năm 2023, giải Saudi Pro League đã chứng kiến kỷ lục chi tiêu với cả tỷ euro để lôi kéo rất đông ngôi sao rời châu Âu để đến đây thi đấu. Nhưng thực tế không phải vậy. Năm 2024 mới là năm chuyển mình khủng khiếp của Saudi Pro

League. Ngân sách chi cho chuyển nhượng năm 2024 đạt mức kỷ lục. Nhưng nó không hướng tới các cầu thủ ngôi sao. Họ cảm thấy những người đã tới đây là quá đủ. Họ củng cố thượng tầng với sự mở rộng sáng suốt hơn nhiều khi đánh vào các chuyên gia. Hàng loạt tên tuổi lớn là các huấn luyện viên được mang về Saudi Arabia như S.Gerrard, L.Blanc, Jorge Jesus, S.Pioli, M.Jaisse... Tiếp đó còn là những chuyên gia, những bộ não điều hành hàng đầu, có tầm nhìn chiến lược: Michael Emelano, cựu Giám đốc kỹ thuật của Chelsea được đưa về làm Giám đốc chuyên môn của Saudi Pro League. Buster Madsen, cựu Trưởng phòng nghiên cứu phát triển của câu lạc bộ Copenhagen được mời làm Giám đốc khoa học dữ liệu. Lee Conferton, người tuyển trạch của Atalanta, Leicester, Chelsea về làm Giám đốc thể thao của Al Ahly. Fernando Hierro làm Giám đốc thể thao Al Nassr của C.Ronaldo...

2 Ronaldo sang Saudi Pro League năm 2023 là những sự gợi ý về quá khứ khi từng có rất nhiều ngôi sao lớn đến các nền bóng đá đang phát triển với vai trò nâng tầm giải đấu ở đây như Pele, Beckenbauer ở Mỹ thập niên 70s. Schillaci, Dunga ở Nhật thập niên 90s; G.Batistuta, Guardiola, Cagniggia ở Qatar thập kỷ 2000 hay Tevez, Oscar, Hulk ở Trung Quốc những năm 2010...

Nhưng Ronaldo lại khác, với sứ mệnh vĩ đại hơn nhiều. Bản hợp đồng mới mà CR7 vừa ký mang về cho anh 670.000 euro mỗi ngày, chứ không phải mỗi tháng, chưa kể hàng chục triệu euro từ các khoản thưởng, nhiều chi phí vật chất khác. Và bên cạnh đó, anh còn được chia 15% cổ phần của Al Nassr, được quyền tham gia vào hoạt động chuyên môn của câu lạc bộ. Thu nhập của Ronaldo được chi bởi Quỹ đầu tư công PIF có nguồn tiền lên đến hơn 600 tỷ euro, là chủ đầu tư của 4 câu lạc bộ lớn nhất Saudi Arabia cùng nhiều đội bóng khác ở châu Âu.

Những bước đi đầu tiên của họ là ứng cử tổ chức World Cup 2036 và họ làm bài bản, đầu tư từ lâu thậm chí còn quy mô lớn hơn nhiều lần so với Qatar khi tổ chức World Cup 2022. Từ một nền bóng đá với giải vô địch quốc gia là con số 0, đến nay Saudi Pro League (SPL) chỉ xếp sau giải vô địch quốc gia Hàn Quốc và Nhật Bản ở châu Á. Nhưng sắp tới, SPL sẽ sớm đứng thứ 1 với sự thống trị ở Champions League châu Á. Ngay bây giờ, SPL đang thật sự là trung tâm, với sự đầu tư chưa từng có trong lịch sử bóng đá thế giới, cùng sự có mặt của Ronaldo, Neymar, Benzema, Kante, Mane, Milinkovic, Savic, Koulibaly... Như cách Pep Guardiola nói: "SPL đã thay đổi thị trường chuyển nhượng bóng đá thế giới".

Sự chuyển hướng nhắm vào các hoạt động chuyển nhượng chuyên gia, các nhà quản lý, tổ chức cho thấy Saudi Arabia đang đi bước quan trọng nhất là xây dựng nền móng và tạo ra một hệ sinh thái chuyên nghiệp đỉnh cao. Ngay lập tức, tháng 5 vừa qua, Phó Chủ tịch SPL, ông Saad Al Lazeez khẳng định, bước tiếp theo của kế hoạch không chỉ là mua những tên tuổi lớn đã ở bên kia sự nghiệp, mà họ sẽ nhắm vào các cầu thủ trẻ, lứa U21, thông qua một trung tâm rất đặc thù: Trung tâm thu hút cầu thủ xuất sắc (PACE).

Sau những câu chuyện về xây dựng và định hướng thượng tầng, Ronaldo sẽ là người cần nói tới. Để phát triển bóng đá, SPL cần Quỹ PIF. Và ngoài bản hợp đồng khủng đến năm 2027, Ronaldo chẳng khác gì được âm thầm "trao chìa khoá" quỹ này. Ronaldo luôn khẳng định, anh không muốn làm huấn luyện viên mà muốn trở thành nhà quản lý, chủ sở hữu các đội thể thao. Không những vậy, anh còn vừa thành lập hãng phim độc lập có tên UR-Marv, sắp tới là thời trang, cửa hàng cafe, bảo tàng... thậm chí có tin anh còn có thể là chủ sở hữu mới của câu lạc bộ Valencia. Với danh tiếng và tầm ảnh hưởng toàn cầu, Ronaldo không chỉ là một cầu thủ, một đại sứ bóng đá, mà chính xác hơn là đối tác của Saudi Arabia với nhiệm vụ nâng tầm bóng đá và đưa nó trở thành trung tâm mới của thế giới túc cầu.

3 Sự có mặt của Ronaldo không đơn thuần là "mồi nhử" thu hút các ngôi sao. Sự xa xỉ, sang trọng và cực kỳ xa hoa mà Saudi Arabia mang đến cho Ronaldo cũng là sự bảo đảm một cuộc sống đế vương cho những ai đến SPL, vượt cấp hoàn toàn so với ở châu Âu. Thuế ở Saudi Arabia là vấn đề, nhưng bạn sẽ không cần quan tâm, bởi tiền lương đều cực cao và cầm về sau thuế, thậm chí nó được nâng định kỳ. Mỗi đội bóng ở SPL có hẳn một ê-kíp lo phúc lợi cho cầu thủ. Công việc này được đào tạo hẳn hoi và phân bổ nhân sự đến các câu lạc bộ.

Công việc của họ bận rộn suốt ngày bởi phải lo cho các ngôi sao từ tài khoản ngân hàng, thẻ sim điện thoại, xe cộ đi lại, lo giấy tờ thủ tục hành chính, ăn uống, các quy tắc xã hội... do nơi đây là xứ sở đạo Hồi, giúp cầu thủ, gia đình làm quen văn hóa bản địa. Thậm chí, họ còn bảo đảm mọi yêu cầu đặc biệt của bất kỳ ai cũng được đáp ứng, như một căn biệt thự khép kín, riêng biệt, có khu vực bãi biển riêng, có nơi đỗ ô-tô nước và thuyền buồm... Chưa kể, họ cũng phải cung cấp và chăm sóc vật nuôi từ tiêm chủng đến kiểm tra sức khỏe, xem loại động vật ấy có bị cấm hay không. Rồi đáp ứng nhu cầu làm đẹp của cả gia đình, thợ cắt tóc, đôi khi phải đưa thợ quen với cầu thủ từ châu Âu sang chỉ để... cắt tóc.

Mọi thứ đều đã được Saudi Arabia chuẩn bị, tiến hành và hoạt động trơn tru, chi tiết, ngăn nắp và chu đáo đến không tưởng ở mọi khía cạnh. Bây giờ chỉ còn chờ xem, ngọn núi lửa sẽ bùng nổ như thế nào!

Saudi Pro League ghi dấu sự đầu tư chưa từng có trong lịch sử bóng đá thế giới. Ảnh trong bài REUTERS

NHIỀU HOẠT ĐỘNG KỶ NIỆM 80 NĂM CÁCH MẠNG THÁNG TÁM VÀ QUỐC KHÁNH 2/9

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch vừa ban hành Kế hoạch tổ chức các hoạt động kỷ niệm 80 năm Cách mạng Tháng Tám thành công và Quốc khánh nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, bao gồm những hoạt động chính như: Lễ kỷ niệm, diễu binh, diễu hành; Chương trình nghệ thuật đặc biệt; Triển lãm thành tựu kinh tế-xã hội cấp quốc gia với chủ đề "Rạng rỡ Việt Nam, 80 năm hành trình Độc lập-Tự do-Hạnh phúc"; Cuộc thi sáng tác tranh cổ động tuyên truyền về sự kiện.

Trong đó, Triển lãm thành tựu đất nước nhân dịp kỷ niệm 80 năm Ngày Quốc khánh sẽ diễn ra từ ngày 28/8 - 5/9 tại Trung tâm Triển lãm Quốc gia (Đông Anh, Hà Nội) giới thiệu, trưng bày những thành tựu nổi bật của đất nước trong 80 năm xây dựng và phát triển trên nhiều lĩnh vực trọng điểm.

KHÔNG GỌI NHẬP NGŨ CÔNG DÂN CẬN THỊ TRÊN 1,5 DIOP

Thông tư 68/2025/TT-BQP sửa đổi, bổ sung một số điều của Thông tư 148/2018/TT-BQP quy định tuyển chọn và gọi công dân nhập ngũ vừa được Bộ Quốc phòng ban hành, có hiệu lực từ ngày 1/7. Theo đó, đối tượng tuyển chọn là những công dân đạt sức khỏe loại 1, loại 2 và loại 3 theo quy định tại điều 5, điều 6 Thông tư số 105/2023 quy định tiêu chuẩn sức khỏe, khám sức khỏe cho các đối tượng thuộc phạm vi quản lý của Bộ Quốc phòng.

Đáng chú ý, Quân đội sẽ không gọi nhập ngũ những công dân mắc tật khúc xạ cận thị lớn hơn 1,5 diop, viễn thị các mức độ, chỉ số BMI (Body Mass Index) nhỏ hơn 18 hoặc lớn hơn 29,9.

Thông tư mới của Bộ Quốc phòng cũng bỏ phần trách nhiệm của cấp huyện khi cả nước không còn tổ chức đơn vị hành chính cấp huyện. Các thẩm quyền, trách nhiệm trước đây của UBND cấp huyện sẽ được chuyển giao cho cấp tỉnh và cấp xã.

LỆ PHÍ TRƯỚC BẠ XE MÁY GIẢM VỀ 2% TRÊN TOÀN QUỐC

Theo Nghị định 175/2025 vừa được Chính phủ ban hành ngày 30/6, từ ngày 1/7, lệ phí trước bạ đối với xe máy trên toàn quốc sẽ thống nhất áp dụng mức thu lần đầu là 2%. Đối với xe máy đã qua sử dụng (nộp lệ phí trước bạ từ lần thứ hai trở đi), mức thu vẫn giữ nguyên là 1%. Trước đó xe máy của tổ chức, cá nhân ở các thành phố trực thuộc Trung ương, thành phố thuộc tỉnh, thị xã nơi UBND tỉnh đóng trụ sở phải nộp lệ phí trước bạ lần đầu là 5%.

Việc thay đổi này nhằm phù hợp với quá trình sắp xếp lại đơn vị hành chính, giúp người dân ở các khu vực mới sáp nhập không phải chịu mức lệ phí cao như trước nếu xét theo địa bàn cũ. Bên cạnh đó, quyền ban hành giá tính lệ phí trước bạ đối với ô-tô, xe máy tại các địa phương được chuyển sang UBND tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương.

VIETNAM AIRLINES ĐÓN HÀNH KHÁCH THỨ 350 TRIỆU SAU 30 NĂM THÀNH LẬP

Sáng 9/7, tại Cảng Hàng không quốc tế Phú Bài (Huế), Vietnam Airlines tổ chức Lễ đón hành khách thứ 350 triệu, một cột mốc đặc biệt trong hành trình 30 năm hình thành và phát triển của hãng. Hành khách này đi trên chuyến bay VN1541 từ Hà Nội đến Huế, hạ cánh lúc 9 giờ ngày 9/7, đúng dịp kỷ niệm 65 năm Ngày truyền thống ngành du lịch Việt Nam và chào mừng Năm du lịch quốc gia 2025.

Tại buổi lễ, hành khách thứ 350 triệu được tặng thẻ Bông Sen Vàng hạng bạch kim, 2 vé khứ hồi nội địa hạng thương gia và quà lưu niệm. 10 hành khách may mắn từ thứ 349.999.995 đến 350.000.005 được nhận vé khứ hồi nội địa hạng phổ thông, toàn bộ hành khách trên chuyến bay được tặng quà mang hình ảnh thương hiệu của Vietnam Airlines và mang đậm bản sắc Huế như lời chào nồng hậu từ đất Cố đô.

TRIỂN KHAI VÉ ĐI LIÊN THÔNG GIỮA TÀU ĐIỆN TRÊN CAO VÀ XE BUÝT

Cùng với phương án điều chỉnh giá vé đường sắt đô thị (tàu điện trên cao), Trung tâm Quản lý và điều hành giao thông thành phố Hà Nội (Tramoc) vừa thông tin về phương án áp dụng vé liên thông đa phương thức cho cả tàu điện trên cao và xe buýt, dự kiến triển khai từ tháng 9/2025.

Hành khách có thể sử dụng một loại thẻ vé duy nhất để di chuyển trên nhiều loại phương tiện công cộng khác nhau, trước mắt là xe buýt và đường sắt đô thị với mức giá ưu đãi: giảm 40% so với tổng chi phí mua vé đơn phương thức (nếu sử dụng xe buýt và 2 tuyến đường sắt đô thị); giảm 10% nếu sử dụng xe buýt và 1 tuyến đường sắt đô thị; ưu đãi thêm khi mua vé tháng dài hạn. Bên cạnh đó, đơn vị khai thác cũng triển khai bán vé ngày, vé tuần cho hành khách theo nhu cầu sử dụng.

MẠNH TRƯỜNG *(tổng hợp)*

PHÂN BÓN CÀ MAU®
HẠT NGỌC MÙA VÀNG

MÙA VÀNG THẮNG LỚN 2024

TỔNG GIÁ TRỊ CHƯƠNG TRÌNH HƠN **21 TỶ ĐỒNG**

80 Xe Honda Blade

400.200 Giải may mắn

800 Nhẫn vàng

(Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ)

CÁCH THỨC THAM GIA

Áp dụng từ 10/03/2024 đến 28/02/2025

Bước 1: Mở bao NPK Cà Mau tìm mã Qrcode dán bên trong bao sản phẩm và tham gia bằng cách:

Cách 1: Quét mã Qrcode hoặc truy cập website ***https://khuyenmai.pvcfc.com.vn*** điền các thông tin theo quy định và bấm **GỬI MÃ DỰ THƯỞNG** để tham gia *(cách thức này hoàn toàn miễn phí)*.

Cách 2: Gửi Mã Dự Thưởng bằng SMS theo cú pháp: **PBCM <dấu cách> <Mã số nhắn tin>** gửi **6089** *(1.000đ/tin nhắn) (Mã số nhắn tin được in trên tem QRcode gồm 10 ký tự).*

Bước 2: Nhận thông báo từ PBCM xác nhận Gửi Mã Dự Thưởng thành công và trúng thưởng (nếu có)

Tìm Mã Qrcode dán trong bao NPK Cà Mau và tham gia chương trình để có cơ hội nhận nhiều giải thưởng hấp dẫn!

LƯU Ý

- *Giải May Mắn sẽ được nạp tiền trực tiếp vào số điện thoại đăng ký của khách hàng.*
- *Giải Nhất, Giải Nhì đón xem các buổi quay số trúng thưởng tại Fanpage Phân Bón Cà Mau (facebook.com/phanboncamau) định kỳ vào ngày 15 và/hoặc 30 hàng tháng.*

Quét để tham gia!

https://khuyenmai.pvcfc.com.vn

CÔNG TY CỔ PHẦN PHÂN BÓN DẦU KHÍ CÀ MAU
Lô D, KCN Phường 1, đường Ngô Quyền, P. 1, TP. Cà Mau, T. Cà Mau, Việt Nam
☎0290 381 9000 🖷0290 359 0501 pvcfc.com.vn
TỔNG ĐÀI CHĂM SÓC KHÁCH HÀNG: 1800 888 606

GIẢI PHÁP TÀI CHÍNH TOÀN DIỆN
CHO NGÀNH XÂY LẮP

ĐẦU TƯ CÔNG

Dành cho Nhà thầu chính hoặc Nhà thầu liên danh thực hiện công trình có Nguồn vốn NSNN cấp trung ương, tỉnh/thành phố hoặc nguồn vốn ODA và vốn vay ưu đãi của nhà tài trợ nước ngoài

- Chỉ nhận Quyền đòi nợ làm tài sản bảo đảm
- **KHÔNG YÊU CẦU TÀI SẢN BẢO ĐẢM** độc lập
- Miễn **100%** phí phát hành bảo lãnh dự thầu

Áp dụng theo điều kiện và quy định của VietinBank từng thời kỳ

1900 558 886
www.vietinbank.vn

VietinBank

Vietcombank
Ngân hàng TMCP
Ngoại thương Việt Nam
Chung niềm tin
Vững tương lai
Website: www.vietcombank.com.vn; Trung tâm hỗ trợ khách hàng: 1900 54 54 13